

Mitä halusit minulle opettaa? Vierauden viehätöksessä on tuttuuden lumoa. Kaukana on lähellä. Ulkopuolisessa tunnistan itseäni. Ja vaikka kuinka yritän, en voi ymmärtää kaikkea. Voin silti pysyä avoimena. Katsoa suurin silmin. Astua virtaan, joka vie eteenpäin, lähemmäs ja syvemmälle. Paikkaan, jossa olen lähellä kuplani reunoja – kohtaamisen tilassa – ja silti sisällä itsessäni.

utio- talossa

Taideperustainen tutkimus
paikkakokemuksesta

Elina Mäntylä

Tekijä Elina Mäntylä		
Työn nimi Autiotalossa – taideperustainen tutkimus paikkakokemuksesta		
Laitos Taiteen laitos		
Koulutusohjelma Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma		
Vuosi 2012	Sivumäärä 85	Kieli Suomi
Tiivistelmä		

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää tutkivan taiteilijan paikkakokemuksen muodostumista vanhan Nikosian autiota-loissa ja niitä merkityksiä, joita autiotalo sai taideperustaisen tutkimuksen myötä. Taideperustaisen tutkimuksen lähesty-mistapa oli fenomenologis-hermeneuttinen. Aineistona olivat tutkijan kirjoittamat tekstit; muistelut, reflektiot, visioinnit ja narratiivit, sekä autiotaloissa otetut valokuvat ja videot. Kirjalliset lähteet koostuivat mm. Bachelardin, Pallasmaan, Karjalaisen, Kristevan ja Hannulan teoksista.

Tutkimus rakentui dialogina taiteilija-tutkija-opettajan ja autiotalojen välillä. Paikkakokemuksen ymmärtämistä kuvaa sisältä ulospäin laajeneva spiraali, jonka kehät edustavat ymmärryksen laajenemista.

Ensimmäisellä kehällä autiotalo näyttäytyi esteettisen elämyksen paikkana, urbaanin tutkimusmatkailun ja valoku-vauksen kohteena. Autiotaloissa tapahtuneet kohtaamiset vaikuttivat siihen, että tulkinta laajeni toiselle kehälle. Paikka-kokemus muuttui sosiaaliseksi, jolloin autiotalot näyttäytyivät kolmannen tilan mahdollisuutena ja vaihtoehtoisena gal-leriana. Valokuvista rakentui valokuvanäyttely kuuteen eri autiotaloon vanhassa Nikosiassa. Teokset saivat jäädä paikal-leen. Vuosi näyttelyn avaamisen jälkeen oli aika tarkastaa, mitä taloille ja näyttelylle kuului. Kokemus johdatteli tutkijan paikkasidonnaisen taiteen äärelle pohtimaan teoksen paikkaa, yleisöä, urbaania eroosiota ja suhdetta taidemaailmaan.

Kolmannella kehällä tutkija etääntyi autiotaloista fyysisinä paikkoina ja oivalsi niiden merkitystä mielen sisäisinä ja metaforisina maisemina. Autiotalot, niiden esineistö ja taloissa vierailevat ihmiset saivat merkityksiä, joiden avulla tutkija saattoi tarkastella omaa muukalaisuuttaan. Syventäessään ajatusta autiotalosta kolmantena tilana, tutkija etsi samalla omaa tarinaansa.

Tutkimuksen myötä autiotalojen konkeettiset, sosiaaliset ja metaforiset tasot nivoutuivat yhteen. Autiotaloissa toimi-minen johti tutkijan pohtimaan myös kaupungin käyttöoikeuksien määrittelyä. Tutkija oivalsi, että syventyessään paikka-kokemukseen hän syvensi samalla suhdetta itseensä, kohdatessaan muukalaisia autiotaloissa hän sai tilaisuuden tutustua omaan muukalaisuuteensa, tehdessään taidetta valkoisen kuution ulkopuolella hän yhä toimi taidemaailmassa, ja tehdes-sään tutkimusta koulumaailman ulkopuolella hän valmistautui toimimaan taidekasvattajana.

Avainsanat autiotalo, paikkakokemus, kolmas tila, urbaani tutkimusmatkailu, paikkasidonnainen taide, retkitaide, taideperustainen tutkimus

Author	Elina Mäntylä
Title of thesis	In the deserted house – arts-based research about the sense of place
Department	Department of Art
Degree programme	Art Education
Year	2012
Number of pages	85
Language	Finnish
Abstract	

The goal of this research was to examine and clarify the formation of the sense of place of the deserted houses of old Nicosia by the researching artist. It was also to clarify the meanings that the deserted houses gained during the arts-based research. The method employed was phenomenological-hermeneutical. Materials were the written texts of the researcher including memoirs, reflections, visions, narratives, photographs and videos taken in the deserted houses. Written materials by Bachelard, Pallasmaa, Karjalainen, Kristeva and Hannula were used as references.

The research was a dialogue between the artist-researcher-teacher and the deserted houses. The process of understanding the sense of place can be visualized with a spiral that expands from the inside and grows outwards. Each cycle around the spiral represents the expansion of understanding.

On the first cycle of the research, the deserted house appeared to be a place for aesthetic experience, urban exploration and photography. Meeting other people in the deserted houses expanded the interpretation and moved the research to a second cycle, where the sense of place became social. The deserted houses appeared as places for thirdspace and alternative galleries to emerge. The photographs were put up as a photographic exhibition in six different deserted houses in old Nicosia and then left there in place. After one year the researcher checked how the exhibition and the houses had changed. The experience led the researcher to examine the site-specific art. There was also reflection on the place for art, audience, urban erosion and the relation with the art world in context of the photographic exhibition.

During the third cycle the researcher withdrew from deserted houses as physical places but then realised them as internal and metaphorical landscapes. Deserted houses, the objects inside them and the people that visit the houses gained meanings that helped the researcher to view and to reflect the stranger within herself. While exploring the thought of the deserted house as a thirdspace the researcher was also uncovering her own story.

Along the path of research the tangible, social and metaphorical levels intertwined. As a result of the deserted houses activity, the researcher also started considering the rights for using the city space. She also comprehended that by deepening the understanding of sense of place she deepened the understanding of herself. When facing the stranger in the deserted houses she had a possibility to encounter the stranger within herself. When making art outside of “the white cube” she was still inside the art world. And working outside of schools prepared her to work as an art teacher.

Keywords deserted house, abandoned house, sense of place, thirdspace, urban exploration, site-specific art, arts-based research

Elina Mäntylä 2012
Taiteen maisterin tutkinnon opinnäyte
Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu / Taiteen laitos /
Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma / Virta-koulutus

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Tutkimuksen rakenne	8
3 Autiotalo taideperustaisen tutkimuksen kohteena	10
3.1 Taide tutkimisen menetelmänä ja tutkimuskysymys	10
3.2 Fenomenologis-hermeneuttinen metodi	11
3.3 Kirjallinen työskentely.....	12
3.3.1 Muistellen, visioiden ja reflektoiden.....	12
3.3.2 Narratiivit tutkimuksessa.....	13
3.3.3 Tekstin kerroksellisuus	14
3.4 Kohti uutta tietoa – mitä tietoa	15
3.5 Tutkimusta seikkaillen ja kävellen	16
3.6 Tutkimusmatkaaja valokuvaajana.....	19
3.7 Kontekstualisointia	20
4 Tervetuloa Vanhaan Nikosiaan	24
5 Autiotalo merkittävänä paikkakokemuksena – seikkailu ensimmäisellä kehällä	28
5.1 Esteettinen elämys	28
5.2 Vierauden viehätys	28
5.3 Kohti paikan kokonaiskokemusta.....	32
6 Autiotalo taiteen tapahtumapaikkana – toisella kehällä	36
6.1 Enemmän kuin ”Hello!”	36
6.2 Kolmas tila ja väärinymmärtämisen mahdollisuus	39
6.3 Vaihtoehtoinen galleria	42

6.3.1 Mitä se taide olikaan.....	42
6.3.2 Paikkasidonnainen teos	43
6.3.3 Merkittävä yleisö	43
6.3.4 Elämää valkoisen kuution ulkopuolella	44
6.3.5 Urbaani eroosio ja teknologinen riippuvuussuhde	46
6.3.6 Pyristelyä vai paluu	48
6.4 Vuoroin vieraissa	50
6.5 Ennen seuraavaa kehää	62
7 Autiotalo metaforana – kolmas kehä	64
7.1 Uneksittu talo	64
7.2 Vierailuja mielen kodissa	66
7.3 Metaforisia kohtaamisia	69
7.4 On löydettävä oma tarina	71
7.5 Metaforien merkitys paikkakokemuksessa	72
8 Autiotalo -loppujen lopuksi ja uudeksi aluksi	74
8.1 Kokemuksista ja merkityksistä	74
8.2 Oppimisesta ja taidekasvatuksesta	75
8.3 Eettisiä näkökulmia	76
8.4 Kohti kaikenmoista kaupunkikokemusta	77
8.5 Epilogi	79
LÄHTEET	80

1 Johdanto

Astuessani Vanhan Nikosian autiotaloihin ensimmäistä kertaa maaliskuussa 2009 en ajatellut tutkimusta, opintoja, Taideteollista korkeakoulua tai näyttelyitä. Minuun iski autiotalovimma; tarve astua sisään vieraista ovista, joiden takana valo pilkistää rikkinäisen katon kautta ja kirkastaa kuluneen maalipinnan. Halu kurkistaa vielä vähän pidemmälle. Lapsuuden leikki aikuisena. Seikkailu. Elämä ja kaikki olennainen tiivistyi minun, kameran ja autiotalon välille. Maailma – tai ainakin sen autiotalat – olivat minun.

Löysin kuluneiden pintojen lisäksi potentiaalisia unelmakoteja, sielunmaisemia ja esteettisiä aarteita. Tulin myös tietoiseksi valokuviini tallentuvista jäljistä, jotka kertoivat muista autiotalojen kävijöistä. Kodittoman sänky. Tyhjä juomatölkki. Graffitikasvot. Tuoli.

Sanoin ”Hello!”, kun kohtasin kasvokkain prostituoidun. Autiotalat olivat siis muidenkin paikkoja. Minun paikkani on sinun paikkasi on minun paikkani. Minun autiotaloni on sinun autiotalossasi, joka on minun autiotalossani. Sisäinen maailmanparantaja-aktivistini havahtui esteettisen huuman alta. Rinnakkaisia maailmoja. Yksityinen seikkailumaasto. Pakopaikka. Koti. Vessa. Ilovalo. Ateljee. Oivallus synnytti tilaa ja tarvetta kohtaamiselle. Miten voisin kohdata sinut tässä paikassa, joka on meidän yhteinen, mutta jossa elän omassa kuplassani? Kohtaisimmeko kolmannessa tilassa? Haluaisin sanoa sinulle, että tämä paikka on merkittävä. Ja sinäkin olet. Olet tärkeä ja arvokas. Kohtaamisen toiveesta syntyi autiotalojen valokuvanäyttely – The Secret Exhibition.

Editoin autiotaloista ottamani valokuvat iltaisin ystäväni luona. Löysin tulostusfirman, jossa kuvat tulostettiin ja kiinnitettiin kapalevyille vuo-

rokaudessa. Se mahdollisti aikataulullisesti näyttelyn toteutumisen. Vein autiotalokuvat huoneisiin, joissa olin ne ottanut – 14 teosta kuuteen eri autiotaloon. Autiotaloista tuli galleria. Minulle se oli mielekäs valokuvanäyttely. Mahdollinen yleisö tuntui merkittävältä. Kutsuin ystäväni ja paikalliset tuttavani näyttelyn avajaisiin ja dokumentoin näyttelyn valokuvaamalla. Jätin teokset paikoilleen niin, että ne voidaan löytää. Olin viettänyt Nikosiassa 19 päivää, majoittunut ystäväni luona ja seikkaillut sydämeni kyllyydestä.

Suomeen palattuani laskeuduin flow-tilasta takaisin maan pinnalle ja aloin työstää lopputyön kirjallista osuutta muistelemalla ja reflektoiden tapahtumaa. Perehdyin kirjallisuuteen, joka avasi kokemusta. Paikkakokemuksen, paikkasidonnan taiteen, retki- ja kävelytaiteen, kolmannen tilan ja fenomenologisen lähestymistavan näkökulmien avulla aloin ymmärtää paikkakokemuksen kerroksellisuutta.

Autiotaloteema hautui mielessäni etääntyessäni konkreettisista paikoista. Mitä autiotalat oikeastaan ovat? Näin niistä unia ja muistin, että olin ennenkin nähnyt. Autiotalojen esineet alkoivat elää mielikuviini. Olin ollut autiotaloissa. Nyt ne olivat minussa. Gaston Bachelardin Tilan poetiikka -teos johdatteli autiotalokokemuksen metaforiseen ja narratiiviseen tarkasteluun.

Palasin Nikosiiaan huhtikuussa 2010, vuosi näyttelyn rakentamisen jälkeen. Annoin paikkojen taas vaikuttaa. Tuli uusia kohtaamisia ja uusia kokemuksia. Ja reaktioita teoksiini. Kuusi eri autiotaloa ja ainakin yhtä monta tarinaa. Dokumentoin valokuvat siinä kunnossa kuin ne löysin

– sikäli kun löysin. Samalla tallentui kameralle autiotaloissa tapahtunut muutos.

Suomessa jatkoin reflektointia ja kirjallisuuteen perehtymistä. Kirjallinen työskentelyni oli välillä analyyttistä, välillä narratiivista päiväkirjapohdintaa. Työskentelin tutkimuksen parissa intensiivisiä jaksoja kolmena keväänä. Koin sen mielekkääksi tavaksi toimia. Syksyisin työsesonkini taidekasityön parissa asetti pakolliset huilaamistauot lopputyöprosessille. Ajatusten kypsyminen kannalta pitkä aikataulu osoittautui hyväksi.

Olen seikkailija ja retkeilijä. Matkustan rinkka selässä lähelle ja kauas, usein oppimaan uutta ja estetisoimaan. Uusien reittien etsiminen ja löytäminen on johtanut minut luokanopettajan työstä taidekasityöläiseksi ja yrittäjäksi. Kuvataidekasvatuksen opiskelu on myös ollut uuden oppimisen seikkailu. Nikosian autiotalojen myötä opiskelusta tuli unelma-seikkailu.

Lumouduin jo vuosia sitten ruosteisista romuista, veden hiomista lasipalasista ja jätteestä. Niitä keräämällä ja valokuvaamalla olen tallentanut muistoja maisemista itselleni. Se on ollut aikuisuuden harrastus. En muista lapsuudessa kiinnostuneeni hylätyistä esineistä. Ei. Olin yksi niistä vaaleanpunaista rakastavista prinsessoista, jotka kilpailivat paikastaan ”Prinsessa Ruusu” -leikissä. Aikuisuus on muuttanut asiaa. Hylätystä ja vanhenevasta on tullut omaa. Eri-laisuudesta siedettävää. Lopputyöprosessin yhteydessä ei ollut yllätys, että olen katsonyt myös itseäni, nähnyt ja opetellut hyväksymään.

Nikosian autiotalat kertovat kaupungista, joka on jakautunut kahdella. Eteläinen Nikosia ja vanhan kaupungin eteläinen puolisko kuuluvat Kyprokselle. Turkki valtasi pohjoisen puolen maasta ja kaupungista vuonna 1974. Kaupungin ajallisia kerroksia ja historiaa voi lukea tyhjiilleen jääneissä autiotaloissa. Niitä on paljon keskellä kaupungin vilinää. Vanhassa Nikosiassa eletään kuitenkin muutoksen aikaa. Taloja entisöidään monessa korttelissa. Asukkaista suuri osa on tullut Afrikasta ja Aasiasta. Laiton maahanmuutto on yleistä. Ihmiskauppa ja prostituutio ovat arkipäivää. Pohdin lopputyötä tehdessäni kaupunki-tilan käyttöoikeuksia. Kenelle kaupunki kuuluu?

Pohdintani kaupunkitilojen käyttöoikeuksien suhteen ja kiinnostukseni kaupunkitilojen raja-alueisiin alkoi VR:n makasiinien käytöstä, purkamisesta ja tulipalosta syntyneestä keskustelusta kotimaassa muutama vuosi sitten. Seurasin keskustelua sivusta, mutta sain tulipalon jälkeen luvan käydä tutkimassa palanutta makasiinialuetta. Jotain siitä jäi hautumaan. Paikoilla on väliä. Uskon, että se, missä olen ja miten asun vaikuttaa ajatuksiini, tunteisiini, työskentelyyni ja jopa materiaalivalintoihin. Siitä näkökulmasta paikkakokemuksen tutkiminen on merkityksellistä.

Lopputyöni paikkakokemus liittyi vanhoihin taloihin. Kotoisuuden tunteeni rakennusten suhteen ovat aina liittyneet vanhaan arkkitehtuuriin. Yksi syy siihen on helposti jäljitettävissä: Lapsuusvuosiani kehysti ihanteellinen remonttikohde; 1850-luvun vanha laivasepän talo Kristiinankaupungissa. Vanhan arkkitehtuurin ihastus lienee imeytynyt vanhempieni remontti-innostuksen myötä minuunkin.

1 Soja 1996, 1
2 Forss 2007, 105

Tutkimuksen kirjallisen pohdinnan lähtökohtana oli kokonaispaikka-kokemus, joka mahdollisti autiotalojen valokuvanäyttelyn toteutumisen. Paikkakokemuksen näkökulma oli keskeinen koko tutkimuksen ajan. Taideperustaisen tutkimukseni näkökulma on henkilökohtainen ja lähestymistapa fenomenologis-hermeneuttinen. Tavoitteena sekä taiteellisessa, että tieteellisessä työskentelyssä oli ymmärryksen lisääminen tutkittavasta aiheesta - autiotalosta kokemuksen paikkana. Taiteellisissa ratkaisuissa luotin intuitioon. Lopputyön aineistona olivat Nikosiassa maaliskuussa 2009 ja 2010 ottamiani valokuvat, matkan aikana ja sen jälkeen kirjoittamani tekstit – muistelu, reflektointi, visiointi ja narratiivit – kirjallisuusviitteet ja sähköinen materiaali. Kirjallinen materiaali auttoi jäsentämään kokemusta ja nosti esiin tulkinnallisia teemoja.

Lopputyöraportti koostuu visuaalisesta materiaalista, eli valokuvanäyttelyä dokumentoivista valokuvista ja kartasta. Kirjallinen osuus rakentuu prosessin kuvauksesta ja analyttisestä pohdinnasta, jota narratiiviset osuudet ja sitaatit täydentävät.

Tutkimuskysymys tiivistyi siihen, miten taideperustainen tutkimus – dialogini autiotalon kanssa – vaikutti paikkakokemukseeni Vanhan Nikosian autiotaloissa, ja mitä ja millaisia merkityksiä autiotalo sai tutkimuksen aikana.

Professori Edward Soja tavoittelee teoksellaan mm. sitä, että lukija alkaa ajatella eri tavalla tiloja, paikkoja, sijainteja, maisemia, koteja, kaupunkoja, alueita ja maantiedettä. Pyrkimyksenä on auttaa lukijaa laajentamaan käsityskykyään ja lisäämään kriittistä suhtautumista omiin ajatuksiin maantieteestä tai tiloista.¹ Lopputyöni voisi omalla paikallaan toimia kutsuna tarkastella paikkaa - erityisesti kaupungin hylättyjä ja käyttämättömiä tiloja - uusista näkökulmista. Mikä autiotalo siis on? Mitä on

paikan kokemus? Entä sen merkitys? Mikä on paikassa olemista? Miten eri maailmat ovat samassa paikassa? Ja siitä johtaen: miten voimme kohdata määrittelemättömässä tilassa? Mikä on taiteen paikka siellä? Miten paikka – autiotalo – on minussa? Ja mitä se tarkoittaa? Periaatteessa voin esittää samoja kysymyksen muillekin paikoille. Mutta autiotaloissa on jotain, joka houkutti kysymään. Jotain satumaista. Seikkailua.

Kutsun sinut mukaan seikkailuun. Viis siitä, että tämän kirjan kuvaama seikkailu tapahtui jo todellisessa elämässä, ja aidoin mielikuva paikasta syntyy vain suorassa paikkakokemuksessa². Mielikuvissa on tarinoille tilaa. Ja ne synnyttävät uusia seikkailuja todelliseen elämään.

Taloilla on salaisuuksia. Ihania ja kamalia, iloisia ja surullisia. Niitä ei näe ulkopuolelta. *Oven narahdus on tarinan alkuääni.*

Unelmatalon yläkerran huone

*On hiljaista
ja melko hämärää.
Vain vähän kaikesta siitä
ja meistä
taidan ymmärtää.*

2 Tutkimuksen rakenne

Lopputyöprosessiani havainnollistaa spiraalikuvio, joka etenee hermeneuttiselle tutkimukselle ominaisella tavalla sisältä ulospäin laajenevana kehänä. Spiraali kuvaa taiteellisen tutkimuksen ajallista edistymistä ja tutkittavan asian hermeneuttisen ymmärtämisen syvenemistä¹. Kuvion kehällä eteneminen toi tutkimuksen myötä uutta, syventynyttä ja laajentunutta näkökulmaa autiotaloon. Kokemukseni autiotaloissa ja lukemani teoreettiset näkökulmat täydensivät ja korjasivat esiymmärrystäni². Kyse oli dialogista taiteilija-opettaja-tutkijan³ ja autiotalojen välillä. Hermeneuttista kehää voidaan kuvata myös tutkimuksellisena dialogina tutkimusaineiston kanssa⁴. Määritin tutkimuksen alkupisteeksi hetken, jona astuin ensimmäistä kertaa Vanhan Nikosian autiotaloon. Ihmetyksen hetkistä eteeni avautui horisontteja, joiden sulauttamisessa valokuvanäyttely oli keskeisellä sijalla.⁵ Tutkimuksen päätepisteeksi valitsin kohdan, jossa ymmärrykseni oli mielestäni lisääntynyt lopputyön laajuden kannalta merkittävästi. Ajattelin sitä eräänlaisena paikkakokemuksen saturoitumisena. Hermeneuttisella kehällä olisi toki voinut jatkaa pidempäänkin. Tutkimuksen kannalta rajaaminen oli kuitenkin tarpeen.

Lähestyin autiotaloja kolmeen otteeseen, kolmelta näkokannalta, jotka rakentuivat edellisen käynnin ja sitä seuranneiden oivallusten varaan. Kehät kuvaavat siten myös vierailujani autiotaloissa. Käsittelen niistä joikaista omana lukunaan. Tutkimuksen kirjallisen osuuden alkupuolella, kolmannessa luvussa, esittelen tutkimuskysymyksen ja menetelmälliset ratkaisut. Pohdin myös matkantekoa ja valokuvaamista taiteellisen työskentelyn osana ja tutkivan taiteilijan lähtökohtia. Lisäksi nostan esiin taidemaailman ilmiöitä, taiteilijoita ja tutkimuksia, joihin työni rinnastuu.

Neljännessä luvussa johdattelen lukijan Vanhaan Nikosiaan autiotalojen kannalta keskeisten näkökulmien avulla. Viidennessä luvussa paneudun autiotaloteemaan paikkakokemuksen näkökulmasta. Tutkimuksen alussa autiotalo oli minulle esioletukseni mukaisesti yksityinen, esteettisen elämyksen, löytämisen ja seikkailun paikka ja ihanteellinen valokuvauksen kohde. Hermeneuttisella kehällä tämä on ensimmäinen lähestyminen, ensimmäinen kehä. Teoreettisen pohdinnan viitekehys rakentuu pääasiassa Forssin, Pallasmaan, Varton ja Karjalaisen näkemysten pohjalta. Heidän ajatustensa valossa tarkastelen suhdettani paikkaan ja paikkakokemusta sekä autiotaloa niiden pohjalta.

Kuudennessa luvussa tarkastelen autiotaloa taiteen tapahtumapaikkana ja kolmantena tilana. Koin kartesiolaisen ihmetyksen hetken, kun kohdasin toisia ihmisiä autiotaloissa. Keitä he ovat? Miten minun maailmani kohtaa heidän maailmansa? Miten minun autiotaloni on heidän autiotalonsa? Kysymykset johtivat hermeneuttisen tutkimuksen toiselle kehälle. Kokemukseni autiotalosta laajeni sosiaaliseksi. Esittelen tässä luvussa kohtaamisen toiveesta syntyneen valokuvanäyttelyn, paikkasidonnaisen kokonaisteideteoksen, jonka esiin nostamia teemoja pohdin Sojan ja Hannulan tekstien valossa. Esiymmärrykseni rakentui maailmaparantajan idealismille, taidekasvattajan toiveelle vaikuttaa taiteen kautta katsojaan, tutkijan kiinnostukselle uudesta asiasta, taiteilijan kyvylle heittäytyä luovaan prosessiin ja ajatuksella, että olen oikealla paikalla pyrkiessäni välittämään ”sinä olet tärkeä ja arvokas” -viestiä vastaanottajalle.

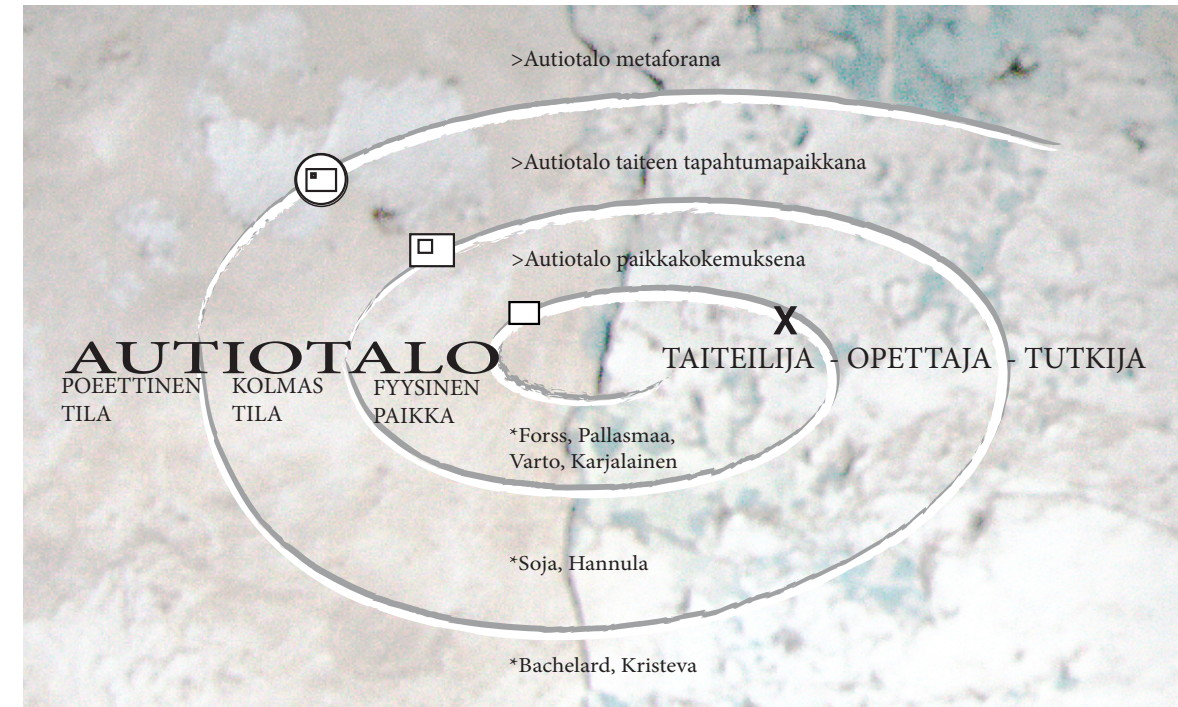
Seitsemännessä luvussa kuvaan prosessin kolmatta kehää, eli vaihetta, jossa etäännyin autiotaloista fyysisinä paikkoina. Autiotalat ja niiden

ihmiset alkoivat elää mielikuvissani muistelun, unien ja kirjoittamisen myötä. Kolmannella kehällä lähestyin autiotaloja metofoarina ja narratiivisesti. Bachelardin näkemys poeettisesta tilasta ja Kristevan ajatus muukalaisuuden kohtaamisesta vaikuttivat pohdintojeni tähän osaan.

Kahdeksannessa luvussa tarkastelen tutkimusta kokonaisuuden kannalta, kokoan yhteen ja arvioin hermeneuttisilta kehiltä esiin nousseita teemoja, tarkastelen tutkimusta taidekasvattajana, tuon esiin eettisiä nä-

kökulmia ja pohdin tutkimuksen merkitystä rikkaan kaupunkikokemuksen näkökulmasta.

Tutkimuksen kirjallisen osuuden taittoon sain konsultaatioapua Ilkka Kyllöseltä, joka opasti minua InDesign -ohjelman käytössä.

Tutkimus ulos päin laajenevana hermeneuttisena kehänä

- > hermeneuttisilta kehiltä johdetut tutkimukset ja alaotsikot
- X Kartesiolainen ihmetyksen hetki autiotalossa
- * Kirjalliseen pohdintaan vaikuttaneet ajattel
- Valokuvaaminen
- ▣ Valokuvanäyttely
- ⊞ Reflektio

3 Autiotalo taideperustaisen tutkimuksen kohteena

3.1 Taide tutkimisen menetelmänä ja tutkimuskysymys

Tutkimus oli taideperustainen tutkimus (*Arts-Based Educational Research*), jossa todellisuudesta, ympäristöstä ja sosiaalisista kysymyksistä tuotetaan tietoa taiteen menetelmillä¹. Tutkimus viittaa taidekasvatukseen, mutta on menetelmällisesti lähellä taiteellista tutkimusta (*Artistic Research/ Arts-Based-Research*). Pullisen mukaan taide voidaan nähdä tutkimuksessa tiedon hankkimisen ja ymmärtämisen välineenä ja menetelmänä enemmän kuin tutkimuksen kohteena. Taiteelle kuuluu siten sama painoarvo kuin muillekin tutkimusmenetelmille.² Räsänen tarkastelee taiteellista tutkimusta laajasti. Se on taiteen alojen käyttämistä tutkimisen kohteena, keinona ja raportoinnin muotona.³ Houessou esittää, että tutkimuksen kohteena voi olla myös jokin muu kuin taide⁴. Tässä opinäytetyössä kohteeksi tarkentui autiotalo ja paikkakokemus autiotalossa.

Houessoun näkemyksen mukaan taideperustainen tutkimus on viime vuosina yleistynyt Taideteollisen korkeakoulun kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmassa⁵. Kallion toteaa, että kuvataidekasvatusta rajoittavat yhä perinteiset näkemykset. Ne estävät riittävän laajan taidekasvatuksen tarkastelun. Taideperustaisella tutkimuksella olisi tähän annettavaa. Taidekasvatus onkin synnyttämässä uutta tutkimusnäkemystä.⁶

Opinnäytetyöni tähtäsi tutkivan taiteellisen työskentelyn avulla tapahtuvaan ymmärryksen lisäämiseen. Tutkimuskysymys haki kuitenkin muotoaan koko tutkimuksen ajan. Tämä on ominaista hermeneuttiselle lähestymistavalle. Pohdin työskentelyn aikana sitä, ovatko tutkimuksen keskiössä autiotalat, taiteen tekijä, sen vastaanottaja, paikkakokemus, tai-

demaailman käytännöt vai valokuvanäyttely. Painotukset vaihtelivat sen mukaan, millaiseen kirjalliseen aineistoon kulloinkin olin perehtymässä. Tutkimuskysymys rakentui loppujen lopuksi autiotalojen paikkakokemuksen muototutumisen varaan. Tavoitteena oli selvittää:

Millaiseksi muotoutui taiteilija-tutkija-opettajan paikkakokemus autiotaloissa taideperustaisen tutkimuksen myötä, ja mitkä tekijät siihen vaikuttivat? Toisin sanoen kysymys kohdistui siihen, miten taideperustainen tutkimus - dialogini autiotalon kanssa - vaikutti paikkakokemukseeni Vanhan Nikosian autiotaloissa, ja mitä ja millaisia merkityksiä autiotalo sai tutkimuksen aikana.

Koska lähestyn autiotaloja tutkivan taiteilijan näkökulmasta, pyrin tarkastelemaan tekijöitä, jotka herättivät luovan prosessin autiotaloissa ja jotka vaikuttivat taiteelliseen työskentelyyn. Painotus on subjektiivisen kokemuksen ymmärtämisessä ja tulkinnessa, mikä sysäsi tutkimukseni hermeneuttiselle kehälle. Ihmettelyllä oli keskeinen osuus toiminnassa. Taiteellinen toiminta, eli valokuvanäyttelyn järjestäminen, toimi menetelmänä, jolla syvensin autiotalokokemusta.

Taidekasvattajan on tarpeen osata sanallistaa taiteellista prosessia niin, että siitä voidaan keskustella. Siksi painotan tutkimuksessa prosessin sanallistamista. Kallion mukaan taideperustaisessa tutkimuksessa kirjallisen osuuden tehtävä on avata ymmärrystä. Se voi samalla esimerkiksi paljastaa ja osoittaa kulttuurin valtarakenteita. Kuitenkin kyseessä on enemmän merkitysten tuottaminen kuin tietyn totuuden etsiminen.⁷ Minulle on

luontevaa seikkailla omia, uusia ja joskus omituisiakin polkuja. Myös siksi taideperustaisen tutkimuksen tuore maasto houkutteli tutkimusmatkalle.

3.2 Fenomenologis-hermeneuttinen metodi

Aineiston keräämisen ja tulkitsemisen välinettä luonnehtii fenomenologis-hermeneuttinen metodi. Laineen mukaan keskeisiksi asioiksi sekä fenomenologisessa, että hermeneuttisessa tutkimuksessa nousevat niiden ihmiskäsityksestä juontavat kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet⁸. Lähestyn niitä opinnäytetyön tunnustelevin askelin. Pullisen mukaan hermeneutiikkaan kuuluu: ”avoin kysyminen, dialogin toista osapuolta kunnioittava asenne, tahdikas viipyilevä kohtaaminen ja spiraalimaisesti syvenevä ilmiön ymmärtäminen.”⁹ Sovellan Pullisen näkemystä hermeneutiikasta siihen, miten pyrin lähestymään autiotaloja ja niiden ihmisiä. Hermeneuttisessa tutkimuksessa tutkija käyttää pohjana kaikkea saatavilla olevaa aineistoa, joiden avulla hän voi kehittää tulkintaideoita. Anttila korostaa, että tutkimuksen tekijältä edellytetään herkkyyttä nostaa esiin teoriaa kehitteleviä ideoita ja näkemyksiä.¹⁰

Fenomenologisuus kuvaa tutkimustani subjektiivisen näkökulman lisäksi myös siksi, että noston merkittävään asemaan henkilökohtaisten aistimusten, elämysten ja kokemusten pohtimisen. Laineen mukaan fenomenologiassa tutkitaan ihmisen suhdetta omaan todellisuuteensa. Siten voidaan löytää merkityksiä, joiden mukaan toiminta suuntautuu. Tieto maailmasta välittyy sen havaitsemisen ja kokemisen kautta. ”Maailma, jossa elämme, näyttäytyy meille merkityksinä.”¹¹ Fenomenologisessa suuntauksessa tutkijan on oltava avoin ja pyrittävä lähestymään tutkimus-

kohdetta ilman ennalta määrättyjä oletuksia, määritelmiä tai teoreettista viitekehystä.¹² Kyse onkin ”ilmiön olemuksellisen merkitysrakenteen selvittämisestä”¹³.

Tutkimusmenetelmä viittaa myös autoetnografiseen tutkimukseen, jossa lähtökohtana on Houessoun mukaan ”tutkijan henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan ja tuntemuksiin liittyvä tieto”¹⁴. Anttilan mukaan etnografisessa tutkimuksessa ei pyritä ymmärtämään, ”miksi jokin on, vaan mitä jokin on”¹⁵. Tutkija hankkii oman kokemuksensa kautta tietoa ja kuvaa kokemuksen läpi avautuvaa näkökulmaa, josta käsin saatua tietoa tuotetaan, tulkitaan, selostetaan, kerrotaan ja kuvaillaan erilaisen kirjoittamisen tapoja hyödyntäen¹⁶.

Fenomenologinen suhde paikkaan toi tutkimuksen psykomaantieteellisen (*psychogeography*)¹⁷ toiminnan pariin. Psykomaantieteellinen tutkimus pyrkii selvittämään, miksi tietyt maantieteelliset paikat aiheuttavat ihmisissä tietynlaisia tuntemuksia ja reaktioita ja millaisia nämä tuntemukset ja reaktiot ovat. Tutkimuksessa subjektiivisuus, omat tuntemukset, oma suhde arkeen ja oma sisäinen tutkiskelu ovat keskeisinä.¹⁸

8 Laine 2007, 28
9 Pullinen 2010 (i)
10 Anttila 2006, 308
11 Laine 2007, 30
12 Anttila 2006, 329
13 Laine 2007, 43
14 Houessou 2010, 83
15 Anttila 2006, 346
16 Mäkelä 2003 Anttilan 2006, 347 mukaan
17 Psykomaantieteen käsitteen kehitti Guy Debord v. 1955. Se oli erityisesti situationistien suosima filosofinen suuntaus. Debord 1958 (i); 1967/2005
18 esim. Gothamist 2004(i)

19 Kallio 2010, 23-24
20 Emt. 17
21 Houessou 2010, 85
22 Aaltonen 2006, 5

3.3 Kirjallinen työskentely

3.3.1 Muistellen, visioiden ja reflektoiden

Mutta tämä paikka

yhä tuntuu.... tuntuu tutulta. 17.4.2010

Kallion mukaan taiteellinen tietäminen ilmaistaan kirjoittaen. Tietoa siis muodostetaan kirjoittamalla. Kirjoittaminen lisää ymmärrystä ja tutkijan tarvetta oman position paikallistamiseen ja kriittiseen itsereflektioon tapahtumasta.¹⁹ Kirjoittamalla mahdollistetaan myös se, että tutkimuksen lukija voi ymmärtää ja arvioida tutkimusta ja sen tuloksia. Siksi läpinäkyvyys on erityisen tärkeää²⁰. Houessou kehottaa itsereflektion ja auki kirjoittamisen avulla avaamaan ja osoittamaan polun, jota tutkija on kulkenut ja jota pitkin päässyt lopputuloksiin. Vaarana on sellaisen pois jättäminen, minkä tutkija luulee olevan itsestään selvää tai yhdentekevää.²¹

Ensimmäisillä autiotalokäynneillä ihmetys oli päällimmäinen olotila. Siihen eivät sanat tai niiden kirjoittaminen oikein mahtuneet. Toisellakin Nikosian vierailulla kirjoitin autiotalojen sisällä vain muutamia hajanaisia muistiinpanoja. Siksi **muistelusta** tuli tärkeä osa tutkimusta. Muistelin majapaikassani ystäväieni luona, lentokoneessa, luennolla ja kotona. Lopputyöpäiväkirjan sivut täyttyivät nopeasti. Aaltosen mukaan muistelulla onkin osuutensa taiteilijan tekemässä tutkimuksessa. Muistelun avulla voidaan palata niihin merkittäviin kokemuksiin, jotka ovat muuttaneet taiteilijan käsityksiä ja suhdetta maailmaan.²²

Asettelen taulua paikalleen hämärässä huoneessa hallin perällä. Oviaukon luota kuuluu puhetta ja sitten joku avaa sisäänkäyntioven. Painun kiinni seinään. Eih. Eihän se tule. Eihän ne nähneet minua. Valkoinen tukeva mies kurkistaa sisään, mutta painaa luukun kuitenkin kiinni. Ehdin nähdä kameran kaulalla. Läheltä piti, huokaisen. Mietin, miten nopeasti otin hiiviskelijän roolin. Miksi? En halua turistien löytävän kuviani ensin. En ainakaan vielä, kun näyttelyn rakennus on kesken. Sydämen syke tasaantuu hitaasti. Jännityksen tunne säilyy, vaikken tehnyt mitään väärää. 7.6.2010 Muistelu autiotalojen valokuvanäyttelyn pystytyksestä

Kirjallisessa työskentelyssä myös **visioinnilla** oli osansa. Ajattelin ja suunnittelin asioita päiväkirjaan. Osa suunnitelmista jäi auki, osa toteutui. Visioinnin yhteydessä syntyneillä käsitekartoilla ja teksteillä oli prosessin eteenpäin viemisessä kuitenkin merkitystä.

Mitä, jos ottaisin videokameran mukaan? Ja kuvaisin paluuta autiotaloihin. Saisinkin siten katsojan mukaan. Ikäänkuin opettaisin autiotaloseikkailua, vaikka olenkin jo käynyt sielä aiemmin.29.1.2010 Esimerkki visioivasta tekstistä

Muistelun ohella ja sen jatkeeksi pyrin aktiivisesti lisäämään tietoani nykytaiteen ilmiöistä, näkökulmista ja niiden historiallisista lähtökohdist. Lopputyössäni se näyttäytyy pääasiassa niin, että reflektoin taiteellista prosessia suhteessa kirjallisuuteen. **Reflektio** tarkoittaa työskentelyssäni kirjallisuuteen tukeutuvaa analyyttistä pohdintaa. Pullisen mukaan laadullisessa tutkimuksessa on olennaista reflektiivinen asenne maailmaan ja tutkijaan itseensä. Reflektion avulla kyseessä oleva taideprosessi hahmotuu tekijälleen uusin silmin. Samalla se aukeaa ulkopuolisillekin ymmär-

rettävämmällä tavalla.²³ Myös Granö alleviivaa reflektion osuutta tutkijan toiminnassa, vaikka korostaakin heittäytymisen osuutta tutkimuksessa. Reflektion taustalla on oltava mahdollisimman hyvä taiteen tradition ja nykyhetken tuntemus.²⁴ Moilasen ja Räihän mukaan kirjallisuuteen perehtyminen auttaa tulkintojen syventämisessä ja myös oman esiymmärryksen tiedostamisessa.²⁵ Houessou esittää, että reflektiopintaa on hyvä olla, koska sitä vasten omaa työtä voi tarkastella. Reflektointi auttaa myös tutkimuksen uskottavuuden varmistamiseen. Muutoin se heikon mitattavuuden, toistettavuuden ja yleistettävyyden takia, voitaisiin asettaa kyseenalaiseksi.²⁶ Koska olen hyödyntänyt tarkastelussa aikaisempia tutkimuksia ja aiheeseen viittaavaa kirjallisuutta. En siis tavallaan ollut yksin tutkiessani autiotalokokemusta.

3.3.2 Narratiivit tutkimuksessa

Tutkimuksen edetessä autiotalojen tapahtumat ja kohtaamiset alkoivat näyttäytyä tarinoina ja tarinoiden mahdollisuuksina. Siksi sovelsin tutkimuksessani **narratiivista** otetta. Näen asioita metaforisesti ja kerron mielelläni kertomuksia.

Kaukion mukaan kuvittelukyvyllä ja kuvitteellisilla kertomuksilla on merkitystä ympäristö- ja paikkakokemuksen kannalta. Ne tähtäävät hänen mukaansa samaan kuin luonnontieteellisen tiedon kartuttaminen, eli kokemuksen rikastuttamiseen. Kuvittelu rakentaa yhteyksiä havaittujen elementtien välille, kuroo katkoksia yhteen ja täyttää aukkopaiikkoja.²⁷ Bachealard kehottaa fenomenologia keräämään aineistoa ”uneksivasta tietoisuudesta”²⁸. Mäkelä kuvaa fiktiivisen aineksen osuutta kokemusten täydentämisessä autofiktiivisenä tilana. Fiktio tukee hänen mukaansa omaelämänkerrallista totuutta.²⁹ Varsinaisesti heittäydyin fiktion ja metaforien maailmaan tutkimuksen uloimmalla kehällä, jossa narratiiviset

aineokset saivat tilaa ajattelussani.

Anttilan mukaan fiktiivisellä ilmaisulla on paikkansa ja tarkoituksensa fenomenologisessa tutkimuksessa. Sitä ei yleistettävään ja objektiiviseen tietoon pyrkivä tutkimus voi ymmärtää.³⁰ Granö kehottaa välttämään taiteellisen ja tieteellisen prosessin erottamista tulkintaprosessin aikana. Sen sijaan hän kehottaa suostumaan metaforiin. Ne toimivat ymmärryksen avaajina. Granön mukaan metaforat sisältävät avaimet ja usein vastauksenkin. Siksi niiden kantamaan, usein hyvin kerrokselliseen tietoon, kannattaa luottaa.³¹

Esimerkki narratiivisen tekstin syntymisestä:

Autiotalojen metaforisen ja narratiivisen työstämisen yhteydessä näin silmiinpistävän yhteyden Lea ja Pekka Kantosen ottamien Lempipaikka-valokuvien³² (ks. seur. sivu) ja omien autiotalo-valokuvieni välillä. Paikan korostuminen, kuva kuvassa -esittämistapa ja kuvan kohteen paikalleen jähmettyneisyys saivat minut katsomaan yhtä omista kuvistani (ks. seur. sivu) uudella tavalla. Hetken tuntui, että valokuvaamani tölkki suorastaan katsoo kameraan. ”Tässä minä olen. Minulla on tarina. Se liittyy tähän paikkaan.” Vaikka en voi verrata todellisia ihmiskohtaloita esineisiin, voivat esineet muistuttaa todellisista tarinoista. Uimosen mukaan ”tekstillä”, siis tässä tarinoilla, ”on kyky kertoa moniaistisesta ympäristöstä. Sanat luovat illusion fiktiivisestä tilasta, jossa kuulijalla on mahdollisuus assosioitua tarinan henkilöihin ja tulla mukaan sisään tarinaan ja samalla sen tilaan.”³³ Bachelardin mukaan kuvittelun psykologiassa ei saa jättää mitään huomioimatta. Joskus mielenkiinnottomatkin esimerkit voivat avata tietä kiinnostavalle aineistolle.³⁴ Annoin siksi kynän sauhuta vapaasti ottamieni valokuvien ja autiotalojen ympärillä. Ohitin Eatonin huolen siitä, että fiktiolla on taipumus ihannoida ja toisaalta myös demonisoida. Molemmistahan on seurauksena vääriä käsityksiä.³⁵ Otin taiteilijan vapauden fiktion avulla toteutettavaan kokemuksen rikastuttamiseen. Voisinhan aina palata

23 Pullinen 2010 (i)
24 Granö 2003, 134
25 Moilanen & Räihä 2007, 53
26 Houessou 2010, 84
27 Kaukio 2008, 111-112, 115-117
28 Bachelard 1957/2003, 38
29 Mäkelä 2003, 155-156
30 Anttila 2006, 333
31 Granö 2003, 135
32 Kantonen 1999-2004 Lempipaikka (i)
33 Uimonen 2006, 125
34 Bachelard 1957/2003, 273
35 Eaton 2003, 97

36 Bachelard 1957/2003
37 Räsänen 2003, 180

Lea ja Pekka Kantonen 1999-2004: *Lempi-paikka*.

Elina Mäntylä 2009: *Tölkki ja valokuva tölkistä autiotalossa*

taaksepäin ja korjata reittiäni. En ajatellutkaan narratiiveja valmiina ja julkaistavina kirjallisina esityksinä vaan autiotalojen paikkakokemusta rikastavina välineinä.

Siinä samassa ”tässä” sai uuden merkityksen. On tärkeä olla tässä. On tärkeää, olla juuri tällä paikalla. Ja tulla nähdyksi. Tölkki tuns olonsa ko-toisammaksi. Pimeä nurkkakaan ei enää niin pelottanut. Ehkä joku nostaa minut takaisin paikalleni, jos putoan - se ajatteli. (Narratiivi)

3.3.3 Tekstin kerroksellisuus

Bachelardin tapa käsitellä tilaa poeettisesti eri tekstejä ja lähteitä yhdis-tellen³⁶ vahvasti ajatustani tutkimuksen kirjallisen osuuden rakenteesta eri tekstitapoja yhdistelevänä kokonaisuutena. Kuvailin autiotalojen

kokemusta visuaalisesti, narratiivisesti, tieteellisiin teksteihin viitaten ja siteeraten sellaista, mikä mielessäni yhdistyy autiotalo-kokemuksen koko-naisuuteen. Räsänen mukaan taiteellinen tutkimus voisi erota tieteellisestä tutkimuksesta ja lähentyä kaunokirjallisuutta kirjallisen raportin osalta. Erilaiset fiktiiviset hahmot voisivat toimia alter egoina, jotka oikeuttaisivat tutkijan erilaiset lähestymistavat. Tämä ei Räsänen mukaan kuitenkaan olisi ongelmatonta. Lukijalta edellytetään silloin kielellisen tyylin tulkit-semisherkkyyttä.³⁷

Lopputyöhön olen, perinteisistä lopputyöohjeista poiketen, sijoittanut useita suoria lainauksia sellaisilta kirjoittajilta, joiden näkökulma syven-tää kokonaisuutta mielekkäällä tavalla, ja joiden tekstit eivät pätkittyinä vastaisi tarkoitustaan. Tutkimuksessani olen käyttänyt paikoin kaunokir-jallista ilmaisua, mutta kuitenkin pyrkinyt pitämään narratiivit yhteydessä analyttisempiin pohdintoihin. En kuitenkaan näe tutkimustani erityisen rohkeana kokeiluna taiteellisen tutkimuksen rajoista.

Tavoitteenani oli saada taiteellinen ja teoreettinen työskentely ja erilai-set tekstilajit aitoon vuorovaikutukseen, jolloin teoreettinen osuus ei olisi vain erillinen osuus taiteellisen työn jälkeen vaan siihen vaikuttava teki-jä. Pullisen mukaan taiteellisen tutkimuksen yksi suurimpia haasteita on juuri dialoginen suhde taiteellisen ja teoreettisen osan välillä.³⁸ Mielestäni tämä on erityisen haastavaa maisterintutkintoon kuuluvassa lopputyössä, jossa prosessi on melko tiivis ja tiukahko rajaaminen tarpeellista. Narra-tiivisen osuuden rajaaminen tutkimuksen ulkopuolelle olisi typistänyt tämän dialogin olemattomiin. Siksi tutkimuksen uloin kehä on mukana lopputyössä, vaikka suppeampikin raja-
aus olisi ollut mahdollinen.

3.4 Kohti uutta tietoa – mitä tietoa

Perinteisesti tieteellinen tutkimus liitetään objektiivisuuden pyrkimyk-seen. Siitä on vaikea irrottautua. Joissain tapauksissa se kuitenkin on tar-peen. Kyse on siitä, millaista tietoa pyritään tavoittelemaan. Pallasmaan mukaan arkkitehtuurin fenomenologiassa tavoitellaan tietoa arkkiteh-tuurielämäyksestä käsin. Tutkimuksen tavoitteena on rakennuksen sisäi-sen kielen löytäminen³⁹. Granö määrittelee taiteen avulla saavutettavaa ymmärrystä päättymättömäksi. Se on ymmärrystä, joka luo kysymyksiä.⁴⁰ Hamm näkee asian niin, että uuden ja todistettavan tiedon tuottamisen sijaan taiteen avulla tutkiva pyrkii tuottamaan uutta tapaa ajatella ja sa-malla näyttämään koetun asioiden tilan.⁴¹

Intuitiivisen tiedon käsite antaa tarkastelupintaa taiteen tekemisellä tavoitettavan tiedon luonteelle. Anttilan mukaan erityisesti luovan työn tekijöiden paljon hyödyntämä intuitio toimii ja saattaa antaa jopa luotet-tavampaa tietoa kuin tavanomaiset kanavat. Sitä ei kuitenkaan voi luon-nehtia samoin kuin muuta tietoa. Intuitiivinen tieto on lähellä taiteen

keinoin tuotetun tiedon käsitystä. Tällainen tieto on pohjautuu tekijän omiin sisäisiin tuntemuksiin, elämyksiin, kokemuksiin ja oivalluksiin.⁴²

Myös Granön esittää, että tulkintaprosessissa oppii luottamaan intui-tiiviseen tietoon.⁴⁵ Laineen mukaan fenomenologit korostavat intuition merkitystä merkityksenannossa. Merkitysten välisien yhteyksien ym-märtäminen juontaa tutkijan intuitiivisesta, elämänkokemuksen myötä kehittyneestä merkitysten tajusta.⁴³ Intuitiolla on paikkansa niin taiteel-lisessa kuin tieteellisessäkin työskentelyssä. Kallion mukaan taiteellises-sa työskentelyssä tehtävät intuitiiviset valinnat ovat yhtä merkityksellisiä kuin harkittu valinta.⁴⁴ Autiotaloprojektin alussa vietin Nikosiassa vain kaksi ja puoli viikkoa. Siksi monet ratkaisut syntyivät intuitiivisen tiedon varassa. Jälkikäteen voin todeta, että työskentelyni oli johdonmukaista tavalla, jota en valokuvatessa osannut ennakoida tai suunnitella. Luotin siihen, että asiat etenevät ja se, mikä on tarkoitettu, tapahtuu. Tämä sopii maailmankuvaani, jossa luottamus on tärkeässä osassa. Ehkä se vapautti minut toimimaan intuition varassa.

Tapahtumien ja kokemusten aktiivinen tulkinta ja merkityksenanto vaikuttivat siihen, että kokemuksen kerroksellisuuden ymmärtäminen syveni. Ilmiön ymmärtämisen spiraalinomainen laajeneminen edellytti tutkivaa asennetta. Ilman sitä vuorovaikutus autiotalojen kanssa olisi jää-nyt esioletusten varaan. Taideperustaisella tutkimuksella on siis paikka-nsa. Kallion mukaan sen tuottama tieto ei ole saavutettavissa millään muil-la tutkimusmenetelmillä.⁴⁶ Aaltonen näkee tulkinnan olevan kokemusta kokemuksesta. Se ei siksi ole sama kuin alkuperäinen kokemus. Mutta se voi olla merkittävä asia tutkimuksen ja taiteilijan maailmassaolon tarkas-telussa. Aaltonen kysyykin: ”Onko tutkimus silloin fantasiaa, kuvittelua ja fiktiota vai näiden kautta syntyvää uutta tietoa?”⁴⁷ Subjektiivisen lähesty-mistavan vuoksi hermeneuttinen lähestymistapa ei synnytä yleispäteviä

38 Pullinen 2010 (i)
39 Pallasmaa 1993, 78
40 Granö 2003, 136
41 Hamm 2003, 95
42 Anttila 2006, 56-57
43 Laine 2007, 41
44 Kallio 2010, 17
45 Granö 2003, 134
46 Kallio 2010, 24
47 Aaltonen 2006, 5

48 Houessou 2010, 83

49 Kallio 2010, 24

50 Varto 2007, 63

51 Emt. 63

52 Sepänmaa 1998, 18-19; Ks. myös Keskitalo 2006, 91

53 Varto kirjoittaa pääistyneisyydestä ohentuneena maailmasuhteena. Varto 2001, 64

54 Hannula 2003, 91

55 Keskitalo 2006, 167

tai objektiivisia taiteellisen työskentelyn tai elämän tarkastelun malleja. Kuitenkin voin tutkimuksessani yhtyä autoetnografiseen näkökulmaan, jonka mukaan yhtä elämää tai kokemusmaailmaa tutkimalla tulee mahdolliseksi ymmärtää elämää ylipäänsä⁴⁸. Kallion mukaan taiteen ja kokemuksen kautta saatavan tiedon argumentointia ja kääntämistä kirjalliseen muotoon voi sanoa lähes saavuttamattomaksi ja paradoksaaliseksi pyrkimykseksi. Kuitenkin paljastaa siten saatu ”hankalasti tavoitettava, liukas ja hetkellinen tieto” olennaisen ihmisyydestä ja todellisuudesta.⁴⁹

Varton mukaan kokemustaan jakava ihminen uskoo, että yhteisessä maailmassa on tärkeitä merkityksiä. Kun puhun kokemastani, puhun asiasta, johon toinen voi samaistua. Silti jokainen kokee omalla tavallaan.⁵⁰ Kun jaan kokemustani autiotalosta valokuvien ja tekstin avulla tämän kirjan lukijan tai autiotalon vierailijan kanssa, lataan kuvat ja tekstit merkityksillä, jotka perustuvat kokemuksiini. Varton mukaan taideteos on tärkeä keino puhua koetusta niin, että toinen voi sen ymmärtää. Taiteen keinot ovat hänen mukaansa arkikieltä ja tieteen kieltä suorempia, tuoreempia ja haastavampia.⁵¹

Taideperustaisen tutkimuksen lukija kutsutaan näin ollen matkalle, jossa fakta ja fiktio kulkevat rinnakkain. Narratiiviset elementit ja näyttelyä dokumentoivat kuvat tavoittelevat sellaista tietoa, joka perinteisessä tieteellisessä ilmaisussa jäisi sanomatta, mutta jonka kuitenkin tunnistan todeksi.

Tämä on tarina. Tämä on totta....minulle. Helmikuu 2011

3.5 Tutkimusta seikkaillen ja kävelen

Autiotalojen paikkakokemuksen muotoutumisen ja taiteellisen työskentelyn edellytys oli matkustaminen, kävely ja seikkailu uudessa ympäristössä. Matkapersonan käsite kertoo toiminnastani, vaikka matkaaja sanana ei mielestäni voita seikkailijaa. Sepänmaan mukaan matkaaja, irrottautuessaan tutusta ja turvallisesta, herkistyy näkemään arjen, oman ja toisten, outona ja tuoreena. Tuttuun ympäristöön tuntuu. Uusi ympäristö sen sijaan tarjoaa haasteita sellaiselle, joka on jättänyt taakseen kotinsa ja turvaverkkonsa.⁵² Matkustaessa koen usein kokonaisvaltaisia elämyksiä, jotka eroavat muuten kovin ”pääistyneestä”⁵³ olemisen tavasta. Pääsen ikäänkuin karkuun pohtimiselta ja analysoinnilta. Se liittyy eteenpäin menemiseen, liikkumiseen, uusien paikkojen havainnoimiseen. Kävellessä ajatus kulkee sujuvammin kuin paikalla ollessa. Kun rutiinit ja arkiverkosto jäävät taakse, herään eloon. Olen auki uudelle. Innostunut kaikesta. Pienetkin asiat tuntuvat lahjoilta.

Matkustamisessa ja seikkailussa ihmettelyllä on keskeinen sija. Arkiset ilmiöt nousevat merkittäviksi tarkastelun kohteiksi ja herättävät kysymyksiä. Majapaikan, ruoan ja keskustelukavereiden etsiminen ovat merkittäviä tapahtumia. Muu onkin minun tapauksessani usein esteettisen elämyksen etsintää. Hannulan mukaan hermeneutiikassa olennaista on halu yllättyä ja ihmetellä. Saa olla vaivautunut, mutta ei pelokas. On oltava osallinen ja osallistuva. Mukana sisällä, ei ulkona. Osana peliä, ongelmaa ja läsnäoloa.⁵⁴ Siksi hermeneuttinen lähestymistapa sopii matkustavalle taiteilijatutkijalle.

Keskitalo kuvaa kävelyä taiteellisenä ja tieteellisenä ajattelutilana⁵⁵. Kävelyretket voivat laajentaa ajattelua moniaistiseen suuntaan, visuaalisesta koskettamiseen, tuntemiseen, haistamiseen ja kuulemiseen, ja siten feno-

menologisen tarkastelun pariin.⁵⁶ Liikkuminen ja eteneminen paikasta toiseen nähdään kävely- ja retkitaiteessa keskeisenä osana luomisprosessia.⁵⁷ Havahduin ajatukseen kävelyn merkityksestä toisen Nikosianmatkani kynnyksellä. Olennaista eivät olleet vain autiotalojen huoneet visuaalisesti kiinnostavina staattisina tiloina, vaan myös käveleminen ja matka, jotka tekivät paikasta tämän tarinan osia.

Kävely osana taiteellista toimintaa ei ole uusi ilmiö. Edelläkävelijöistä voidaan mainita esim. dadaistit, jotka viime vuosisadan alussa järjestivät kävelyretkiä tavanomaisiin ja taiteellisesti merkityksettömiin paikkoihin, kuten tehdasalueille ja hautausmaaille.⁵⁸ Psykomaantieteen menetelmiin puolestaan kuului ja kuuluu dérive, ”uppoutuva kävely” eli päämäärätön ajelehtiminen paikasta toiseen. Dérivellä pyritään kumoamaan urbaanin ympäristön rakenteita ja muuttamaan ympäristöä mielikuvitukseksaampaan suuntaan. Kyse on ympäristön tutkimisesta ilman ennakkosuunnitelmia. Tavoitteena on ympäristön ymmärtäminen. Se on samalla leikkiä,

Hätä keinot keksii. Tässä tapauksessa sain taustalla olevasta puodista emännänjatkeen kamerajalustaksi.

Autiotaloissa askeleet piti sovittaa tarkasti.

Matkalla uusista näkökulmista tulee huippukokemuksia.

toiminnan muoto ja tiedon hankkimisen keino. Dériven tavoitteena on tai voisi olla oman elämän eläminen ja pohtiminen uudella tavalla.⁵⁹ Pinder on tutkimuksessaan rinnastanut nykypäivän situationistien toiminnan ja urbaaniin tutkimusmatkailuun. Kyse liikkumisessakin on siitä, kuka määrittelee kaupunkitilaa ja miten kaupunkiin voi vaikuttaa, eli miten kaupunkia kirjoitetaan. Situationistien urbaani tutkimusmatkailu pyrkii tavoittamaan paremman kaupungin, joka olisi intensiivisempi, avoimempi ja vapauttavampi, kuin se, mitä kaupallistunut ja politisoitunut kaupunki ihmisille tarjoaa.⁶⁰

Suomalaisista taiteilijoista esim. Timo Vartiaisen ja Jussi Kiven työskentelyssä kävelyllä ja liikkumisella on merkittävä rooli⁶¹. Lea ja Pekka Kantonen ovat Teltta-projektinsa myötä matkustaneet, retkeilleet ja asuneet Meksikossa alkuperäiskansojen parissa ja myöhemmin Virossa ja Lapissa ja kehitelleet samalla yhteisötaiteen metodeja eri kulttuurien väliseen toimintaan.⁶² Taiteilijoiden residenssitoiminta kertoo osaltaan siitä,

56 Keskitalo 2006, 87

57 Emt. 24

58 Sederholm 2007, 40

59 Ks. Debord 1958(i); Plant 2001, 302; Virnes 2007(i)

60 Pinder 2005, 387, 389

61 Keskitalo 2006; Kivi 2004

62 Kantonen 2005, 36-37

63 Hannula 2001b, 99-100
64 Huovi 1991, johdanto
65 Edensor 2008, 132
66 Emt. 137
67 Emt. 137

miten matkustaminen nähdään merkittäväksi osaksi taiteellista toimintaa. Omalle kohdalleni spontaani seikkailu sopi hyvin. Taiteellinen tapahtuma pääsi ikään kuin yllättämään minut. Se ei olisi ollut samalla tavoin mahdollista, jos olisin pyrkinyt johonkin erityiseen matkallani.

Matkalle lähtijän ohjenuorana pidän sitä, mitä Hannula kirjoittaa matkasta kolmannen tilan metaforana:

Itse matkalla olennaista on se, että uskaltaa irrottautua ennalta tiedetystä, hyväksi ja varmaksi koetusta tavasta mieltää itsensä ja suhteensa ympäristöön. Kyse on näkökulmien, maailman-katsomuksen raottamisesta, aktivoimisesta. Sekä älyllisestä että tunteellisesta taukojumpasta. Se ei voi eikä saa tarkoittaa kaiken opitun ja kaiken sen mihin uskoo taakse jättämistä, vaan siitä rakentavaa irtiottoa, välimatkaa. Rohkeutta siirtyä varmuudesta epävarmuuteen. Hedelmälliseen, kriittiseen jatkumoon. Tilanteeseen, josta yhtäaikaisesti tiedät sen suunnan – suunnilleen – mutta samalla et voi takuulla olla vakuuttunut, mitä seuraavassa hetkessä tulee tapahtumaan.⁶³

Matkustaminen on myös sisäistä löytöretkeilyä. Matka on ollut joskus käännekohta, uuden alku ja oivaltamisen tila. Taiteellisessa työskentelyssäni matka autiotaloihin ja liikkuminen niissä tapahtui ja jatkuu myös mielikuvissani, satujen maailmassa. Hannele Huovi sanoo sen osuvasti kirjoittaessaan saduista:

Matka on yksi satujen peruselementti. Satu on matka monella tavalla ja moneen suuntaan: matka omaan sisäisyyteen, matka ulos lapsuudenkodista kohti kaukaista taivaanrantaa ja tuntemattomia pelon valtakuntia. Se on matka kieleen ja runouteen, intuitiiviseen vertauskuvallisuuden tajuamiseen. Satu on sisäinen matka, joka rakentaa tukevia maamerkkejä ihmisyyden tienvarseen, oikealle elämän matkalle.⁶⁴

Tutkimuksessani kävely oli tutkimusmatkailun, valokuvauksen, seikkailun ja liikunnan muoto. Koska kävely eteni suhteellisen hitaasti, ehdin havainnoida ympäristöä rauhassa. Pysähtyminen oli helppoa. Kädet olivat vapaat ja kameran voi pitää esillä. Uteliaisuus johti askeleita. Kävely oli tunnustelevaa ja eteni intuition varassa. Eteen tuli välillä ylipääsemätön este, romahtanut seinä tai katto, tai reikä lattiassa. Autiotaloissa pääsi myös kiipeämään. Edessä oli jatkuvasti ihania aarteenetsintäreittejä. Kyseessä oli leikki. Edensor kuvaa artikkelissaan raunioissa kävelyn koke-musta. Hänen mukaansa siihen vaikuttavat paitsi paikoin haastavat olo-suhteet, tarve improvisoida liikkumisen mahdollistamiseksi, raunioiden sijainti piilossa katseilta, erilaiset tekstuurit, muodot ja hajut. Edensor vertaa raunioissa kävelyä vaellukseensa Skotlannin halki. Aistit heräävät eloon tavalla, joka soveltuu riski-alttiisiin ympäristöihin.⁶⁵

Joitain asioita oppii, ja joitain paikkoja hahmottaa, vain kävelemällä. Toukokuu 2010

Kävely ja kokemus autiotaloissa muodostaa eräänlaisen tarinan. Ei kuitenkaan perinteistä ja selkeää. Edensor kuvaa raunioissa kävelyn mahdollistavan vain spekulatiivisia tarinoita, jotka eivät voikaan nojata faktioihin ja ymmärrykseen. Tarinat ovat pirstaloituneita, epä-lineaarisia, impressionistisia ja ehdollisia.⁶⁶ Kävellessäni ymmärsin, miten vähän voin ymmärtää kokonaisuutta. Edensor vahvistaa asian kirjoittaessaan, miten autiotaloissa on koettavissa lukematon määrä jälkiä menneisyydestä, yllättäviä ja järkyttäviä muistutuksia kauan sitten unohtuneista ilmiöistä ja kulttuurisista ikoneista, merkkejä nälästä, luonnon kasvusta ja eläimien rutiineista.⁶⁷

Olinko turisti? Olin... En ollut vain. Toukokuu 2010

Edensorin mukaa raunioiden tutkiminen on eräänlaista anti-turismia, täysin vastakkaisena turismille. Raunioiden tutkiminen ja niissä kävely ei tarjoa valmiita näkökulmia, sujuvaa ja valmista reittiä, matkamuistokauppoja ja etukäteen järjesteltyä sanastoa, jolla turistille suunnattuja paikkoja yleensä kuvataan esimerkiksi eksoottisina tai tyypillisinä.⁶⁸ Itse en sanoisi autioituneiden tilojen tutkimista ihan anti-turismiksi. Reppureissaajana olen aina ollut ”erilainen” turisti verrattuna pakettimatkalijoihin. Turisti kuitenkin, seikkailija, vieras ja utelias uudessa paikassa. Tällä kertaa olin paikalla myös taiteilijana ja tutkijana.

3.6 Tutkimusmatkaaja valokuvaajana

Nyt tää ois valokuvaaja. Maaliskuu 2009

Valokuvaaminen tuntui lähes vastustamattomalta tarpeelta seikkailullani. Välillä tuntui, että kamera oli se, joka kuljetti minua autiotalosta toiseen. Minä vain seurasin. Kun joku kysyi, olenko valokuvaaja, vastasinilmää räpäyttämättä: Kyllä. Kun minulta kysyttiin, olenko taiteilija, vastasin siihenkin myöntävästi. Helpot vastaukset helppoihin kysymyksiin. Se oli minun matkapersonani, seikkailijan alter ego. Puolivakava roolileikki. Kotimaassa identiteettini taiteilijana ja valokuvaajana on enemmän lainausmerkeissä kuin matkalla.

Jos on valokuvaaja, silloin ottaa kuvia, keskittyy, opiskelee kameraa, etsii teemoja, menee mitä kummallisempiin paikkoihin ja asentoihin ja katselee

maailmaa suorakaiteen muotoisina palasina. Vaikka ei ehkä tiedäkään, mitä siitä seuraa tai seuraako mitään. Toukokuu 2010

Esteettisten tavoitteiden ohella kuvaamisella oli myös teknisempi tavoite. Toivoin harjaantuvani digijärjestelmäkameran käytössä. Kamerani oli Canon 40D, jossa käytin 18-55mm objektiivia. Olin kyllä valokuvannut paljon ennen lopputyötäni, mutta en ollut vuosiin harjoitellut järjestelmällisesti kameran ominaisuuksien hyödyntämistä. Se, mitä olen opetellut analogisen kameran kanssa aiemmin, oli painunut unohduksiin digitaalisen pokkarikameran myötä. Niimpä opiskelin kameran käyttöohjetta menomatkalla lentokoneessa.

Hämärä asetti haasteita autiotalojen kuvaamisessa. En ollut ottanut jalustaa mukaan, mikä osoittautui virheeksi erityisesti näyttelyn dokumentointivaiheessa. Ratkaisu löytyi pienen kulmaputiikin omistajalta, joka lainasi keltaisen ”emännänjatke” -jakkaran kamerajalustaksi. Välillä tosin rakentelin kuvausalustoja autiotalojen roinasta, ja joskus vaan hengittämättä nojasin pölyistä seinää Canonini kanssa. Objektiivi mahdollisti laajakulmakuvat ahtaissa sisätiloissa, mutta valoherkkyydessä olisi jälkikäteen ajatellen ollut toivomisen varaa. Olin kuitenkin tyytyväinen kuviin kuvausvaiheessa. Tieto lisäsi tuskaa vasta jälkikäteen.

Sielun jatke, sydämen työväline.10.6.2009

Valokuvaaminen oli väline ja keino lähestyä ja tutkia paikkaa. Valokuvista tehdyt taulut ja valokuvanäyttely puolestaan olivat väline, jolla pyrin lähestymään autiotalojen ihmisiä. Seppäsen mukaan ”Valokuvaus ei ole koskaan ollut pelkkää kuvien ottamista vaan sosiaalisen todellisuuden, identiteetin ja yhteisöllisyyden rakentamista”⁶⁹.

68 Edensor 2005, 95
69 Seppänen 2003, 40

Muutaman päivän kuvaamisen jälkeen ihmettelin sitä vimmaa, jolla valokuvaaminen oli lähtenyt käyntiin. Mitä tämä autiotalojen kuvaaminen on? kysyin mielessäni. Silmiini osui kirjan teksti. Siinä luki: ”palvelustehtävä”.

Valokuvasin autiotalojen sisätiloja ja jälkiä ihmisistä, jotka ovat vierailleet autiotaloissa. Sijoitin valokuvat alkuperäiselle kuvauspaikoille näytelyksi, jonka dokumentoin valokuvaamalla. Toisella Nikosian vierailulla dokumentoin näyttelyn siinä tilassa kuin sen löysin vuosi rakentamisen jälkeen. Juuri näyttelyä dokumentoivia kuvia pidän kiinnostavimpina. Tutkimuksen rajaamiseksi päätin jättää laajemman kuva-analyysin pois tutkimuksesta, vaikka valokuvien suhde paikkaan olisi ollut mielenkiintoista analysoitavaa. Narratiivien kohdalla käsittelen kuitenkin myös yksittäisiä kuvia.

Otin videokameran uudeksi työvälineeksi mennessäni toista kertaa Nikosiaan keväällä 2010. Halusin kuvata etenemistä, liikkumista ja kävelyä. Tulin samalla tallentaneeksi yllättäviä kohtaamisia ja autiotaloissa seikkailua. Nauhalle tallentui myös spontaaneja haastatteluja. Materiaalia kertyi noin kahdeksan tuntia. En malttanut jättää kameraa pois miltään autiotalokäynniltäni. Aikataulullisista syistä rajasin videokuvamateriaalin lopputyön ulkopuolelle. Hyödynsin sen sijaan nauhalle tallentamiani haastattelumateriaaleja. Pidän mahdollisena koko materiaalin hyödyntämistä myöhemmin.

3.7 Kontekstualisointia

At moments of great enthusiasm it seems to me that no one in the world has ever made something this beautiful and important.⁷⁰

Lambert Sustris, ~1552/3.
*Landscape with antique ruins
and bathing women*

Hubert Robert, 1796. *Imaginary View of the Grand Gallery of the Louvre in Ruins*

... kaikkihan on kuvannu autiotaloja. Toukokuu 2009

Aloittaessani autiotalojen valokuvaamisen kuvittelin olevani lähes ainoa lajissani. Koin siksi hienouden pettymyksen törmätessäni toinen toistaan mielenkiintoisempiin autiotalojen ympärillä toteutettuihin taideprojekteihin. Kun olin tarkastellut eri taiteilijoiden teoksia ja tekemisen taustalla vaikuttavia taiteen ilmiöitä, alkoi kuitenkin hahmottua tutkimukseni merkitys ja sijoittuminen taidekenttään. Tätä hahmottelua ja nykytaiteen ilmiöiden esillä pitämistä päätin jatkaa koko tutkimuksen ajan.

Silmäys taidehistoriaan osoitti, että autiotalojen ovat olleet taiteilijoiden kiinnostuksen kohteina jo renessanssin aikana, kun antiikin rauniot saivat paikkansa maalauksissa. Myös romantiikan ajan maalarit ikuistivat raunioiden estetiikkaa teoksiinsa (ks. kuvat ed. sivulla). Raunioissa ja hylätyissä ja kuluneissa rakennuksissa on jotain nostalgista. Ne muistuttavat

Kai Fagerström, 2010.
Viimeiset vieraat
-kirjan kansikuva

Sami Perttilä, 2008.
Halla 1

Katutaiteilija JR.
2010. Teos 'The Wrinkles of a City'
-näyttelystä
Shanghaista

tuttavat menneistä ajoista ja katoavuudesta. Ne antavat käsityksen siitä, mistä olemme tulleet.

Nykypäivän ilmiöistä Urban Exploration (UE), eli urbaani löytöretkeily liittyy läheisesti tutkimukseni alkuinspiraatioon. UE tarkoittaa autiota-loissa seikkailua ja niiden valokuvaamista. Aiheen ympärillä on netti-yhteisöjä, jotka jakavat usein kauniita kuvia mitä uskomattomimmista hylätyistä rakennuksista, tehtaista ja tunneleista ympäri maailmaa.⁷¹ Tun-nistan UE:n harrastajien kirjoituksista samaa paloa kuin itselläni on suhteessa autiotaloihin: seikkailijamaiseen otteen matkailuun, uteliaisuuden, esteettisten elämysten kaipuun, paikkojen arvostuksen ja kiinnostuksen valokuvaamiseen. Taiteellisessa työskentelyssäni ei kuitenkaan ollut kyse vain seikkailusta ja kauniiden valokuvien ottamisesta.

Monet taiteilijat ovat valokuvanneet autiotaloja. Esimerkiksi Kai Fagerström on valokuvannut autiotaloissa liikkuvien eläinten, ”viimeisten vie-

⁷¹ Ks. Garrett 2010 (i); Margaine 1998-2011 (i); Urban Explorers Network 1997-2011 (i)

72 Fagerström, Rasa & Willamo 2010
73 Perttilä & Kero 2008
74 Ks. Keskitalo 2006; Leppänen, 2010 (i); Romantic Geographic Society (i)
75 Ks. Meuronen 2010(i)
76 Ks. JR 2006(i); Casper 2007(i)
77 Ks. Hanra 2010 (i)
78 Matthias Megalemos kertoi talonvaltaajien toiminnasta Nikosiasa. Megalemos 2010 (haastattelu)
79 Johansson 2005, 111-112
80 Edensor 2005; 2008
81 Williams 2010 (i)
82 Pinder 2005
83 Fredriksson 2006
84 Ahonen 2006 (i)

raiden”, elämää⁷² Sami Perttilä puolestaan on valomaalannut autiotaloja eri väreillä ja tallentanut työskentelyn valokuviin⁷³. Jussi Kivi on käsitellyt taiteellisessa työskentelyssään rajaseutuja ja tyhjiä tontteja⁷⁴. Kaisu Häkinen on hyödyntänyt autiotaloa eräänlaisena valokuvien kehyksenä kiinnittäessään autiotalosta löytämiensä valokuvien suurennokset autiotalon ikkunoihin⁷⁵.

Ulkomaisista taiteilijoista huomioni kiinnitti erityisesti nimimerkillä JR toimiva taiteilija⁷⁶. Hänen slummirakennuksiin - ja ilmeisesti myös autiotaloihin - kiinnittämänsä jättisuuret julisteet kuvaavat slummien asukkaita, erityisesti naisia, ja ottavat siten kantaa sosiaaliin kysymyksiin. Vaikka kyse ei aina ole autiotaloista, voidaan slummeja tarkastella kaupunkien autiotalojen kaltaisina paikkoina, jotka kaupungin hallinnon kannalta ovat unohdettuja, suunnittelemattomia tai määrittelemättömiä reunoja. JR:n teoksissa paikat ja paikkojen ihmiset nostetaan merkittävään asemaan.

Autiotalojen merkitykseen nykypäivän taiteilijoiden toiminnassa liittyy myös taiteilijoiden omaehtoista galleria- ja työtilatoimintaa (*artists run initiatives/ artists run spaces*) ja talonvaltausta taiteellista toimintaa varten (*arts squat*). Tilat voivat olla esimerkiksi juuri autiotaloja. Ilmiön taustalta löytyy ajatuksia siitä, että nämä autioituneet tilat mahdollistavat vapaan ilmaisuuden ja taiteellisen toiminnan varsinaisen taideinstituution ulkopuolella.⁷⁷ Toiminta on yleistynyt ainakin Englannissa, missä tiloja hallinnoivat tahot suhtautuvat arts squatting -toimintaan myönteisesti. Kyproksella talonvaltaus on kuitenkin laissa kielletty. Poliisit ovat häätäneet talonvaltaajia kesäisin autiotaloista.⁷⁸

Johansson kuvaa, kuinka postminimalististen taiteilijoiden keskuudessa suosittiin vaihtoehtoisia näyttelytiloja ja työskentelypaikkoja jo 1960-lu-

vun lopun Yhdysvalloissa. Esimerkiksi Public School 1 (myöhemmin Projects Studios One) oli tunnetuimpia ellei tunnetuin autioitunut teollisuustila, jonka taiteilijat ottivat käyttöönsä. Siellä toteutettu taide ei ollut myynnissä. Kyseessä oli vastareaktio gallerioiden kaupallisuudelle ja modernin taiteen ”valkoiselle kuutiolle” Myös Suomessa tyhjiin teollisuustiloihin alettiin toteuttaa taidetapahtumia ja näyttelyitä. Esim. Kilo I (1985), II (1986) ja III (1987) tapahtumissa taiteilijat tekivät väliaikaisia teoksia, jotka jatkoivat tilaan jääneitä kulumisen jälkiä ja tilan tunnelmaa.⁷⁹

Hylätyt rakennukset ovat saaneet huomiota myös tieteellisessä tutkimuksessa. Esimerkiksi Edensor (Manchester Metropolitan University) on tutkinut autioituneiden tilojen käyttöä ja merkityksiä useammassakin teoksessa.⁸⁰ Williams (Godsmiths, University of London) on kartoittanut taiteilijoiden yhteyksiä raunioihin ja hylättyihin tiloihin artikkelissaan It Was What It Was: Modern Ruins⁸¹. Pinder (Queen Mary, Universit of London) puolestaan tarkastelee kaupunkia ja sen uudelleenkirjoittamista Urban Exploration -näkökulmasta mutta paljon laajemminkin. Vaikka kyse ei olekaan vain ja ainoastaan autiotaloista, tutkimuksellinen näkökulma kattaa myös autiotalojen kaltaiset tilat.⁸²

Opinnäytetöissäkkin autioituneet talot ovat olleet kiinnostuksen kohteina. Esimerkiksi Fredriksson pyrki taiteellisessa lopputyössään selvittämään autioituneen, mutta tärkeän talon merkitystä ja sen jättämiä jälkiä muistiin, mieleen, kehoon ja sieluun.⁸³ Annamari Ahonen puolestaan valokuvasi tyhjiilleen jäänyttä Finlaysonin värjäämöä lopputyössään Tampereen Ammattikorkeakoulun Taiteen koulutusohjelmassa.⁸⁴

Nikosian autiotalojen valokuvanäyttelyä voidaan luonnehtia uutena julkisena taiteena (New Genre Public Art). Kyseessä on julkisella paikalla tapahtuvaa tai sijaitseva taide, joka ei seuraa vaikiintuneita jakoja

taidesuuntien ja taidelajien välillä, ja johon yleisö voi ottaa osaa tavalla tai toisella.⁸⁵ Kwonin mukaan uusi julkinen taide valitsee gallerioiden sijaan työskentelyn ”oikeina” pitämissään vapaissa paikoissa ja ”oikeiden” ihmisten parissa. Marginaaliin jäävät ihmiset ja asiat ovat sen huomion keskiössä. Painotus ei ole taiteilijassa, teoksessa ja taiteen tekemisessä vaan yleisössä, prosessissa ja reaktiossa. Ideaalissa tilanteessa yleisö on mukana teoksen tekemisessä.⁸⁶

Varton mukaan eräänlainen poliittisuus kuuluu aina taiteeseen. Moni taiteilija kokee vastuuta kulttuurista ja yhteiskuntaelämästä, koska näkee aitiopaikaltaan epäoikeudenmukaisuutta ja kulttuurin epäinhimillistymisen.⁸⁷ Tutkimuksessani tämä liittyi kysymykseen kaupunkitilan käyttöoikeuksien määrittelystä ja siihen, mikä tai kuka on merkittävä yleisö.

Pyrkimykseni toimia aktiivisesti tietyn - vaikkakin vain autiotaloyhteydellä määritellyn - ihmisryhmän parissa toi teokseni sosiaalisen taiteen kentälle. Vaikka valokuvanäyttely ei rakentunutkaan vuorovaikutteisesti yhteisötaiteena, antoi se tilaa reaktioille, keskustelulle ja kokemuksille paikasta ja oli siten askel kohti yhteisöllisempää taiteen tekemisen suuntaa. Kiinteän autiotaloyhteytensä vuoksi teos kuuluu myös paikkasidonnaisen taiteen piiriin. Koska teoksen rakentuminen liittyi matkustamiseen ja kävellen seikkailuun, se voidaan liittää myös kävely- ja retkitaiteeseen.⁸⁸

85 Kantonen 2005, 52
86 Kwon 2002, 106
87 Varto 2001, 63
88 Keskitalo 2006

4 Tervetuloa Vanhaan Nikosiaan

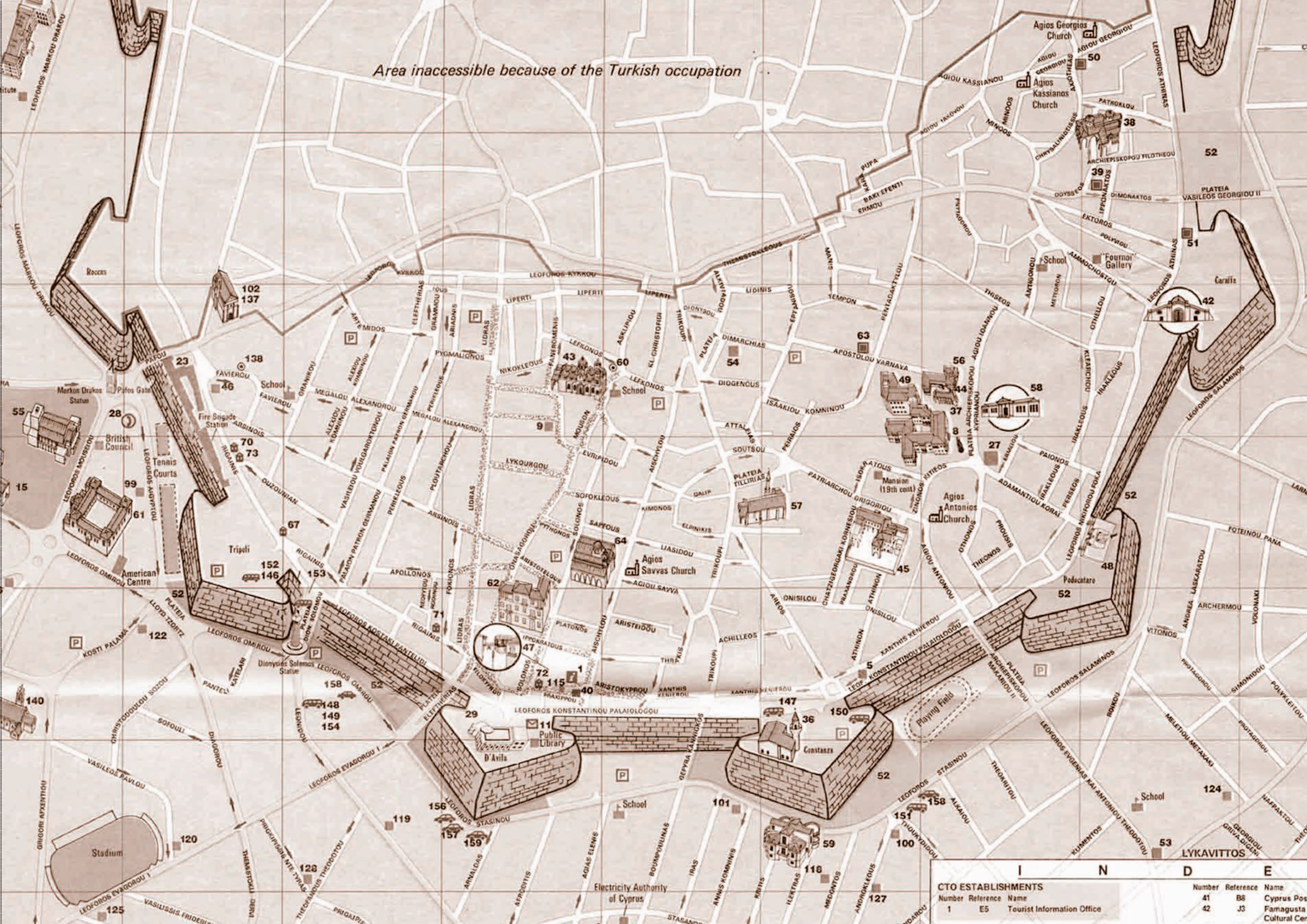
Autiotalojen paikkakokemus kytkeytyy Vanhan Nikosian historiaan. On erityisiä syitä sille, miksi opinnäytetyöni lähti liikkeelle juuri tuon kaupungin autiotaloissa. Olen aikaisemminkin matkustanut ja viettänyt aikaa ulkomailla asuvien ystävien luona. Mutta Nikosia oli kaupunkina erityinen. Vanhan Nikosian voi sanoa olevan täynnä historiaa ja eri aikakausien kerrostumia. Alueella on asutuksen merkkejä pronssialta alkaen. Kyproksen keskeinen sijainti välimerellä on kautta aikojen tehnyt siitä strategisesti merkittävän paikan ja valloitusten kohteen. Se on sitä yhä, jos tarkastelee asiaa armeijan tukikohtien perusteella. Pääkaupungiksi Nikosia nimettiin 1000 tai 1100 -luvuilla. Vanhaa kaupunkia (Vanhaa Nikosiaa) ympäröivä paksu ympyrän muotoinen muuri on rakennettu 1600-luvulla.¹ Suuri osa edelleen pystyssä olevista, asumiseen tarkoituista taloista, on rakennettu viimeisen sadan vuoden aikana. Kuvauskohteina olevat talot lienevät siitä vanhimmasta päästä. Julkisia rakennuksia on säilynyt vanhemmaltakin ajalta.

Talojen autioitumisen kannalta merkittävä historiallinen tapahtuma oli turkkilaismiehitys vuonna 1974. Sen seurauksena Nikosian kaupunki ja koko maa jakautui kahtia. Eteläinen osa jäi Kyprokselle ja pohjoinen Turkille. Nikosia on tänä päivänä maailman ainoa jaettu pääkaupunki. Sitä halkoo kielletty alue (*“green line”*). Se on autiotalovyöhyke, joka jakaa Turkin ja Kyproksen puoleisen Nikosian. Rajan syntyminen sai aikaan kaupungin keskeisten toimintojen siirtymiseen pois rajavyöhykkeeltä ja vaikutti siten koko kaupungin rakenteeseen.² Osa vanhan kaupungin taloista jäi tyhjiksi turkkilaisten siirrettyä miehityksen jälkeen Turkin valtaamalle alueelle.³ Paikallinen talon omistaja kertoi, että monet ovat muuttaneet Vanhasta Nikosiasta pois myös ahtaiden katujen ja maahan-

muuttajien määrän takia. Hänen mukaansa Vanha Nikosia tulee kuitenkin muuttumaan nopeasti, jopa muutamassa vuodessa, meneillään olevien remontointien takia.⁴ Muutoksen aikaa ilmentää myös Nicosia Master-Plan, projekti, jolla tavoitellaan Vanhan Nikosian evyttämistä, vanhojen talojen entisöintiä ja kehittymistä⁵. Kaupungin tämän hetkisen tilan kokeminen ja sen tallentaminen valokuviiin ja valokuvanäyttelyksi, saattoi siten olla ainutlaatuinen tilaisuus muuttuvassa ympäristössä.

Miehityksen jäljet kaupungissa olivat mielestäni edelleen avoin haava, joka tuntui erityisesti vanhemman sukupolven elämässä. Keskustellessani paikallisten kanssa vertailin mielessäni tilannetta Karjalan menetyksen aiheuttamaa haavaan. Nikosiassa kyseessä on yhtä sukupolvea nuorempi tapahtuma, jonka sijoittuminen pääkaupunkiin on merkittävää. Koska vietin aikaani Kyproksen puoleisessa Nikosiassa ja tutustuin sen ihmisiin, tulin samalla valinneeksi näkökulman, josta käsin tarkastelen kaupunkia. Huoneestani katselin, miten jättimäinen Turkin lippu valaistiin yöksi Turkin puoleisille vuorille. Mietin, kokevatko Kyproksen puoleisen Nikosian asukkaat sen provosointina. Viime vuosien lähentyminen on kuitenkin helpottanut kahden maan välistä tilannetta ja nuori sukupolvi jo vierailee Turkin valtaamalla alueella⁶. Tutkimukseni ei kuitenkaan koske suoraanaisesti valtausta tai kiellettyä aluetta, vaan Kyproksen puoleisen Vanhan

Nikosian Kyproksen puoleinen Vanha Kaupunki, jossa kuvasin autiotaloja. Muurin ympäröimän alueen halkaisija on n. 1km. Pohjoinen osa on Turkin miehittämä.

7 Edensor 2005, 17, 21, 27

8 Ks. Fagerström, Rasa & Willamo 2010

9 Pashardes 2003, 22

10 Esim. Cyprus Mail raportoi 18.3.2011 prostituutoringistä, jonka epäillään manipuloineen ja pakottaneen prostituoiduiksi ihmisiä, joiden oleskeluluvat maassa ovat päättyneet. Pakottamisen kohteina on ollut 25 naista ja mahdollisesti 19 miestä. Evripidou 2011

11 Megalemos 2010 (haastattelu)

12 Forss 2007, 82

13 Forssin mukaan sosiaalinen ulottuvuus on ”paikassa vallitseva aineeton ihmis- ja kommunikaatio-suhteiden rakenne”, johon myös arkkitehtuuri vaikuttaa. Emt. 97

14 Pekelsma 2009(i)

Nikosian muita autiotaloja, joissa seikkailu ei käsittäkseni ollut erityisen luvallista, muttei kiellettyäkään. Niissäkin alueen historia tuntuu. Sitä ei voinut olla aistimatta.

Vaikka tutkimukseni kohteena ovat autiotalat Nikosiassa, löydän autiotaloista yhtäläisyyksiä kaupungista tai maasta riippumatta. Edensorin mukaan raunioituneista rakennuksista voi tulla paikkoja, joissa vieteään vapaa-aikaa, seikkaillaan, etsitään tavaraa ja materiaalia, hakeudutaan suojaan ja ilmennetään luovuutta monin eri tavoin. Syitä ovat mm. majoituksen tarve, leikki, luovuus ja erilaiset vaihtoehtoiset toiminnot elokuvan kuvaamisesta, lintujen ja kasvien tutkimiseen, rullalautailuun, seksiin, huumeidenkäyttöön tai vandalismiin.⁷ Autiotalojen käyttäjiksi voidaan laskea myös niissä asustavat eläimet⁸. Kuitenkin Kyproksen sijainti Afrikan, Aasian ja Euroopan välissä tekee Nikosian autiotaloista erityisiä. Sijainti vaikuttaa laittoman maahanmuuton määrään, minkä arvelen heijastuvan myös ”ei kenenkään -tilojen” käyttöön. Vanhassa Nikosian asukkaista 45% on maahanmuuttajia. Ulkomaalaisten työntekijöiden pienet palkat vaikuttavat myös mahdollisimman edullisten, ja siten myös huonokuntoisten, asumistilojen ja -alueiden käyttöönottoon.⁹

Prostituutio näyttäisi uutisten perusteella olevan tavanomaista Vanhassa Nikosiassa. Se näkyy myös katukuvassa.¹⁰ Keskustelin Nikosian autiotaloista mm. Matthias Megalemosin kanssa. Hän on valokuvauksen opiskelija ja talonvaltaaja. Megalemosin mukaan huumeiden käyttö Vanhassa Nikosiassa on yleistä, mutta heroiniriisukuja hän näki itselleen niin tutussa ympäristössä ensimmäistä kertaa esitellessäni hänelle näyttelyäni.¹¹ Eri kulttuurien kohtaamispaikkana Vanha Nikosia on erinomainen tutkimuskohde.

Jotain Vanhassa Nikosiassa oli sellaista, joka viritti työskentelyyn. Ehkä Vanhan Nikosian ilmapiiri täynnä menneisyyden ja nykyisyyden tarinoita ja kysymyksiä, jotka pakottautuvat näkyviksi taiteellisessa työskentelyssä? Ehkä se, miten historia elää asukkaiden kollektiivisessa muistissa¹². Tai se, miten kaupungin nykyinen arkkitehtuuri alleviivaa paikkakokemuksen sosiaalista ulottuvuutta.¹³ Tai ehkä ristiriita aurinkoisen lomaparatiisin ja miehityksen välillä oli liian suuri ohitettavaksi. Ainakin Socrates Stratis, urbanisti ja luennoitsija (Cyprus University), näkee paradoksaalisena sen, että turismi ja asevoimat elävät rinta rinnan kaikkialla Kyproksella. Stratis hämmästelee turistien kykyä sulkea kaikki aistinsa ollessaan lomalla. Se mahdollistaa lomien viettämisen sota-alueilla.¹⁴ Vaikka pyrinkin olemaan avoin paikan monimuotoiselle kokemiselle, on minun kuitenkin tunnus-tettava subjektiivisuuteni paikkakokemuksen suhteen. Kaupungin tarkastelun tasolta siirryn seuraavaksi tarkastelemaan autiotaloja niin, kuin ne minulle näyttäytyivät tutkimuksen ensimmäisellä kehällä.

Lähes jokaiselta kadunpätkältä löytyi tyhjiilleen jääneitä taloja. Niiden sisällä aika tuntui pysähtyneen, vaikka ulkopuolella liikenne oli välillä vilkastakin.

Yksi autiotaloista kuvan oikeassa laidassa.

5 Autiotalo merkittävänä paikkakokemuksena – seikkailu ensimmäisellä kehällä

5.1 Esteettinen elämys

Kokonaisvaltaisin ja ehkä tärkein arkkitehtuurielämys on tunne ainutkertaisesta paikassa olemisesta.¹

Löysin autiotalat ensin silmilläni. Olin tietoinen ja innoissani siitä, mitä näin. Visuaalisen elämyksen² korostumiseen vaikutti se, että liikuin kameran kanssa. Autiotalat tuntuivat täydellisiltä valokuvaamisen kohteilta. Paikallinen arkkitehtuuri on kaunista. Korkeat huoneet, koristellut ovet, ruutuikkunat ja joskus viileinä keitaina palvelleet sisäpihat houkuttelivat katsomaan sisään avonaisista ovista. Lumouduin myös siitä miten ajallinen syvyys ilmeni autiotaloissa³. Se oli patinaa. Vanhoja pölyttyneitä esineitä. Romahtanut katto. Kulunut maalipinta. Hylätty tuoli. Autiotalojen historiallinen ulottuvuus⁴ kirkastui vasta vähitellen aktiivisen kyselemisen ja lukemisen seurauksena.

Autiotaloissa oli jotain havahduttavaa - jotain esikuvallista. Aaltonen kirjoittaa visuaalisesta kohtaamista sellaisen paikan kanssa, joka saa aikaan melenliikutusta ja kohtaamista jossa kokija samanaikaisesti liikkuu kohti tulevaa ja kohti mennyttä – tulevaa halujen ja fantasian avulla – mennyttä muistojen herättämänä. Seurauksena syntyy jotain, mitä ei vielä ole. Esimerkiksi taideteos.⁵ Ensimmäisellä kehällä autiotalat havahduttivat esteettiseen seikkailuun, joka pohjusti taiteellista työskentelyä tutkimuksen seuraavilla kehillä.

Kinnunen korostaa, että jokaisella ihmisellä on omat tapansa, makunsa ja mieltymyksensä, jotka vaikuttavat objektin kokemiseen. Taustalla vaikuttavat henkilön taidekäsitys ja ideologia. Hänen mukaansa esteettisestä elämyksestä voi puhua – laajan tulkinnan mukaan – välittömän omalaatuisen kokemuksen yhteydessä objektin laadusta riippumatta. Suppeampi tulkinta kattaisi käsitteen vain taideteosten tarkastelun.⁶ Tässä yhteydessä, autiotaloa tarkastellessa, laajempi tulkinta on tarpeen.

Olen koko kevään vaellellut mielessäni unelmakotini huoneissa. Muistan askeleet lähes ulkoa. Missä on koroke, mistä valo tulee. Missä pitää varoa askelta. Alakerran huonetta käytin vessana. Ei auttanut muu. Ja toisetkin olivat. Mietin, että jos tästä tulisi kotini. Leikin ajatuksella että näen paikan sellaisena kuin se olisi minun valtakuntanani. Kuinka ohuet vaaleat verhot liikahtaisivat satunnaisen ilmavirran vaikutuksesta. Olisi hiljaista, ja sitten taas naurua ja elämää. Onko ihme, että rakastuin paikkaan. 7.6.2009

5.2 Vierauden viehätys

Kauniit visuaaliset yksityiskohdat, kulunet pinnat ja tieto menneistä tapahtumista eivät riitä kuvaamaan autiotaloa. Autiotalon paikkakokemuksessa oli kyseessä eräänlainen kuulumisen tunne. Kevyt, vapaa ja hetkellinen, mutta merkittävä. Arjas väittää, että aina kotiympäristö ei ole se, mikä määrittää ihmisen identiteettiä. Tärkeä ympäristökokemus voi

olla satunnainen tai jopa kertaluontoinen.⁷ Tämä tukisi sitä, että matkustaessa koen usein voimakkaita kuulumisen tunteita hyvinkin erilaisissa ympäristöissä.

Euroopan ulkopuolella en ole kokenut kuulumisen tunteita. En Israelissa, Egyptissä, Intiassa enkä Yhdysvalloissa. Ei mitään. En yhtään mitään. Vierauden tunne on ollut merkittävä. Ihastelen sitä ulkopuolisena, mutta se ei resonoi minussa. Ehkä maisemassa on oltava jotain tuttua, ennenkuin yhteys syntyy. 10.1.2010

Oliko autiotaloissa, niiden sijainnissa tai arkkitehtuurissa jotain eriyistä, mikä sai aikaan merkittävän paikkakokemuksen? Lehtovuoren

mukaan merkityksellinen kaupunkikokemus tapahtuu usein suunnittelun kaupungin ulkopuolella, joutomaalla. Sitä on vaikea kuvitella kadunsuunnittelijoiden, arkkitehtien ja monien muiden yhdessä tuottamissa kaupunkitiloissa.⁸

Se unelmatalo. Upea eteisaula. Huoneita eri suuntiin. Kaksi porraskäytävää, jotka johtavat toisen kerroksen kahteen siipeen. Nautinnollisen korkeita huoneita, tilavaa ja silti sokkeloista. Kuin suoraa unistani. JOS siitä olisi tullut kotini, olisin tietenkin tehnyt remontin. Niin. Siitä olisi tullut kaikkea muuta kuin autiotalo. Ehkä viehättyinkin juuri siitä potentiaalista, jonka talossa näin. Aarre. Seesam aukene. Ja minä olin sisällä.

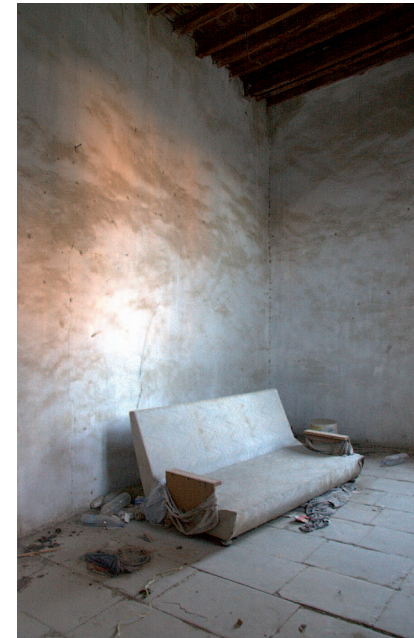
7 Arjas 1996, 36
8 Lehtovuori 2002, 39

”Design sohva -talon” portaikko

”Design sohva”

”Unelmatalon” eteisaula

9 Pallasmaa 1993, 73

10 Relph 1993, 36 Forssin 2007, 188 mukaan. Forss mainitsee esimerkinä VR:n makasiinit, joiden vaiheita itsekin seurasin mielenkiinnolla.

11 Edensor 2005, 7-11

12 Muistelu kommenteista, joita Nikosiassa asuvat tuttavani antoivat näyttelyn avajaisten yhteydessä.

13 Haapala 1995, 96-105

14 Karjalainen 2008, 55

15 Megalemos 2010 (haastattelu)

Pallasmaa näkee eroja siinä, miten eri rakennukset meissä vaikuttavat:

Miksi niin perin harva aikamme rakennus koskettaa tunteitamme, kun mikä tahansa vanhan kaupungin anonyymi talo tai vähäpätöisinkin maanviljelysmaiseman rakennus herättää tuttuuden ja mielihyvän tuntemuksia? Miksi lepikoituneen niityn heinikossa havaitsemallamme kivijalalla, romahtaneella ladolla tai hylätyllä rantavajalla on kyky herättää fantasiamme, kun omat talomme tuntuvat tukahduttavan tylsty päiväunelmamme?⁹

Ehkä suunniteltu kaupunkialue on jo ”täynnä”, kun suunnitteleamalla alueella on tilaa, jonka mielikuvi tus voi vallata. Työpajani Porvoossa ainakin oli ääriään myöten täynnä materiaalia, luonnoksia ja puolivalmiita tuotoksia, kun löysin tieni autiotaloihin. Autiotaloissa luovuus sai hengitystilaa. Kaikessa kaoottisuudessaan ne olivat tyhjiä tiloja, joita en vielä ollut täyttänyt merkityksillä. Saan ajatukselle tukea Forssilta, jonka mukaan hallittu suunnittele mattomuus paikkojen toteutuksessa on edellytys spontaaniudelle ja monimuotoisuudelle. Forss lainaa Relphiä sanoessaan merkittävän paikan olevan aina epätäydellinen. Epätäydellisyys on elämän merkki.¹⁰ Autiotaloissa nautin juuri niiden sattumanvaraisesta kaaoksesta. En halunnut siirtää mitään, siivota mitään, muuttaa mitään. Vain taulut jätin jälkeeni. Ja niiden sisältönä oli se paikka, ei ulkopuolinen maailma. Tosin jätin samalla itseni niihin paikkoihin, oman kädenjälkeni ainakin, oman näkökulmani.

Epätäydelliset ja suunnittele mattomat kaupunkialueet, kuten autiotalot, ovat saaneet osakseen niin myönteistä kuin kielteistäkin suhtautumista. Edensor kertoo kirjassaan raunioituneisiin ja autioituneisiin tiloihin liitetystä negatiivisista mielikuvista. Paikkoihin yhdistetään rumuuden, likaisuuden, vaarallisuuden, rikollisuuden, hyödyttömyyden ja köyhyyden mielikuvien lisäksi se, että autiotaloissa ei tapahdu mitään.¹¹

Näyttelyn avajaisissa tuli ihastuneiden kommenttien lisäksi myös hyväntahtois en hämmentyneitä ja epäileviä arvioita: ”Hyi, eihän täällä voi koskea mihinkään. Voinko pitää tätä takkia enää päälläni, lähtekö haju edes pesulassa.” ”Tuonne en uskalla kyllä mennä.” ”You are crazy Finnish woman.”¹²

Ulkomaanmatkailuun ja seikkailuun liittyy aina tietty vierauden viehäty s. Myös autiotalojen esteettisessä elämyksessä vieraudella oli merkitystä. Haapalan mukaan esteettisesti ja taiteellisesti kiinnostavat ympäristöt ja objektit vetävät huomion puoleensa niihin sisältyvän vierauden takia. Vieraus kuitenkin painuu ajan myötä arkisuuteen. Millään ympäristöllä ja objektilla ei ole voimaa olla jatkuvasti kiinnostava.¹³ Autiotalot eivät ole tarpeeksi vieraita niille, jotka kulkevat niiden ohi päivittäin. Huomasin sen, kun vein nikosialaisia tuttaviani tutustumaan pariin autiotaloistani. He ihmettelivät ääneen sitä, että olin ollut Nikosiassa vain kolme viikkoa ja nyt jo opastin alueille, missä he eivät ole koskaan käyneet omassa kaupungissaan. Karjalaisen mukaan jokapäiväinen maisema jää tavallaan kysymättömäksi. Kun on ”upoksissa” ympäristössä, ei oikeastaan näe sitä. Arjessa ei yleensä pohdita ympäristön, paikan ja maiseman merkitystä itselle. Siinä vaan eletään.¹⁴ Keskustellessani Megalemosin kanssa totesimme, että autiotalot olivat meille molemmille houkuttelevampia kotikulmia kauempana. Hän innostui autiotalojen kuvauksesta Englannissa, minä Kyproksella.¹⁵

Rumuuden estetisointi tarjoaa yhden näkökulman autiotalo-elämykselle. Miksi ruma ei häiritse vaan viehättää? Kinnunen pohtii esteettisen elämyksen ulkoreunoja tarkastelemalla mm. ”epä-esteettisen” haisevan

Unelmatalon alakerran näkymä.

Huone huoneelta, jokaiselta kynnykseltä, aukeaa sielunmaise ma. Maailma on ulkopuolella ja minä sisällä maailmassani. Miten iloitsinkaan, kun yläkerrasta löytyi jälleen yksi ihana näkymä. Minulle ihana. 1.9.2009

16 Kinnunen 1969, 69-81

17 Forss 2007, 78, 125-126, 196

18 Varto 2007, 63

19 Berleant Johanssonin 2005, 25
mukaan

20 Pallasmaa 1995, 181

21 Pallasmaa 1993, 85

22 Forss 2007, 78, 103, 196

raadon esteettisyyttä. Raato voidaan nähdä pelkkinä väreinä ja muotoina, kun kieltäydytään tunnistamasta sitä nimenomaan raadoksi. Sen konventionaali merkitys on näin riisuttu. Ja runosta voi nauttia, vaikka ei ymmärtäisi kieltä.¹⁶ Ehkä esteettinen elämys tavoitti minut tuolla tavalla autiotaloissa, jolloin roskat, ulosteet, pöly, lika, rapaantuneet maalit ja rikkonaiset esineet osuivat silmiini ilman niiden konventionaalisia merkityksiä. Tämän mahdollisti se, että paikan historia oli minulle vieras. En tuntenut ihmisiä, jotka ovat jättäneet kotinsa autoiksi, eikä minulla ollut paikkaan erityistä tunnesidettä. Kuvasin vain mielimaisemaani.

5.3 Kohti paikan kokonaiskokemusta

Niin... missä minä siis olen, kun olen autiotalossa? Mikä tämä paikka on?

Tutkimuksen myötä koin tarpeelliseksi ymmärtää ja jäsentää paikkakokemusta autiotaloissa. Forss tarkastelee paikkakokemusta fenomenologisesta näkökulmasta ja puhuu siitä paikan kokonaiskokemuksena, joka pitää sisällään paikan aistein havaittavat ominaisuudet ja paikan tulkinnalliset ominaisuudet. Tulkinnallisia ominaisuuksia ovat historiallinen ulottuvuus, ajallinen syvyys, sosiaalinen ulottuvuus, kollektiivinen muisti, tunnelma, mielikuvat ja paikan henki eli ”genius loci”, jonka voi ymmärtää subjektiivisena, mutta jaettuna kokemuksena kaupunkitodellisuudesta, ja jonka muotoutumiseen kaikki muut ominaisuudet vaikuttavat.¹⁷

Fenomenologisesti tarkasteltuna autiotalot ovat kiinnostavia nimenomaan koettuina paikkoina ja ympäristöinä, esim. seikkailumaastona ja valokuvauksen kohteena, kuten tämän tutkimuksen alussa. Varton mukaan kokemus on ihmisen suhdetta maailmaan. Se on hänen maailmassa olemistaan.¹⁸ Johansson painottaa Arnold Berleantin näkemystä, jonka

mukaan ihminen muodostaa suhteen ympäristöön paitsi visuaalisesti, myös hajun, kosketuksen, kehon toiminnallisuuden, kuten liikkeen ja jopa liikkeen ajattelemisen kautta. Ympäristö ei ole ihmisen ulkopuolista maailmaa, vaan ihmisen, paikan ja havainnon kiinteää yhteyttä.¹⁹ Myös Pallasmaa korostaa ympäristön moniaistista kokemusta arkkitehtuurielämyksessä²⁰.

”Vaikuttava arkkitehtuurielämys herkistää koko ruumiillisen ja tajunnallisen vastaanottokykymme. Elämyksen rakennetta on vaikea tavoittaa sen kokonaisvaltaisuuden ja moniaistisuuden vuoksi. Kokemuksessa yhdistyvät biologinen ja kulttuuriperäinen, kollektiivinen ja yksilöllinen, tietoinen ja tiedostamaton, erittelevä ja tunteenomainen, mielellinen ja ruumiillinen.”²¹

Kokemukseni autiotaloista oli erilainen ensimmäisellä ja toisella Niskasian vierailulla. Forssin mukaan paikka onkin mielekkäämpää nähdä prosessina kuin yksikkönä. Mitä useammin jossain paikassa käy, sitä monipuolisemmiksi mielikuvat siitä muuttuvat. Näkemys tukee paikan ymmärtämistä kokemuksena, luonteeltaan kompleksisena, muuttuvana ja monimuotoisena.²² Paikkakokemuksen näkökulmasta tutkimuksen hermeneuttinen kehä on kuin rullalle kääritty bergamentti, joka vähitellen avautuu ja avaa kokijan silmät ymmärtämään paikkaa.

Karjalainen painottaa paikkakokemuksen subjektiivisuutta. Hänen mukaansa paikka ei ole ennen kaikkea sijaintiin viittaava ja objektiivinen tosiasia – kuten kartoissa – vaan tulos inhimillisestä tulkinnasta ja

*Unelmatalon alakerran huonenäkymä. Kuluneet pin-
nat, tikapuut ja valo suorastaan odottivat kuvaajaa.*

Mitä on todellisuus?

Rakot jaloissani -

unelmatko.

Tämä talo -

vai mielikuvani siitä.

Hiljaisuus ja kaukainen katujen ääni -

vai hiljaisuus mielessäni.

Se mitä näen -

mitä muistan -

mistä haaveilen -

mitä sanon -

vai se mitä teen.

Ja muistoni siitä.

27.5.2010

23 Karjalainen 2007, 52; 2008, 16-17
24 Soja 1996, 310
25 Karjalainen 2004, 55

Vähitellen havahduin muiden ihmisten jättämiin jälkiin autiotaloissa. Osa jäljistä oli vanhoja. Osa aivan tuoreita. ”Punaisen tuolin talon” hyvin aseteltu tuoli, ”Unelmatalon” portaikkoon unohtunut tölkki ja ”Design-sohva-talon” portaikon reuntalle unohtunut päiväkirja kertoivat autiotalojen vierailijoista.

merkityksenannosta. Eksistentiaalisen tulkinnan mukaan autiotaloissa olisikin kyse eletyistä ja koetuista paikoista, jotka määrittävät situaatios- ta, eli tilanteesta, jossa merkityksenanto tapahtuu. Paikkoja ei Karjalaisen mukaan katsota vain näkyvien piirteiden mukaan ulkoa päin, vaan koetuina elämisympäristöinä. Paikka voi olla tuttu tai vieras, mutta sinne on mentävä sisään. Se on koettava subjektiivisesti, nomadisesti. Nomadinen tieto paikasta ei ole yleistä, vaan paikallista ja situationaalista.²³

Sojan mukaan yksikään kaupunki – tai asuttu paikka – ei voi olla täysin tunnettu samoin kuin ei kenenkään elämäkään voi olla täysin tunnettu.²⁴ Ja kuitenkin, kuten Karjalainen toteaa: ”Intiimisti eletystä ympäristöstä tulee henkilökohtainen asia, persoonallinen muistojen ja odotusten kirjoma paikka maailmassa.”²⁵

En siis lähestynyt Nikosian autiotaloja objektiivista tietoa tavoitellen. Kuinka voisinkaan. Kuka edes voisi. Vanha Nikosia rakentuu tarinoista, joita kertovat jaetun kaupungin kyproslaiset, turkkilaiset, filippiiniläiset, marokolaiset, kodittomat, nuoret, vanhat, talonvaltaajat, entisöijät, emigrantit, turistit... Ei ole yhtä kaupunkia, ei yhtä Nikosiaa, ei yhtä autiotaloa. On limittäisiä ja kerroksellisia kokemuksia, tarinoita, tulkintoja ja näkökulmia paikasta. On pelkoja ja unelmia. Jos kerran en pyri tai kykene kuvaamaan autiotaloja perusteellisesti, yleisesti tai objektiivisesti, otan nomadin asenteen; hyväksyn subjektiivisuuteni ja tunnustan omat lähtökohtani.

Nikosian autiotaloihin tutustumisen alussa, tutkimuksen ensimmäisellä kehällä, koin olevani seikkailija, esteetikko ja valokuvaaja. Nautin uudesta,

erilaisesta ja rosoisella tavalla kauniista. Autiotalojen merkitys seikkailumaastoina ja valokuvaamisen kohteina korostui. Luovuudelle tuli tilaa paikassa, jonka määrittely oli kesken ja avointa. Fyysinen liikkuminen, näkeminen, koskettaminen, hajut, jännitys, ajan kulumisen merkkien havainnointi ja historiallisen tietämyksen lisääntyminen toivat syvyyttä paikkakokemukseen ja olivat osa dialogiani autiotalon kanssa. Paikkakokemuksen teoreettinen pohdiskelu avasi paikkakokemuksen monitasoisuutta ja auttoi myös siirtymään tulkinnallisella kehällä eteenpäin, kohti sosiaalisempaa paikkakokemusta ja taiteellista toimintaa.

KUKA ON ISTUNUT, JUONUT JA NUKKUNUT MINUN AUTIOTA-LOSSANI?

Unelmatalon yläkerrasta löytyi vanhasta puuovesta ja pahvilaatikosta kyhätty sänky.

Hylätyn näköisen sängyn erotti kadun ohikulkijoista vain koko seinän kokoinen metalliritilä.

6 Autiotalo taiteen tapahtumapaikkana – toisella kehällä

6.1 Enemmän kuin ”Hello!”

Päivä päivältä tulin tietoisemmaksi autiotalojen ihmisistä. En tavallaan ollut yksin, vaikka olinkin. Juuri ennen minua ja taas minun jälkeeni pui-kahti joku toinen sisään autiotaloon. Näin sen esineistä, joita autiotaloi-hin oli jätetty. Ikkunalla oli tuoretta leipää pussissa. Portaikon yläpuolella tasanteella oli pölyn peittämä päiväkirja. Pahvilaatikoista oli tehty vuo-de, jonka vieressä kengät olivat siististi rivissä. Näin tyhjän juomatölkin, ulostetta ja graffitikasvot seinässä.

Käänteen tekävän hetken koin, kun kohtasin kasvokkain kolme ihmistä ”minun” autiotalossani. Olin juuri valokuvannut ”punaisen tuolin huo-netta”. Se oli likainen paikka, suorastaan saastainen, mutta visuaalisesti kiinnostava. Kuvauksen jälkeen tutkin kaatopaikkana toimivaa sisäpihaa. Löysin sieltä kolme suurta, pölyn peittämää ikonia, joiden värit olivat haalistuneet kellertävänharmaiksi. Jokaisessa ikonissa oli rintakuva. Kasvot oli peitetty valkoisella maalilla. Kädet olivat ikoneille tyypillisissä asennoissa.¹ Maassa makasi neljäskin taulu, mutta siinä ei ollut kuvaa. Hämmästelín, tutkailin ja puhdistin ikoneja pölystä, kun tulosuunnassani olevasta ovesta kurkisi mies. Hän oli siististi pukeutunut. Hiukset olivat tummat ja kiharat. Paikallisen näköinen, ajattelin. Oloni oli epämurkava, vaikka tervehdin miestä hymyillen. Sanoín olevani valokuvaaja ja siksi täällä. Hän sanoi: ”I come here with woman five minutes.” Koska mies ei lähtenyt, nostin kasvottomat ikonit syliini. Kannoin ne mukani ulko-ovelle johtavaan käytävään. Mies seisoi ovensuussa. Hänen takanaan sei-soi kaksi nuorta naista. Sen perusteella, mitä olin kuullut ja nähnyt Niko-

sian kaduilla, päättelin heidät filippiiniläisiksi prostituoiduiksi. Nyt emme kuitenkaan olleet kadulla. Olimme minun satumailmassani. Hymyilin ja tervehdin kaikkia kolmea: ”Hello...hello...hello!” Jatkoin sitten matkaani viereiseen autiotaloon. Mutta jotain uutta oli alkanut. Kun sivuutimme toisemme – kun tervehdimme kapeassa käytävässä – alkoi minun matkani kolmannessa tilassa tai ainakin kohti sitä.

Voiko sellaista, jolla on sama sama salainen paikka, ajatella ulkopuolisena? Eikö sellainen, joka on käynyt kotonasi, olekin ystävä? Eikö ole paljon isom-pi asia, että tuo toinen on käynyt sinun satumailmassasi. Ja sinä hänen. Sinä. Kuka sinä olet? 24.10.2010

Viereisessä autiotalossa ihmettelin kohtaamista. Mielessäni risteili kysymyksiä: Mitä muuta kuin ”Hello!” olisin osannut sanoa? Miten voi olla, että likainen ja haiseva huone on minulle yhtenä hetkenä esteettisen elämyksen paikka ja vain hetkeä myöhemmin miehen ja kahden prosti-tuoidun kohtaamispaikka? Kuka sinne tulisi heidän jälkeensä? Tajuntani tuntui laajenevan liitoksissaan.

Entä mitä olivat ne kolme ikonia olivat, joita nyt ihastelin ja ihmettelin edessäni? Kolme ihmistä, kolme ikonia. Se ei tuntunut sattumalta, vaika en kyennytäkään tilannetta selittämään. Matkustaessa minun kuplani, minun turvallisen tuttu todellisuuteni, ohittaa näin läheltä toisten ihmis-ten kuplia, toisia todellisuuksia. Matkalla olen myös avoin kurkottamaan oman kuplani reunoja ja kohti vierasta. Mutta oikea kohtaaminen – onko

*”Hello...hello...hello!”
Maaliskuu 2009*

Kolme ikonia, jotka löytyivät Punaisen tuolin talon sisäpihan roskaläjästä. Hahmojen kasvot oli maalattu piiloon. Miksi? Ehkä Muslimien ja Ortodoksi-kristittyjen erilainen suhde ihmisen kuvaamiseen vaikutta-nut asiaan. Ehkä ei. Paikallinen antiikkikauppias arvioi pikasil-mäyksellä ikonit keskeneräisen oloisiksi ja korkeintaan 60 vuot-ta vanhoiksi. Pohdiskelin sen mahdollisuutta, olisivatko taulut joutuneet v.1974 tapahtuneen valtauksen uhreiksi. Sille, miksi ikonit olivat ehkä keskeneräisiä, en keksinyt syytä.

¹ Sain myöhemmin tietää, että ku-vat esittivät kolmea neljästä evanke-listasta.

se edes mahdollista? Ikonien kasvot oli maalattu piiloon. Peitetty. Entä ne ihmiset. Mitä näin heistä?

Kokemus autiotalosta tuntui nyt uudella tavalla merkittävältä. Se oli nyt kysymys, joka odotti vastausta. Kohtaamisesta syntyi ajatus valokuvanäyttelyn järjestämisestä autiotalojen ihmisielle. Jonkinlainen kurotus siis. Varton mukaan taiteen tekeminen on maailmasuhde, jonka avulla ihminen pyrkii suhteuttamaan itsensä ja toimintansa maailmaan ja artikuloimaan tuota suhdetta aina uudella tavalla². Kulttuurien sekamelskassa en olisi osannut sanallistaa tuntemustani. En olisi tiennyt mitä sanoa, kun ajattelukin oli lähinnä ihmettelyä. Valokuvanäyttelyn idea tuli siksi kuin syliin tipautettuna. Hetkeä aikaisemmin en ajatellut sitä, ja hetkeä myöhemmin ajatus oli siinä. Kuvalla voisin välittää jotain. Sanoisin sellaista, mikä kertoo tästä paikasta. Sanoisin, että tämä paikka

on tärkeä, koska sinä olet täällä. Sinä olet tärkeä. Riippumatta siitä mitä teet. Riippumatta siitä missä olet. Edes täällä autiotalossa et ole rakkauden ulottumattomissa.

Meitä yhdisti autiotalo.

Halusin siis valokuvillani puhua autiotaloista. Miksi? Ehkäpä se oli jotain, mitä voisi nimetä visuaaliseksi ”small talkiksi”. Ei puhuta siitä mikä on kaikkein haastavinta. Puhutaan autiotaloista. En olisi ehkä kyennyt-kään puhumaan esimerkiksi prostituutiosta. Mieli oli lähinnä vain täynnä ihmettelyä. Olisiko ollut liian suora lähestyminen, jos olisin kuvannut autiotalojen käyttäjiä? Todennäköisesti. Olin niin sisällä omassa todellisuudessani.

Punaisen tuolin huoneen näyttelykuva 2009: Elina Mäntylä ja kaksi kuvaa näyttelyn rakentamisesta 2009:

6.2 Kolmas tila ja väärinymmärtämisen mahdollisuus

”Why did we want to feel ourselves unable to experience another person’s thoughts and feelings?”³

Kohtaamisen myötä tapahtui paikan avautuminen sosiaalisesti kokeemukseksi. Se oli merkittävä muutos autiotalojen paikkakokemuksessa. Esteettisestä seikkailumaastosta ja valokuvauksen kohteesta oli tullut sosiaalinen tila⁴. Tutkimuksen kirjallisen työskentelyn aikana kokemus sanallistui kolmannen tilan käsitteen avulla.

Hannulan mukaan kolmas tila on tavoiteltava tilanne, jossa kahden osapuolen välille syntyy vuorovaikutteinen ja molemmille osapuolille kuuluva suhde. Lähtökohtana on sen tunnustaminen, että on mahdo-

tonta asettua toisen ajatusmaailmaan. Siis väärinymmärrys. Kolmas tila on maailmassa olemista yhdessä, ei erikseen. Kyse on kohtaamisesta, ei kavahtamisesta, pelostakin, mutta ei vihasta.⁵ ”Tuo suhde motivoi ja pakottaa miettimään, kuka olen ja missä olen – ja minne ehkä tahtoisin mennä--”⁶ Hannulan mukaan kyse onkin oman roolin löytämisestä ristiin menevissä tarinoissa⁷. Kolmas tila voi syntyä paitsi kahden ihmisen välille, myös suhteessa taideteokseen tai vaikka paikkaan⁸ – kuten tässä tutkimuksessa autiotaloon, autiotalojen ihmisiin ja autiotaloihin vietyihin teoksiin. Ero ennen ja jälkeen kohtaamisen on huomattava⁹. Kallion mukaan taiteilija-tutkija-opettajat toimivat kolmannessa tilassa luodessaan, tutkiessaan ja oppiessaan. Kolmannessa tilassa ajatellaan uudelleen, eletään uudelleen ja muodostetaan uudelleen identiteetin ehtoja kohtaamalla erilaisuutta ja tuttuutta ilmeisen vastakkaisessa maailmassa.¹⁰

3 Kantonen 1999, 13

4 Lefebvre on kuvannut sosiaalisen tilan käsitteellä sitä, mitä Soja kuvaa kolmantena tilana. Soja 1996, 311

5 Hannula 2001b, 8, 99

6 Emt. 10

7 Emt. 21

8 Emt. 84, 109

9 Emt. 84, 109

10 Kallio 2010, 18

Näyttelyn avajaisissa oli ystäviäni ja paikallisia tuttaviani. Reaktiot vaihtelivat innostuksesta hämmennykseen.

Keväällä 2010 kävin katsomassa punaisen tuolin taloa uudelleen. Heti sisälle astuttuani kuulin takaani matalan tervehdyksen. Se oli George (niin kuin George Bush, kuten hän itse sanoi) Tuoli oli kadonnut, samoin tauluni. George muisti tauluni ja melkein nimenikin. Sitä, kuka taulun oli ottanut mukaansa, hän ei tiennyt. George sanoi pitävänsä huonetta varastona. Mitään tavaroita siellä ei kuitenkaan näkynyt. Kuvankin sain ottaa, kunhan en näyttäisi sitä viranomaisille. Kohtaaminen oli riemastuttava ja hyvin jännittävä.

12 Soja 1996, 127-129
13 Hannula 2001b, 21-22
14 Emt. 56-58, 78
15 Emt. 39
16 Emt. 102
17 Hannula 2001a, 13,28
18 Hannula selvittää Sojan pyrki-
mystä kolmannen tilan tavoittami-
seksi. Hannula 2001a, 13,28
19 Soja 1996, 319-320

Soja kuvaa kolmatta tilaa radikaalin avoimuuden tilana, jossa ihminen on sekä yhteisönsä sisä- että ulkopuolella, arvostaa ja arvioi omaa kulttuuritaustaansa, mutta pysyy avoimena muiden vaikutuksille¹². Hannulan mukaan omien lähtökohtien, paikallisuuden, arvomaailman ja asenteiden tiedostaminen ja tunnustaminen on olennaista. Siitä lähtökohdasta on mahdollista kasvaa, muuttua ja muokata.¹³ Tämä tukee hermeneuttista lähestymistapaa ja esioletusten tunnistamista.

Hannula ehdottaa väärinymmärtämistä eettiseksi lähtökohdaksi kolmannen tilan suhteisiin. Ymmärtäminen on hänen mukaansa ongelmallista, koska siihen liittyy aina hallinta. Se on kohtaamisen kannalta vaarallisen tavoitteellista toimintaa. Ymmärtäminen kieltää ainutlaatuisuuden, erilaisuuden ja käsittämättömyyden, jotka ovat ensiarvoisia kohtaamisessa. Se pyrkii ratkaisemaan, taltuttamaan ja neutralisoimaan. Hannula korostaa, että väärinymmärtämisen tunnustaminen auttaa säilyttämään tilaa ja aikaa kohtaamiselle, kun tulkin sulkeutuminen ja liikkumavaran kaventuminen eivät pääse estämään sitä. Ymmärtämisen sijaan voin tunnistaa ja tunnustaa toiseutta ja tarkastella suhtautumistani ja suhdettani siihen.¹⁴ Taiteilija ja hänen teoksensa, joka paikantuu kolmanteen tilaan, ei pyri ymmärtämään ja antamaan ratkaisua johonkin olemassa olevaan ongelmaan vaan tekemään sitä näkyväksi.¹⁵ En pyrkinyt autiototeuksellani ratkaisemaan kodittomien, prostituoitujen tai muidenkaan elämänhaasteita. En ajatellut voivani ymmärtää vieraasta kulttuurista ja ehkä erilaisella arvomaailmalla varustetun ihmisen elämää. En sillä tavalla, että voisin nyökäten ajatella, että nyt tiedän, mitä ajattelet ja voin tarkastella sinua kokonaisuudessaan. Hannulan mukaan olennaista kahden osapuolen välisessä kohtaamisessa on, että kumpikaan ei kohtelee toista objektina.¹⁶ Minä en tee autiotalon toisesta kävijästä teokseni osaa. Sinä säilyy sinänä, minä minänä.

Hannulan ja Sojan mukaan kolmatta tilaa voidaan tarkastella myös fyysisenä paikkana, ei vain henkisenä tilana¹⁷. Tulkitsen Nikosian autiotaloja siten kolmantena tilana. Sojan mukaan ei kuitenkaan ole kysymys vain rakennuksista tai ideologiasta vaan jostain, missä nämä kaksi yhdistyvätkin muokaten samalla itse itseään ja avautuen tuoreille tavoille ja muutoksille¹⁸. Soja kuvaakin kolmatta tilaa seuraavasti:

...It is about border work/la frontera
a new cultural politics
choosing the margin as a space
of radical openness
and hybridity
about finding meeting places
where new and radical happenings
can occur...¹⁹

Valokuvanäyttelyn järjestäminen autiotalossa toimi tutkimuksessa metodina, jonka avulla päädyin luomaan kolmatta tilaa ja syventämään siten paikkakokemusta. Tutkimuksen toisella kehällä autiotalot saivat taiteellisen toiminnan myötä uuden merkityksen vaihtoehtoisena galleriana. Sen olemusta pohdin seuraavaksi. Samalla selvennän sitä miten autiotalot vaikuttivat käsitykseeni taiteesta ja taiteen paikasta.

Unelmataon eteisaula näyttelytilana. Sijoitin taulun keskellä huonetta olevaan tolppaan niin, että kuva olisi alkuperäisessä paikassaan.

*Design sohva -talon
yläkerran huone näyttely-
tilana.*

20 Houessou 2010, 108
21 Blanchot 1997, 47 Laak-
son 2007, 96 mukaan
22 Blanchot 1997, 47 Laakson
2007, 96 mukaan
23 Dickie Haapala & Pulliai-
sen 1998, 59 mukaan

6.3 Vaihtoehtoinen galleria

6.3.1 Mitä se taide olikaan

Lopputyöprosessin aikana taidekäsitteiden pohtiminen ja päivittäminen oli ajankohtiaista. Kaipasin teoriaa ajatusteni pohjaksi. Houessoun mukaan taiteen tekeminen on ennen kaikkea ajatteluprosessi. Se on ajallinen tapahtuma, jossa jotain muuttuu, tulee käsitellyksi ja konkretisoituu. Siinä rajataan, katsotaan ja tehdään jälki. Se nostaa esille ja auttaa ymmärtämään tai näkemään.²⁰ Estetiikkaan ja ympäristötaiteeseen perehtyessäni löysin kaksi näkökulmaa taiteen määrittelyn tueksi. Ne selkeyttivät ajatustani ja antoivat eräänlaisen kehyksen pohdinnoilleni. Maurice Blanchotin mukaan voin nimetä taiteeksi sen, mitä on museoitu ja mitä esitetään taiteen esittämisympäristöissä, kuten gallerioissa. Taide on siis kaikkien jo tehtyjen taideoteosten kokoelma.²¹ Näen tämän edustavan katsojan tai taiteen vastaanottajan näkökulmaa. Toisaalta – tämä on työskentelyssäni olennaista – taide on Blanchotin mukaan jatkuvaa liikettä, saapumista ja muodonmuutosta, jossa on kyseessä singulaarinen alku ja ensimmäinen ilmestys²². Taidetta tehdessäni tavoittelen tai odotan jälkimmäistä – eräänlaista flow -tilaa – jossa ammennan itselleni uutta. Koen tekeväni taidetta silloin, kun olen uuden kynnyksellä, en tiedä lopputulosta, ihmettelen ja kyselen.

George Dickie avaa institutionaalista taideteoriaa korostamalla erilaisia taidemaailmaan kuuluvia käytäntöjä ja toimintatapoja. Hänen mukaansa taideteos on sellainen esine tai asia, joka tuodaan esille arvioitavaksi taidemaailman kontekstissa. Konteksti on siis olennainen. Mikä tahansa on taidetta, jos se tuodaan arvioitavaksi taidemaailman piiriin.²³ Jos tarkastelen autiotalojen valokuvaprojektia institutionaalisen taideteorian valossa, päädyn toteamaan, etteivät taideteokseni ja autiotalon tapahtumat olleet taidetta ennen kuin esittelin projektin taideteollisessa korkeakoulussa,

joka on hyväksytysti osa taidemaailman kontekstia. Ajatus on hämmäntävä, koska autiotalojen tapahtumat olivat itselleni vahva taiteellinen kokemus, jonka esittely toisessa kontekstissa, osana lopputyötäni, tapahtui lähinnä opintojen edistämiseksi ja oli toissijaista alkuperäiseen teokseen suhteutettuna. Tähän hämmennykseen paikkasidonneisen taiteen tekijät ovat löytäneet ratkaisuja.

Millainen teko on taiteellinen? Ihminen, joka ei kutsu itseään taiteilijaksi, voi tehdä taiteellisia tekoja. Ja taiteilijaksi kutsuttu, tai itseään kutsuva, voi taiteellisten tekojen ohessa tehdä teoksia, jotka ainakaan nykytaiteen määritelmien mukaan eivät määrity taiteeksi. Tavallaan olen mieluummin tuo ensimmäinen. Yllätysmomentti on aina paikallaan. Liikkumisen vapaus on valtava, kun ei rajaa itseään. Luovuus ja esteettisyys kuuluu ihmisyyteen, kulttuuriin, vuorovaikutukseen. En siis tavoittele taiteilijuutta, enkä erityisesti pyri edistämään sitä taidekasvatuksessa. Pyrin sen sijaan – ainakin tämänhetkisen pohdintani valossa – edesauttamaan taiteellisten, luovien, hyvien, kauniiden ja totuudellisten tekojen tapahtumista elämässä. Tapoja on monia. Haig Khatchadourian'in mukaan elämä on esteettinen järjestelmä, johon voivat kuulua myös taideteokset. Kuitenkaan esteettinen elämä ei tarkoita hänelle taiteeseen keskittynyttä elämää.²⁴

6.3.2 Paikkasidonnainen teos

Autiotalosta tuli tutkimuksen toisella kehällä – paitsi kolmas tila – myös taiteen paikka. Paikalla, eli autiotalolla, oli keskeinen rooli valokuvanäyttelyssä. Näen autiotalojen valokuvanäyttelyn paikkasidonnaisena kokonaisuutena. Hannulan mukaan paikkasidonnaisen taiteen tunnuspiirteitä on, että tekeminen tapahtuu tarkkaan valitussa ja merkityksen muodostamiseen vaikuttavassa paikassa tai siitä lähtien. Se siis huomioi missä ja miten teos paikantuu ja asettautuu tilaan. Paikkasidonnaisuuden

keskeisin mahdollisuus on, että se voi ottaa todesta yksilöllisyyden, erityisyyden ja paikallisuuden.²⁵ Kwonin mukaan paikkasidonnaista teosta tehdessä taiteilija ikäänkuin tuo paikalle kunniainnoin ja nostaa sen merkittäväksi²⁶. Valokuvanäyttelyn avulla pyrin alleviivaamaan autiotalojen huoneita merkityksellisinä ja esteettisinä paikkoina.

Paikkasidonnaisia teoksia alkoi syntyä 1960-70-luvuilla minimalistisen kuvanveiston ja poliittisen käsitetaiteen myötä. Samaan aikaan maataide sai ensimmäiset esimerkinsä. Paikkasidonnaisen taiteen avulla taiteilijat kyseenalaistivat taiteen omia, modernistisia ehtoja.²⁷ Määritelmä on alkuaikojista laajentunut ja monipuolistunut. Kwonin mukaan paikkasidonnaisessa taiteessa voidaan esimerkiksi sitoutua arkipäivän sosiaalisiin käytäntöihin ja taiteen ulkopuoliseen elämään. Kyse on aktiivisesta kulttuurisesta toiminnasta, jonka lähtökohtana ovat tietyt sosiaaliset tai ympäristölliset ongelmat.²⁸ Minulle lähtökohta oli kysymyksessä, joka nousi erilaisten maailmojen kohtaamisesta hylätyissä taloissa. Paikkasidonnaisuus lähestyy näin ollen aktivismia ja yhteisöllistä taidetta. Se voi nykytulkintojen mukaan joko liittyä tai olla liittymättä tiettyyn konkreettiseen paikkaan²⁹. Autiotalojen valokuvanäyttely oli kytköksissä paikkaan konkreettisesti. Teos oli rakennettu juuri tiettyyn paikkaan ja se ei sellaisenaan ole toistettavissa, muokattavissa kylläkin. Paikkasidonnaisen taiteen tekijän on siis mentävä ulos. Johonkin. Mihin tahansa. Vaikka autiotaloon. Ja antaa paikan erityisyyden vaikuttaa.

6.3.3 Merkittävä yleisö

Ehkä taulujen löytäminen autiotalosta yllättäisi ihmisen ilolla. Se ei voi olla paha juttu. Ja jos hyvin käy, katsoja näkee paremmin myös paikan. Ei

24 Sepänmaa 1991, 54
25 Hannula 2004, 17, 35, 48
26 Kwon 2000, 55
27 Johansson 2005, 65
28 Kwon Johanssonin 2005, 67-68
mukaan
29 Johansson 2005, 67-68

ehkä samoin kuin minä, mutta kuitenkin. Hän joutuu keskusteluun kuvan ja ympäristön kanssa. Ja ehkä itsensäkin. 7.6.2009

Valokuvanäyttelyni yleisönä eivät todennäköisesti ole/olleet samat ihmiset, jotka käyvät gallerioissa ja taidemuseoissa. Entä jos yksittäisen valokuvan näki vain yksi ihminen? Riittääkö se merkittäväksi yleisöksi? Koin ajatuksen yksittäisestä ihmisestä merkittävänä yleisönä olennaiseksi osaksi teostani. Suorastaan toivoin, että teosteni näkijät olisivat autiotalojen kodittomia ja muita käyttäjiä, eli niitä, jotka eivät todennäköisesti tarkastelisi niitä taidemaailmasta käsin. Minua oli jo jonkun aikaa kalvanut epämääräinen kaipaus elämänmakuiseen taiteeseen, jossa kyse ei ole taiteilijasta, hyvästä taiteesta tai taiteilijan maineesta, vaan vastaanottajasta. Kyse oli myös yllättämisestä. Siinä on jotain viehättävää, että taide voi ilmestyä ihmisten eteen yllättäviin paikkoihin. Miia Kallio kuvaa omaa kiinnostustaan tehdä taidetta esim. kaasulaitoksiin ja rautatieasemille sanomalla: ”Näin on mahdollista tavoittaa ne ihmiset, joita taide ei kiinnosta ja jotka eivät normaalisti mene paikkoihin, jotka ovat ’sivistyneempiä’ varten. He eivät mene katsomaan taidetta, joka vaikuttaa vaikeaselkoiselta.”³⁰

Näyttelyn avajaisten jälkeen makasin sängyn päällä rättiväsyneenä. Mistä tässä kaikessa oikein oli kyse? Avasin kysymyksineni pöydällä olevan Raamatun ja luin, mitä peukalon kohdalle osui. ”Kun järjestät päivälliset tai illalliset,” (tai valokuvanäyttelyn, kuulin mielessäni), ”älä kutsu ystäviäsi, älä veljiäsi, sukulaisasiiä äläkä rikkaita naapureita. Hehän saattavat vuorostaan kutsua sinut, ja näin sinä saat kaikesta palkan. Ei -- kun sinä järjestät pidot, kutsu köyhiä ja raajarikkoja, rampoja ja sokeita...” Sain vastukseni.”³¹

6.3.4 Elämää valkoisen kuution ulkopuolella

Holding exhibitions in museums or galleries did not really appeal to us.³²

Miten taide on ja voisi olla täällä?

Kääntymällä autiotalojen puoleen, tulin kääntäneeksi selkäni taidemaalman instituutioille, eli valkoiselle kuutiolle. Sudenburgin mukaan paikkasidonnaiset teokset esittävät usein kritiikkiä insitutionalisoitunutta taiteen tekemistä kohtaan³³. Myös autiotalojen valokuvanäyttely kommentoi paikkasidonnaisen olemuksensa vuoksi taidemaailmaa.

Opintojeni aikana olen useampaan otteeseen pohtinut sitä, mitkä tahtot määrittelevät taidetta ja taiteen laatua. Kenellä on ohjat käsissä, kun puhutaan taidemaailmasta? Taiteilijat ovat pohtineet kysymystä aikaisemminkin. Maataiteen syntyvaiheissa taiteilijat pyrkivät kyseenalaistamaan perinteisen galleria-esittämistavan – valkoisen kuution. Situationistit puolestaan vastustivat kaupallistunutta suhdetta ympäristöön. Näkökulma resonoi valokuvanäyttelyssäni, jossa teokset olivat tarjolla ilmaiseksi.

Tunnistan itsessäni aktivistin.27.10.2010

Design sohva -talon yläkertaan johtava portaikko näyttelytilana.

30 Heikkilä 2009 (i)

31 Muistelu näyttelyn avajaisten jälkeisistä tuntemuksista. Sitaatti Luuk. 14:12-14

32 Kantonen 1999, 15

33 Sudenburg 2000, 5

34 Mikola 2009 (i)

35 Esim. Andy Goldsworthy hyödyntää teoksen hetkellisyttä työkentelyssään.

36 Sederholm 2007, 38

37 Naukkarinen 2007, 66

38 Lucie-Smith 2004, Xii-xiii

Voin tarkastella autiotaloja ja valokuvanäyttelyä myös talonvaltauksen näkökulmasta. Mikola liittää talojen valtauksen 2000-luvun vastakulttuuriseen aktivismiin ja ”vapauden saarekkeiden” luomiseen. Kyse ei ole vain rakennuksista tai kaupunkitilasta, vaan ”antikapitalistisesta aktivismista”, jonka tavoitteena on luottaa itse tekemiseen, intuitioon ja vapaaehtoiseen yhteistoimintaan ja kyseenalaistaa siten voitontavoittelun logiikkaa.³⁴ Näkökulma sopii kuvaamaan valokuvanäyttelyäni, vaikka yhteistoiminnan osalta työskentelyni olikin vielä kurottelua. Valtasin talot kuitenkin vain väliaikaisesti omaan työskentelyyni. Ajatus siitä, että 36-vuotiaana, jo reippaasti aikuisena, ryhdyin vahingossa talonvaltauksen, huvitti ja miellytti tätä valtaajaa.

6.3.5 Urbaani eroosio ja teknologinen riippuvuussuhde

Taulusta oli tullut jätettä. Se oli yhtä harmaa kuin kaikki muukin lattialla. Muistan sen ideana, läppärin näytöllä ja nyt näin. Että tulee tilaa uudelle ajatukselle. Kenellä edes olisi lupa nimetä epätilaa oman mielensä mukaan pidemmäksi aikaa. Me tulemme ja me menemme.13.3.2010

Autiotalojen valokuvanäyttelyn teokset jäivät paikalleen autiotaloihin. Ne saivat ja saavat maata ja hautautua ympäristöönsä ja siten niistä tuli osa ympäristönsä muistia. Maataiteen parissa maatumisen ja teoksen, alkuperäisen tapahtuman, lyhytaikaisuus on tavallista.³⁵ Teokseni eivät kuitenkaan ole osa perinteistä luonnonmaisemaa ja siten maataidetta. Näkökulma on urbaanimpi, vaikka eroosiosta olikin kyse. Ajallisen ulottuvuuden näkökulmasta teokseni rinnastuu dekolleasiin, joka korosti 1950-luvun alussa taiteen ajallista ulottuvuutta, eli sitä, että teokset tuhoutuvat eivätkä ole ikuisia. Dekolleasissa se ilmeni mainostaulujen julistekerrosten repimisellä ja valokuvaamisella.³⁶ Naukkarisen mukaan nykytaiteelle

näyttäisi olevan tunnusomaista teoksen lyhytikäisyys³⁷. Rappeutuneissa autiotaloissa rappeutuminen on luonnollinen jatkumo. Kaikki siellä oleva maatu tai viedään pois. Pitkällä tähtäimellä materia katoaa. Myös talot. Ja paikat. Ja myös taiteeksi nimetty materia. Siinä on jotain viehättävää.

Taisin jättää sormenjälkeni kiertokulkuun. Pari sataa grammaa hankalasti maatuva aineesta. Pari villiä unelmaa. Ehkä joku sai niistä kiinni. Pass it on. Pass it on. 13.10.2010

Koska monen maa- ja ympäristötaideteoksen kestävä muisto on vain siitä tallennettu valokuva, on seurauksena Lucie-Smithin mukaan ollut teknologinen riippuvuussuhde. On paradoksaalista, että juuri sellaiset taideteokset, jotka syntyvät hyvin epäteknologisina impulsseina, julistetaan ja säilytetään kaikkein uusimman ja hienoimman teknologian avulla.³⁸ Teknologian merkitys korostui myös autiotalojen valokuvanäyttelyssä: Kuvasin kameralla ja videokameralla, editoin tietokoneella monella eri ohjelmalla ja tulostutin taulut paikallisessa painossa. Romanttissävytteinen autiotalokierrokseni muuttui siten taiteelliseksi tapahtumaksi teknologian avulla.

Vaikka teos on tallennettu kameralle jo moneen otteeseen eri vaiheissaan, se rakentuu, kehittyy ja muuttuu edelleen. Mihin sen alun ja lopun voisi paikantaa ajallisesti? Ehkä siihen, kun laitoin valokuvat paikoil-

Unelmatalon alakerran huone näyttelytilana. Teos roikkuu seinän halkeamassa rautalangan varassa. Kiinnittäminen oli haasteellista, kun seinät olivat pölyisiä ja rapautuvia. Jokaisessa työssä oli mukana oheinen teksti.

*The Secret Exhibition
by Elina Mäntylä, Finland*

I love to explore the deserted houses of Nicosia old town. The colors of worn paint and dust caught my eye.

I found out that there were other people visiting these houses. With these people – with you – I want to share my photographs and hope they bring you inspiration.

I'll gladly give you this photograph if you would like to have it for yourself. I'd love to know who you are and how you feel about it.

You can do this by sending an email to the details below - This would make my day!

*Elina Mäntylä
elinamantyla@hotmail.com*

39 Kwon 2002, 33–43
40 Johansson 2005, 53
41 Laakso 2007, 94
42 Hannula 2004, 13
43 Naukkarinen 2007, 66

leen. Vai siihen, kun joku niitä katsoi, eri aikoina? Ehkäpä maatumisen vaiheisiin? Teos sirpaloituu ajan ja paikan suhteen, kun ajatellaan, että osa teoksista on fyysisinä objekteina viety pois autiotaloista. Ne ehkä säilyvät pitkään, ties missä. Osa on kadonnut autiotalon maakerrokseen nopeastikin. Oli miten oli, teos ja sen myötä autiotalo, jatkuu tarinana valokuvissani, kirjoituksissani, kartalla, mahdollisesti jossain tulevassa näyttelyssä ja ainakin tässä lopputyössäni. Yksittäisiä kuvia on ystäväieni ja perheenjäsenteni kirjahyllyissä ja seinillä – Turussa, Vantaalla, Espoossa ja Porvoossa. Ovatko nekin osa teosta, osa autiotalogalleriaa? Kwon pitää merkittävänä ilmiönä paikkasidonnaisen taiteen liikuteltavuutta ja toistettavuutta³⁹. Johansson täsmentää, että nykytaiteen teokset jatkavat elämäänsä mekaanisissa reproduktioissa, esim. kirjoissa, näyttelykatalogeissa, televisiossa ja valokuviissa, teoksen keston rajallisuudesta huolimatta.⁴⁰ Nikosian autiotalot kulkevat mukana teknologian avulla. Ja teknologian avulla alleviivaan autiotalojen merkitystä taiteen paikkana.

6.3.6 Pyristelyä vai paluu

Miksi veisin työt näyttelyyn Suomessa? Siksikö, että ikkunanpesijät pesevät ikkunoita, autokuskit ajavat autoja ja taiteilijat ripustavat töitään gallerioihin? Nautin kyllä gallerioissa kiertelystä. Mutta haluanko nähdä omat työni siellä? Aikaisemmin vastaus oli ei. Nyt se lähenee ehkä. Johtuuko liukuma siitä, että olen enemmän sisällä taidekentässä ja siksi halu ripustella töitä valkoiseen laatikkoon vahvistuu? Vai onko kyseessä vain luonnollinen toinen vaihe. Ensimmäinen oli alkuperäisessä paikassa ja tämä on sen jatkumo?1.2.2010

Tutkimuksen alkuvaiheessa ajattelin, että en esitä autiotalossa ottamiani valokuvia – näyttelyn teoskuvia – autiotalojen ulkopuolella, koska se olisi

ristiriidassa alkuperäisen motiivini kanssa. Kyse oli paikasta ja merkittävästä yleisöstä, eli siitä kenelle ja mihin teokset tein. Ja siitä, kenelle en niitä tehnyt.

Mikä teki autiotalosta ”oikean” paikan teosten esittelylle? Miksi ei perinteinen galleria? Laakson mukaan jokainen paikka, johon taidetta kootaan yhteen, museo tai joku muu valokuvataiteen konteksti, aina runoo, tiivistää ja editoi teosten singulaarisuutta. Alkuperäisestä paikasta ja käyttötarkoituksesta erottaminen ja aika muuttavat oletettua alkuperäistä kokemusta. Asettuessaan ja asetettaessa osaksi historiallista aikakautta ja jatkumoa teoksen erityisyys tulee aina uhatuksi tai jopa menetetyksi.⁴¹

Kuten useimmat maataiteen tekijät, kokosin kuitenkin taiteellisesta prosessista materiaalia, jota voin esittää perinteisissä gallerioissa. Tässä tapauksessa ne olivat valokuvia valokuvanäyttelystä. Pääsen näin ollen kertomaan tarinaa autenttisesta kokemuksesta. Kyseessä olisi kaksi eri asiaa. Ensimmäinen oli se olennaisin ja tärkein. Toinen tulisi, jos tulisi. Työskentelyn edetessä perusteluni muuttuivat. Enää en pyristellyt niinkään valkoista kuutiota vastaan, vaan ymmärsin, miten teokseni sijoittuu taidekenttään.

Blanchotin taiteen määrittelyn kaksijaon perusteella autiotalonäyttelyä dokumentoivat kuvat voivat vielä löytää tiensä valkoiseen kuutioon. Hannulankin mukaan paikkasidonnainen taide syystä tai toisesta usein palautetaan valmiina teoksina takaisin ”kotiin”.⁴² Mutta ei aina. Naukkarisen mukaan on myös ympäristötaidetta, joka ei ole julkista. Teoksia on tehty lähes saavuttamattomiin paikkoihin, ja osa teoksista on tarkoitettu vain taiteilijalle itselleen.⁴³ On mahdollista, että joitain valokuvia ei nähnyt kukaan enennen niiden tuhoutumista. Koska autiotalogalleria sijoittui

Unelmatalon keittiö, alakerran huone ja yläkerran valaisin saivat taulunsa.

45 Kristeva, 1992, 32
46 Hannula 2001b, 45
47 Hannula 2004, 41
48 Naukkarinen 2007, 60
49 Gadamer 1975, 97-115 Haapala & Lehtisen 2000, xxix mukaan
50 Kwon 2002, 95

kuuteen autiotaloon eri puolille Nikosiaa, on epätodennäköistä, että ku-
kaan, itseäni lukuunottamatta, näkee koko teosta.

6.4 Vuoroin vieraissa

Muukalaisellakin on muukalaisensa.⁴⁵

Miten sinä vastaat minun paikkakokemukseeni?

Tarkasteltuani autiotalojen valokuvanäyttelyä melko teoreettisesti kol-
mannen tilan väärinymmärtämisen kannalta ja paikkasidonnaisen taiteen
piirteiden avulla, on aika palata takaisin autiotalon realiteetteihin. Siis
kohtaamiseen, josta Hannula puhuu mahdollisesti raastavana ja haasta-
vana.⁴⁶ No sitäkin se oli. Ja seikkailuakin.

Viedessäni valokuvat autiotaloihin annoin autiotaloille galleria-merki-
tyksen. Teko oli ikään kuin väite: ”Tämä on galleria.” Se kutsui tai haastoi
autiotalojen vieraat näkemään autiotalat tuossa merkityksessä tai esit-
tämään vastaväitteen tai oman näkökulman. Autiotaloille oli aikaisem-
minkin annettu merkityksiä. Kaikki pois heitetyt esineet ja roskat, graf-
fitit, nukkumisen jäljet, kieltomerkit, ulosteet ja huumepiikit viestittävät
paikan määrittämisestä; sen valtaamisesta. Uusi kerros pölyä, roinaa ja
romua peittää alleen edellisen määritelmän.

Kun jätin valokuvat autiotaloihin ajattelin, että mikä tahansa reatio olisi
mahdollinen, ja kaikki olisi kiinnostavaa. Oletin, että osa töistäni lähtee
kävijöiden mukaan. Siksi kuvien takana olevassa tekstissä oli lupa siihen.
En halunnut, että kukaan joutuisi töitani varastamaan. Kuvittelin jonkun
talon ehkä romahtaneen ja ehkä joku olisi jo remontoitu. Ajattelin jopa

sellaista vaihtoehtoa, että kuviani olisi tuhottu. Mikä tahansa reaktio tai
tapahtuma olisi mielenkiintoinen. Tosin ajatus erilaisista reaktioista ja
autiotaloihin palaamisesta kypsyi vasta tutkimuksen myötä. Aluksi mi-
nulle riitti, että olin jättänyt työt paikalleen. Näyttelyn tutkiminen vuosi
avajaisten jälkeen oli sen havainnoimista ja reflektointia, miten paikat ja
teokset ovat muuttuneet ja millainen kokemus se olisi. Taideprosessin
siirtyminen taiteilijan sisäisestä ahaa-elämyksestä vuorovaikutteiseksi
teokseksi oli tutkimusmatka.

*Huomasin tänään, että taululleni voi tehdä mitä tahansa. Se ei osunut
minuun. Missä on aarteesi, siellä on sydämesi. 19.3.2010*

Hannulan mukaan vuorovaikutus ei voi olla erityisen hallittua paik-
kasidonnaisessa taiteessa. Kaikki eivät ehkä olekaan vakuuttuneita tai-
teilijan tavoitteista tai kyvyistä.⁴⁷ Valkoisen kuution ulkopuolella pätevät
eri säännöt kuin sen sisällä. Naukkarinen kehottaa ympäristötaiteilijoi-
ta varustautumaan siihen, että yleisö on yleensä heterogeenistä ja myös
potentiaalisesti vihamielistä. Yleisö ei itse valitse vuorovaikutusta ym-
päristötaideteoksen kanssa toisin kuin gallerian suljettujen ovien takana
tapahtuvassa vuorovaikutuksessa.⁴⁸

Hans-Georg Gadamerin näkemyksen mukaan ”taideteos ei ole edessä
oleva objekti vaan osallistumista vaativa rakenne”, ikään kuin peli, johon
osallistutaan kuten vaikka shakin peluuseen. Taideteos on siten enemmän
tapahtuma, kuin edessä oleva objekti.⁴⁹ Kwonin mukaan paikkasidonnai-
sessa taiteessa olennaista on, että yleisö voidaan ottaa mukaan toimintaan
myönteisesti nähtynä tai arvostettuna toimijana. Yleisö voi nähdä itsensä
osana työtä joko katsojana, subjektina tai julkisena toimijana.⁵⁰ Näyttelyn
jättäminen autiotaloihin ja reaktioiden odottaminen on sitä, mihin Han-

nula viittaa kolmannen tilan luomisessa: Molemmille osapuolille täytyy
luoda tila ja antaa mahdollisuus kertoa omin sanoin, omalla tavalla ja
tyylillä, versionsa todellisuudesta. Viipyily ja odottaminen luovat tilaa.⁵¹
Minä kerron minun tarinani autiotaloon. Kerro sinä sinun versiosi, sinun
tarinasi. Paikka on yhteinen.

Varmasti autiotaloihin jättämäni teokset olivat jollekin toiselle kävijälle
käsittämättömiä. Enkä minä kykene ymmärtämään sitä, miten joihinkin
teoksiini oli reagoitu. Hannulan mukaan ymmärtäminen ei ole tarpeen.
Minun on vain pyrittävä suhtautumaan toisen autiotalokävijän väitte-
seen, hänen reaktioonsa teokseeni ja paikkaan, vertaamaan sitä omaan
versioonni, omaan väitteeseeni. Ja voin hahmotella tapoja, jolla nämä ”väit-
teet voivat olla siivosti keskenään – vierekkäin”, kuten Hannula asian il-
maisee.⁵² Kyse on tarinoista, todellisuuden eri versioista. Miten minun
tarinani autiotalossa voi olla rinnakkain sinun tarinasi kanssa. Ja viime
kädessä. Miten me voimme olla rinnakkain, kuunnella toisiamme ja näh-
dä toisemme, erilaisista tarinoistamme huolimatta. Hannula kuitenkin
toteaa: ”Se kolmas tila. Pääset lähelle, mutta et koskaan perille. Et koskaan
omistajaksi, vaan jakajaksi, osalliseksi.”⁵³

There is always an-Other view⁵⁴

Hannulan mukaan tässä kaikessa on kyse rakkaudesta. Ricoeurin ter-
millä se olisi ”*loving conflict*”. Erimielisinäkin hyväksyä moninaisuus.
Minä hyväksyn sinut. Sinä hyväksyt minut.⁵⁵ Miten se käytännössä toteu-
tui? Pienissä teoissa ehkä. Se, että teokseni sai olla. Se, että yksi valoku-
va oli nostettu suojaan romahtavan portaikon alta. Se, että teos oli viety
mukaan ulkopuolelle, omaan elämään. Ja siinä, että tuntematonta varten
laitoin valokuvan esiin. Vaikka en sinua tunne, vaikka en ehkä ymmärrä,
olet tärkeä. Olet arvokas.

Tuntui epämiellyttävältä nähdä valokuviani tuhoutuneina lähinnä sen
takia, että olin signeerannut työt ja oma nimikirjoitukseni näytti tahraan-
tuvan. Itse valokuvien tuhoutuminen oli vain mielenkiintoista. Nykytai-
detta – ajattelin – kiasmakamaa.

51 Hannula 2001b, 80, 110
52 Emt. 60
53 Emt. 86
54 Soja 1996, 314
55 Ricoeur 1999, 12 Hannulan
2001b, 80 mukaan

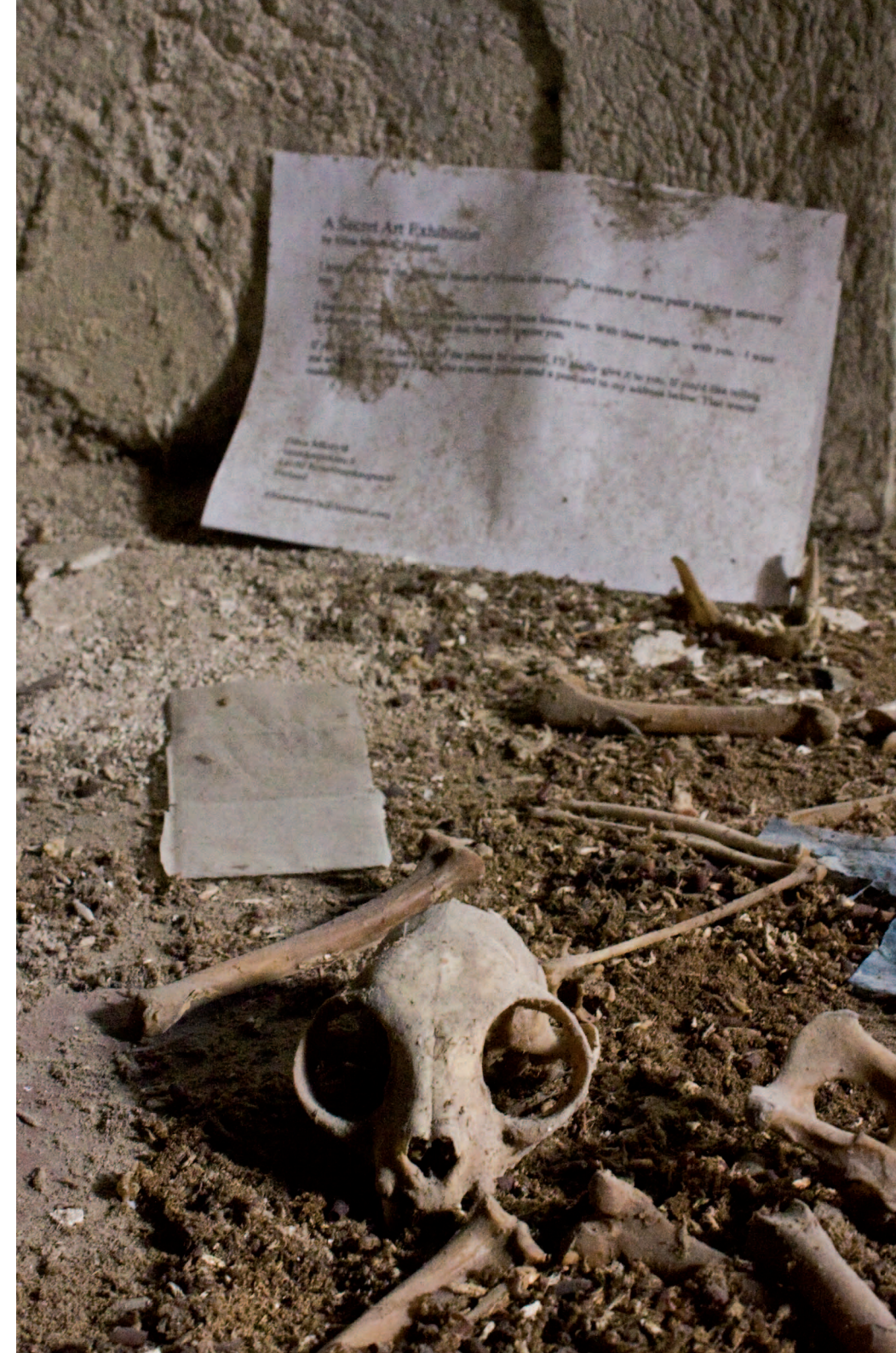

Näyttelyn tarkastelukierros vuosi avajaisten jälkeen alkoi latteasti. Design sova -talon molemmat työt, portaikko ja sohvataulu, olivat pudonneet ja pilaantuneet. Olikohan kukaan huomannut niitä? Toivoin, että töilläni olisi muunkinlaisia ja vähemmän maatuneita kohtaloita. Se, että kaikki jää pöly- ja rojukerrosten alle, on toisaalta surullista, toisaalta vapauttavaa.

Unelmataloni menetti vuodessa viehtätyksensä. Kuvassa taustalla näyttelyteksti.

Unelmatalossa taulut oli kasattu lattialle. Viereltä löytyi ihmisulostetta ja päältä käytetty kondomi. Hyi hitto! Minua puistatti. Tätä en osannut odottaa. Toisaalta. Onhan tämäkin jotain. Jonkun näkemys. Hautasin tauluni lehdillä ja roskilla. Edes kunnialliset hautajaiset! Ilta oli niin hämärä, että en saanut kunnollisia valokuvia. Pitäisi palata vielä kerran taloon, joka oli menettänyt viehtätyksensä silmissäni. Onneksi sain seuraavalle käynnille mukaan Matthiaksien, johon olin törmännyt valokuvareissuillani. Keskustelu auttoi ulkoistamaan kokemuksen.

Kierreportaikko -talon näyttelykuva

Teoksen paikaksi tuli portaikon alla oleva tiskipöytä. Näyttelytekstin kiinnitin kierreportaikon alle. Vuoden kuluttua teos löytyi kosteusvaurioita kärsineenä – mutta sievästi pystyyn asetettuna – huoneen keskeltä. Taulun alkuperäisen paikan päälle oli sortunut maata. Kuka siirsi työn suojaan? Kiitos. Oikeanpuoleisimmassa kuvassa Matthias kuvaa näyttelytekstiänsä sortuman vieressä.

Lost and found -The Shack Design
Jotkut esineet hukkuvat kaiken sotkun sekaan. Toiset nousevat esiin.

Kahdesta tuolin rungosta ottamani valokuva asettui maahan huoneen perälle. Talon nimesin Elämän puu -taloksi seuraavien sivujen tarinoiden perusteella.

Tuolien rungot ja valokuvataulu olivat kadonneet, kun saavuin tarkastelemaan näyttelyä. Veikö ne sama henkilö? Se oli hauska ajatus. Jos se vaikka olisi asetelmana jossain... Kuka sinä olet? Oliko sama ihminen osallistunut myös seuraavan sivun tapahtumiin?

Elämä kävi signeeraamassa talon.

Joku oli maalannut kasvot seinään. Tein siitä valokuvataulun. Kiinnitin sen kuvassa näkyvälle vaalealle seinälle. Vuotta myöhemmin talo oli pulistunut ulkoseinästä. ”Varoitus, vaarallinen talo” luki suljetun oven edessä. Kiipesin lasittomasta ikkunasta sisään. Olihan minun nähtävä, mitä talossa oli tapahtunut.

Graffitikasvoista tehdyn taulun oli joku vienyt. Seinään oli ilmestynyt suurin kirjaimin: Life. Elämä. Punaisin kirjaimin. Kiitos.

Elämän puu

---

*Puu kasvaa talon läpi. Se voittaa varmasti.
Tein siitä taulun. Ja olin oikeassa. Elämä
voittaa.*

*Vuotta myöhemmin talo oli romahtamaisillaan,
mutta puu yhä kasvatti vihreitä lehtiä kaiken sen
keskellä. Taulun oli joku vienyt. Ehkä se sama
henkilö, joka vei kaksi muutakin taulua. Ja kir-
joitti sinään LIFE.*

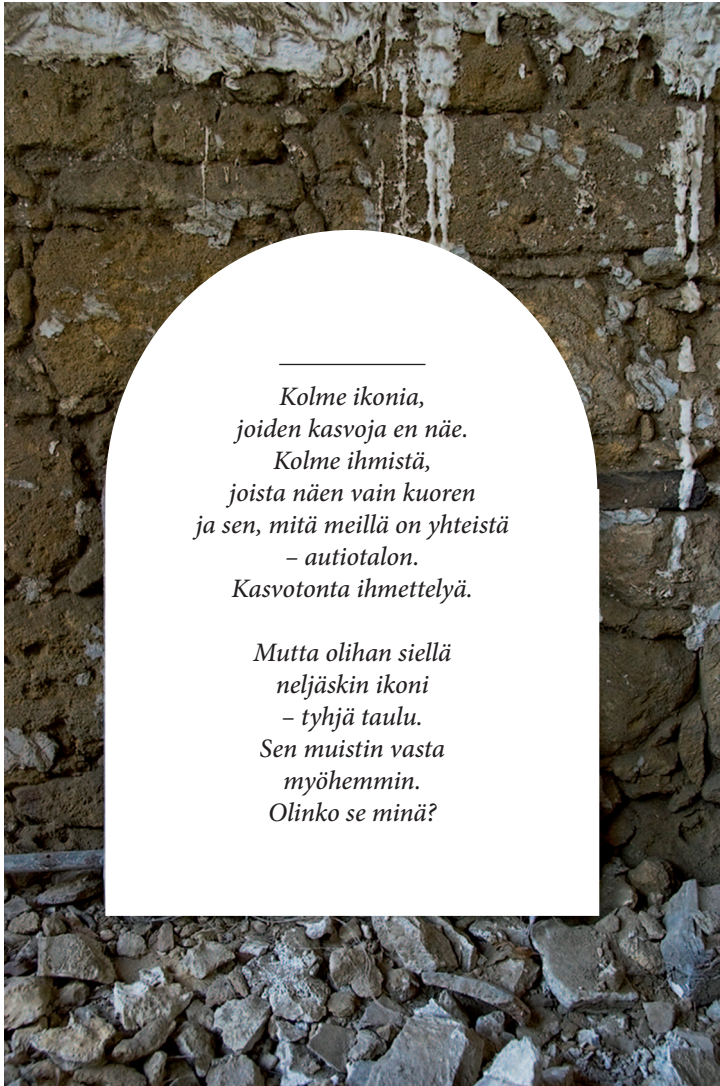
6.5 Ennen seuraavaa kehää

Miten se, miten teoksiini suhtauduttiin, vaikutti paikkakokemukseeni? Kun olimme autiotaloissa, olimmeko kolmannessa tilassa? Kohtasimmeko teosten ja autiotalojen välityksellä? Emme jatkuvasti. Mutta ehkä välähdyksittäin. Suunta kuitenkin oli oikea.

Mutta nyt menen suihkuun. Pois tämä tomu, lika ja pöly. 19.3.2010

Tutkimuksen toisella kehällä autiotaloissa avautui näkymiä taiteen avulla tapahtuvaan kohtaamiseen ja kolmanteen tilaan. Valokuvanäyttelyn kokoaminen johdatteli pohdintoihin merkittävästä yleisöstä ja taiteen paikasta. Autiotalo sai merkityksen kolmantena tilana ja vaihtoehtoisena galleriana. Esteettisen elämyksen paikasta oli tullut jaettu tila. Seikkailija-esteetikko-roolin sijaan dialogi autiotalon kanssa nosti esiin idealistisen taiteilijan, taidekasvattajan⁵⁶ ja taiteen tutkijan näkökulmaa. Autiotalojen paikkakokemus oli laajentunut, mutta edessä oli jälleen uusi tulkinallinen kehä.

⁵⁶ Taidekasvatuksen laajasta tulkin-
nasta mm. Kallio 2010

*Kolme ikonia,
joiden kasvoja en näe.
Kolme ihmistä,
joista näen vain kuoren
ja sen, mitä meillä on yhteistä
– autiotalon.
Kasvotonta ihmettelyä.*

*Mutta olihan siellä
neljäskin ikoni
– tyhjä taulu.
Sen muistin vasta
myöhemmin.
Olinko se minä?*

7 Autiotalo metaforana – kolmas kehä

7.1 Uneksittu talo

Bachelardin mukaan on päästävä elettyjä tilanteita pidemmälle ja löydetävä uneksittuja tilanteita¹. Lähdin tutkimuksen kolmannelle kehälle avoimena. Uneksittujen autiotalojen löytäminen alkoi etääntymisen tunteesta.

Katson ”identiteettikuvaani”. Hurja tunne. Huomaan häilyväni jossain autiotalon ja tietokoneluokan välimaastossa. Olenko irtautumassa autiotalosta. Tuntuu kuin liukuisin kuvasta irti tähän hetkeen, kuvan ulkopuolelle peruuttaen, etääntyen. En haluaisi vielä etääntyä. RL (real life) voisi vielä olla Nikosia. Ei autiotalo vain kaksiulotteisena kuvana vaan tilana, johon kuva on ovi. 9.6.2009 (ks. kansikuva)

Autiotalat lakkasivat vähitellen olemasta yksinomaan fyysisiä paikkoja. Samalla, kun autiotaloissa ottamani kuvat alkoivat näyttää vain kaksiulotteisilta kuvilta, saivat ne metaforisia merkityksiä. Ne valtasivat tilaa mielessäni. Pallasmaan mukaan raunioilla, tyhjilleen jätetyillä taloilla ja hylätyillä esineillä on tunnevoimaa, joka panee mielikuvituksen harharetkille arkisen tosiasioden ulkopuolelle². Bachelardin korostaa, että talo on suuri ihmisen ajatuksia, muistoja ja unia yhteen kokoava voima. Monimuotoinen talo ullakoineen, kellareineen, nurkkineen ja käytävineen tarjoaa muistoille turvapaikkoja, joihin voi palata uneksimalla koko elämän ajan.³ Nikosian autiotalat olivat hyvin monimuotoisia ja siksi ihanteellisia muistoille, unelmoinnille ja unille.

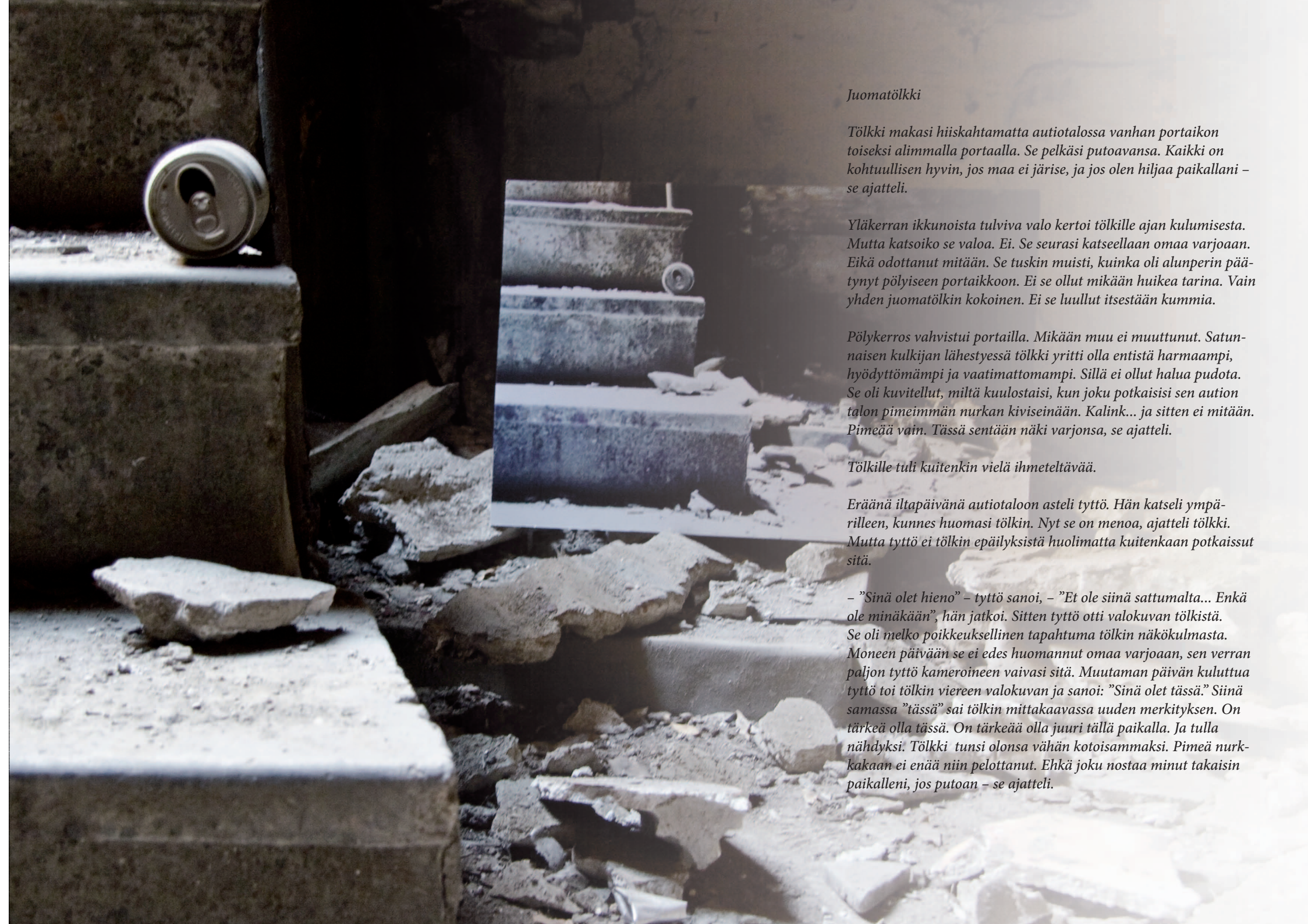
Kävelen autiotalossa. Keittiö on ihan rapistunut. Jostain kuuluu huilun soittoa. Sisään tulee nuori pitkähiuksinen tyttö huilun kanssa. Marraskuu 2011, autiotalouni.

Aina, kun opin itsestäni tai kun löydän uusia polkuja elämässä, seikkailen unissani tuntemattomissa ja kuitenkin tutuissa taloissa. Unieni talot ovat vanhoja ja autiotalojen oloisia: sisustamattomia, sokkeloisia, pölyisiä ja hämäriä. Löydän uusia huoneita, kellareita, vinttihuoneita. Yllätyn mittasuhteista, jotka muistin erilaisiksi.

Viimeyön unitalo oli lapsuudenkotini, joka oli unessa saanut valtavat mittasuhteet. Järjestelin mielessäni tiloja uudestaan ja tarkkailin valon määrää hämärissä autioissa huoneissa, joihin olin muuttamassa. Heräsin ajatukseen, että en voi kuvitella jonkun muuttavan pelkästään lasikuistille asumaan kanssani ennen kuin koko talon järjestely on selvitetty. 9.10.2009, autiotalouni.

Osittain unien, osittain hereillä olevan uneksinnan myötä, Nikosian autiotalat alkoivat elää mieleni pohjalla omaa tarinallista elämäänsä, jossa esineet saivat merkityksiä. Sain niistä aika ajoin kiinni ja kirjoitin tarina

Kuvasta syntyi tarina. Taisin tarinassa kertoa sen, miksi tein autiotalossa, mitä tein.

Juomatölkki

Tölkki makasi hiiskahtamatta autiotalossa vanhan portaikon toiseksi alimmalla portaalla. Se pelkäsi putoavansa. Kaikki on kohtuullisen hyvin, jos maa ei järise, ja jos olen hiljaa paikallani – se ajatteli.

Yläkerran ikkunoista tulviva valo kertoi tölkkille ajan kulumisesta. Mutta katsoiko se valoa. Ei. Se seurasi katseellaan omaa varjoaan. Eikä odottanut mitään. Se tuskin muisti, kuinka oli alunperin päätynyt pölyiseen portaikkoon. Ei se ollut mikään huikea tarina. Vain yhden juomatölkin kokoinen. Ei se luullut itsestään kummia.

Pölykerros vahvistui portailla. Mikään muu ei muuttunut. Satunnaisen kulkijan lähestyessä tölkki yritti olla entistä harmaampi, hyödyttömämpi ja vaatimattomampi. Sillä ei ollut halua pudota. Se oli kuvitellut, miltä kuulostaisi, kun joku potkaisisi sen aution talon pimeimmän nurkan kiviseinään. Kalink... ja sitten ei mitään. Pimeää vain. Tässä sentään näki varjonsa, se ajatteli.

Tölkkille tuli kuitenkin vielä ihmeteltävää.

Eräänä iltapäivänä autiotaloon asteli tyttö. Hän katseli ympärilleen, kunnes huomasi tölkin. Nyt se on menoa, ajatteli tölkki. Mutta tyttö ei tölkin epäilyksistä huolimatta kuitenkaan potkaissut sitä.

– ”Sinä olet hieno” – tyttö sanoi, – ”Et ole siinä sattumalta... Enkä ole minäkään”, hän jatkoi. Sitten tyttö otti valokuvan tölkistä. Se oli melko poikkeuksellinen tapahtuma tölkin näkökulmasta. Moneen päivään se ei edes huomannut omaa varjoaan, sen verran paljon tyttö kameroineen vaivasi sitä. Muutaman päivän kuluttua tyttö toi tölkin viereen valokuvan ja sanoi: ”Sinä olet tässä.” Siinä samassa ”tässä” sai tölkin mittakaavassa uuden merkityksen. On tärkeä olla tässä. On tärkeää olla juuri tällä paikalla. Ja tulla nähdyksi. Tölkki tuns olonsa vähän kotoisammaksi. Pimeä nurkkakaan ei enää niin pelottanut. Ehkä joku nostaa minut takaisin paikalleni, jos putoan – se ajatteli.

¹ Bachelard 1957/2003, 119
² Pallasmaa 1993, 84
³ Bachelard 1957/2003, 79, 82

4 Bachelard 1957/2003, 79

5 Pallasmaa 1995, 181

6 Hannula 2003, 191

7 Arnaud runoteos: ”Luonnoksen tilassa (*L’état d’ébauche*)” Bachelard 1957/2003, 300; Pallasmaa 1995, 181.

8 Young 2010; Young’n haastattelu. Holton 2008 (i)

9 Lefebvre 1991, 39

noiksi. Bachelard pitää talon kallisarvoisimpana antina sen kykyä tarjota uneksijalle turvapaikkan. Menneisyyden merkittävät asumukset elävät meissä katoamattomina ja rakentuvat uudelleen uneksinnassa.⁴

Etäännyttyäni autiotaloista fyysisinä paikkoina opettelin etenemään ja tunnustelemaan paikkaani tuossa etäisyydessä, hermeneuttisella kehällä, fyysisen todellisuuden ja mielikuvamaisemani välimaastossa. Se tarkoitti eräänlaista odottavaa ja luottavaista virittäytymistä, viipylyä autiotaloteemojen parissa. Joskus tarinat yllättivät minut myös odottamatta kesken luennon tai automatkalla.

7.2 Vierailuja mielen kodissa

Olen juuri oivaltamassa, että paljon sitä, minkä tunnistan omakseni, jostain itseni ulkopuolisessa maailmassa, heijastaa (ominta omaani) sisäisessä maailmassani. Ajoin juuri Porvoosta Mäntsälän suuntaan. Askolan syyspelloilta leikattu vilja on jättänyt kultaisen korsimeren jälkeensä. Kyntökone ajoi siihen mustanruskeaa vanaa – raastoi sydämeni ihoa samalla. Kaiho tai niin tuttu luopumisen tuska minussa oli tuo traktori kyntämässä peltoa. Meneekö tämä todella niin yksi yhteen? Onko liikkuminen itseni ulkopuolisessa maailmassa sittenkin heijastusta sisäisestä. Mikä tuo pelto on minussa? Entä traktori? Entä Nikosian autiotalo? sen tuoli, sohva ja tölkki? Liikuttaako ulkopuolinen minua sattuman avulla vai minä ulkopuolista sisäisen maailmani johtamana, sen ohjatessa havaintojani. Syksy 2009

Mielikuvituksen harhailu ja uneksinnan suunta eivät ole sattumaa ympäristökokemuksessa tai arkkitehtuurielämyksessä. Pallasmaan mukaan samaistaessamme itsemme tiettyyn paikkaan, tilaan ja hetkeen, niistä

tulee osa ruumistamme ja tajuntaamme. Paikan elämys muuttuu kokeemukseksi itsestä ja on siten pohjimmiltaan ”minän kokemusta”. Arkkitehtonisella tilalla on mahdollisuus koskettaa ihmisessä ”jotain syvällä olevaa ja tuttua.”⁵

Ovatko kuvani Nikosiassa sittenkin omakuvia.

Tämän näin täällä, tämä olin täällä.

Olin tilana tilassa. Talo talossa. Syksy 2009

Talo ”minänä” on käytetty metafora kirjallisuudessa⁶. Noël Arnaud ilmaisee sen kirjoittamalla: ”Olen tila, jossa olen”⁷. William P. Young puolestaan kuvaa romaanissaan autiotalosta ihmisen sydämen ja sielun metaforana: ”Me kaikki rakennamme sisäisen talon, jonne kätkemme salaisuutemme, häpeämme ja addiktiomme. Monet meistä eivät päästä ketään sisään, pitävät yllä julkisivua. Me elämme kahdessa maailmassa: Autiotalossamme häpeän maailmassa ja maailmassa, joka on julkisivumme.”⁸

Aivan kuin osa minusta olisi Nikosiassa. Näyttelyni on talojen kanssa osa ”alitajuntaani”, jossa tapahtuu osittain tuttuja, osittain vieraita ja hallitsemattomia asioita, kuten noissa taloissa tälläkin hetkellä. Syksy 2009.

Kun autiotalo ymmärretään minuuden metaforaksi, voidaan myös sen esineistöä tarkastella symbolisesta tasolta. Lefebvre puhuu fyysisen tilan ylle rakentuvasta ja mielikuvituksen muokkaamasta eletystä tilasta, jossa esineet saavat symbolisia merkityksiä⁹. Hagmaninen mukaan psykoanalyttinen näkökulma voisi selittää ympäristön ja sisäisen maailman kohtaamista. Sen mukaan taiteilijan kokemus itsestä on vahvasti linkittynyt

Punainen tuoli

Jostain esineistä tulee tärkeitä. Ne saavat enemmän merkityksiä kuin toiset. Tuolikin on tainnut nähdä aika paljon. Punainen. Voisin melkein vannoa, että punainen tuoli katsoo minua huoneen nurkasta.

”En voi kertoa sinulle, mitä olen nähnyt”, punainen tuoli viestitti olemuksellaan. Se tosiaan näytti hieman varautuneelta. ”En saata...” se jatkoi. Hain sanoja tilanteeseen: ”Ei sinun tarvitse... tai ei se mitään...” osa minusta olisi lähtenyt matkoihinsa, jos tilanne olisi ollut vähän tavanomaisempi.

”Kertoisitko kuitenkin?” pyysin.

”Alustako?” tuolin ilme kirkastui. Ja sitten sain kuulla tarinan.

”Meitä oli monta. Olimme aina yhdessä. Saman pöydän ääressä. Mukavia ihmisiä. Hyvä puhdistettava pinta, ne kehuivat. Ja että on mukava istua tässä, isäntä sanoi silloin tällöin. Olin apuna kun se pieni ihminen kapusi hakemaan keksejä yläkaapista. Vaan ehkä olin vähän pöyhkeä. En tajunnut, että kaikki voi muuttua ja muuttuikin.” Punaisen tuolin ääni muuttui kynnisemmäksi. ”Sitten ne lähtivät. Toiselle puolelle. Ei tänne olisi voinut jäädä. Ei sen jälkeen, mitä ne tekivät toisilleen... Ihmiset,” se sanoi hieman halveksivasti. ”Tuolit eivät koskaan...” Sitten se vaikenä äkisti. ”Tuolit vain kuluvat, hajoavat ja katoavat toisiltaan. Ja näkevät asioita, joita eivät halua nähdä. Tai ne turtuvat, jos jäävät yksin.” Ymmärsin yhdellä silmäyksellä, että juuri niin oli käynyt. Punainen tuoli pisti silmääni ainoana lajissaan ja värissään tuossa likaisessa huoneessa, ”vaan mitäpä minä ihmisten touhuista. Likaavat, rikkovat, hukkaavat, satuttavat itseään ja toisiaan...” Kuule”, minä sanoin,”...

Tarina keskeytyi, enkä kiirehtinyt sen jatkamisessa.

Katson valokuvaa autiotaloista ja ajattelen ihmistä, joka on rakentanut pahvilaatikoista vuoteen autiotaloon. ”Oletko karannut jostain?” kysyn. ”Etkö sinä sitten ole?” kysyt takaisin. Niin. En voi kieltää. Kotisohvalla kohtaan sinut ensin kysymyksesi ja sitten tekosi kautta. Autiotaloon rakentamasi sänky vastaa minun tilanteeseeni. Kyllä, minäkin olen pakomatalla.”

Aina kun kysyn kuvalta jotain, saan takaisin vastakysymyksen. Se heittää kysymyksen takaisin minulle. Tammikuu 2010

esineisiin ja toisiin ihmisiin.¹⁰ Myös Niskasen mukaan ihmisen suhteessa ympäröivään tilaan on samalla kyse ihmisen suhteesta itseensä¹¹. Onko siis niin, että se, miten olen autiotaloissa ja miten suhtaudun sen hylättyihin esineisiin, kertoo ennenkaikkea siitä, miten suhtaudun itseeni?

Että kun tuntuu tympeältä ajatella, että tässä vaan pyöritään itsen ympärillä kaikki päivät, vaikka kuinka yrittäisi muuta. -- Tosin tavallaan, jos sille tielle lähtee, kaikkien kaikki tekeminen on sisäisen maailman käsittelyä. Ja hyvänen aika. Täytyyhän tässä elämässä olla muutakin! 4.5.2011

Ehkä ei ole yhtä oikeaa tulkintaa. Toivon, että ei ole. Todellisuus on yhtä monisyinen kuin autiotalokokemus ja enemmänkin.¹² En siis tee pikatulkintaa autiotaloista 'aution' mielen kuvana. Ihan yhtä vähän kuin ajattelen tyhjän työpöydän kuvaavan tyhjää päätä. Kyse on suuremmasta kuvasta, jossa omat kokemukset, kulttuurinen ilmapiiri ja siinä leijuvat ideat kietoutuvat yhteen ympäristön esiin nostamien mielikuvien ja unimaailman symboleiden kanssa. En ehkä kuitenkaan ole pelkästään se ympäristö, johon tunnen kuuluvuutta. Annan sen sijaan ympäristön esittää minulle kysymyksiä omasta paikasta, kuulumisesta, samaistumisesta. Heittäydyn samaistumisessa rooleihin, jotka ovat ehkä osittain, mutta eivät kokonaan omiani. Ja tähyilen oman kuplani reunoilta edelleen kohti toisia, kohti oikeaa kohtaamista, joka ei lähde vain minun tarpeistani ulkoistaa sisäistä maailmaani.

7.3 Metaforisia kohtaamisia

Hannula toteaa, että katsoessani toista, katson myös itseäni¹³. Metaforinen tarkastelu johdatteli pohtimaan autiotalojen ihmisiä ja kohtaamisia metaforisesti.

Tunnistan sinut, koska sisäisessä maailmassani olit jo edustettuna, tai sinulle oli paikka. Syksy 2009

Saan tarkasteluun tukea myös Kristevalta, jonka mukaan ”muukalainen asuu meissä: hän on minuutemme kätkeyty puoli”¹⁴. Olisiko niin, että se, mitä pidän vieraana ja muukalaisuutena, toisessa ihmisessä, piilottelee omassa olemuksessani. Toiseudella on heijastuma itsessäni. Sisäisessä maailmassani sinä - vieras ja tuntematon - edustat minuuteni toteutumaton tai unohdettua puolta. Tämä taiteen avulla tapahtunut kohtaamisyritys autiotaloissa olisi silloin mahdollisuus tunnistaa ja tunnustaa muukalainen itsessäni. Kyse ei olisi vain kurottautumista kohti toista kolmannessa tilassa, vaan myös kurottautumista sitä kohti, mikä itsessä on kätkeytyä, hylättyä ja piilossa.

Kun tein näyttelyn sinulle, tuntematon, piiloutunut ja hyljeksitty, teinkö sittenkin näyttelyn sille samalle osalle minua. Kun katsoin sinua, näinkö ehkä jotain itsestäni? Kun tein kuvan, teinkö sen meistä? 31.3.2011

Mitä tästä seuraa tai voisi seurata? Kristevan mukaan muukalaisen tunnustaminen itsessä auttaa säästymään inholta muukalaista kohtaan toisessa. Oman muukalaisuuden ja vierauden (poliittisen, uskonnollisen, seksuaalisen, kansallisen tai ammatillisen) tiedostaminen saa, alun hämmennyksen jälkeen, samaistumaan voimakkaasti toiseen.¹⁵ Muukalaisuuden ja vierauden tunnustaminen ja hyväksyminen autiotalokontekstissa on siten askel kohti kolmatta tilaa. Ei niin, että edelleenkään pyrkisin ymmärtämään toista. Vaan, että voisin nähdä muukalaisen meissä momentteissa. Jos tukahdutan ja kiellän sen, teen itseni Kristevan sanoin ”vieraaksi muille ja välinpitämättömäksi kaikelle.”¹⁶

10 Hagman 2005, 4-5
11 Niskanen 1996, 42
12 Arjaksen mukaan metsä ajattelun metaforana voi tarkoittaa muutakin kuin ”metsään menemistä”. Metsän tai jonkun muun ympäristön ajattelu voi antaa uuden näkökulman materialismiin ja välineelliseen ajatteluun. Arjas 1996, 35
13 Hannula 2003, 191
14 Kristeva 1992, 13
15 Emt. 13, 28
16 Emt. 34

Olenko kiinnostunut noista toisista autiotalojen ihmisistä vain osana omaa tarinaani vai erillisinä sinä-ihmisinä-minä ihmisinä, joiden maailma on samalla tapaa tosi kuin omanikin, joiden tarinassa en ehkä ole mitään tai vain статисти, tai ehkä mahdollisuus maailmojen kohtaamiseen. Syksy 2010

Esitän saman utopiaa tavoittelevan kysymyksen kuin Kristeva: ”Voim-meko elää toisen kanssa läheisesti, omakohtaisesti, kokea toiset tuomit-sematta ja yhdenmukaistamatta?”¹⁷ Jos se on mahdollista, niin se on kuitenkin ”jatkuvaa kilvoittelua itsessä olevan Toisen hyväksymiseksi ja ylittämiseksi”¹⁸. Jos sinä olet muukalainen täällä autiotalossa, niin olen minäkin. Sinä olet tervetullut tähän paikkaan, tähän vierelleni, koska mi-näkin olen antanut itselleni luvan olla.

Mitä kohtaaminen edellyttää? Miksi sitä pitäisi olla? Olemmeko jo niin irrallisia, ettemme jaa samaa maailmaa kenenkään kanssa... Kevät 2011

7.4 On löydettävä oma tarina

Tiedostamattomalla on 'majansa'. Sielu on asumus. Muistamalla 'taloja' ja 'huoneita' me opimme 'asumaan' itsessämme. --- talon kuvat toimivat kaksisuuntaisesti: ne ovat meissä yhtä lailla kuin me olemme niissä.¹⁹

Otin itsestäni kuvan autiotalossa. Asettelen siinä valokuvaa paikalleen de-signtuolin mukaan nimeämässäni huoneessa. Kuvasta tuli identiteettiku-va. Tuntui hyvältä katsoa itseä hyväksyvästi. Se oli voimauttava valokuva²⁰.

M.C. Escher 1947: *Other World*

Juuri tällainen haluankin olla. Tätä tehdä nyt, 36-vuotiaana. Ja sitä paitsi minulla on kivan näköinen takki.

17 Kristeva 1992, 13
18 Emt. 80
19 Bachelard 1957/2003, 68
20 Ks. Savolainen 2008

Entä lopuksi? Mitä tästä kaikesta seuraa. Bachelardin sanoin kysyn: ”Jatkaako tyttö kotileikkiä, palaako hän kotiin eli toisin sanoen itseensä nyt kun hän tietää olevansa hän?”²¹ Vai jatkaako hän yksin seikkailua, kuten Kristevan muukalainen, joka ”omiensa siteistä vapautuneena, tuntee itsensä 'täysin vapaaksi.'” Ja maksaa siitä yksinäisyyden hintaa.²² Olenko siis tulossa kotiin vai menossa pois? Kadotanko vai löydänpö? Siedänpö epävarmuuden tilaa elämässä, jossa asiat katoavat ja hautautuvat uusien merkitysten alle?

Tarina on fragmentoitunut. Katson ikkunasta ulos ja näen tarinan. Toisesta ikkunasta näen toisen. Kuten M.C. Escherin teoksessa. Ikkunoita ja tarinoita on monta. Eivätkä tarinat loppujen lopuksi kohtaa. Prinsessa ruusunen ei nuku samassa linnassa, missä Tuhkimo tanssii prinssinsä kanssa. Eikä Kaunotar elä sielä Pedon kanssa. On valittava tarinansa. Elettävä oma elämä. Astuttava ulos. 28.5.2010

7.5 Metaforien merkitys paikkakokemuksessa

Bachelardin mukaan kuvittelun haltuunsa ottama tila ei pysy yhdentekevänä, eikä se alistu mittauksille ja arvioille. Siitä on tullut eletty tila, jota ei eletä tosiasiallisuudesta vaan kuvittelun puolueellisuudesta käsin.²³ Tutkimuksen kolmannella tulkinnallisella kehällä autiotalo näyttäytyi mielen sisäisenä talona, joka tarjoaa tilaa mielikuvitukselle, tarinoille, uneksinnalle, unille ja itsen ymmärtämiselle ja hyväksymiselle. Samalla syveni autiotalon merkitys kolmantena tilana. Muukalaisuuden, vierauden, yksinäisyyden näkeminen ja tunnistaminen itsessä, oman mielen autiotaloissa ja hylätyissä nurkissa voi kenties avata mahdollisuuksia muukalaisen kohtaamiseen ja hyväksymiseen toisessa.

Sadun matkalainen ei palaa koskaan samana takaisin. -- Hän tajuaa ainakin hämäästi, että pelon valtakunta sijaitsee hänen oman maailmansa rajoilla. Hänelle on selvinnyt, että todelliset mittansa saavuttaakseen ihmisen on ainakin kerran elämässään kohtettava myös nuo etäiset, pelottavat seudut. Usein sadun vaeltaja on löytänyt matkoiltaan aarteita, jotain hyvää ja kaunista -- hänestä saattaa tulla kuningas, joka hallitsee oman minänsä valtakuntaa viisaana hallitsijana. Sadun matkalla hän on tullut tutuksi itsensä kanssa ja hän on valmis myös uuteen sosiaalisuuteen. -- Se on matka passiivisesta alistumisesta aktiiviseen vapauteen.²⁴

21 Bachelard 1957/2003, 303
22 Kristeva 1992, 22
23 Bachelard 1957/2003, 66
24 Huovi 1991, johdanto

8 Autiotalo -loppujen lopuksi ja uudeksi aluksi

8.1 Kokemuksista ja merkityksistä

Taiteellisen työskentelyn ja tutkimuksen myötä autiotalosta tuli moniulotteinen ja kerroksellinen tapahtuma ja paikka, johon liityin hetkeksi mukaan ja joka jatkaa mukanani mielikuvien maailmassa. Tutkimuksen keskeisiä tapahtumia olivat autiotalojen löytämisen lisäksi kohtaamiset autiotalojen toisten vieraiden kanssa ja myöhemmin voimakas etäännyttämisen tunne, joka siirsi paikkakokemuksen metaforiselle tasolle. Kirjallisuus auttoi kokemuksen ymmärtämisessä ja vaikutti myös autiotalojen henkilökohtaisten merkitysten löytämiseen.

Talojen kanssa käyty dialogi muovasi seikkailijaa ja esteetikkoa taidekentän reunamilla toimivaksi aktivistiksi ja kriittiseksi maailmanparantajaksi. Autiotaloista tuli siten - valokuvanäyttelyn avulla - kolmas tila tai sen mahdollisuus, vaihtoehtoinen galleria, vallattu talo ja kurotus valkoisen kuution reunamille. Valokuvanäyttely paikkasidonnaisena teoksena syvensi käsitystäni autotalon merkityksestä ainutlaatuisena, vuorovaikutukseen haastavana, tapahtumapaikkana, joka tarjosi mahdollisuuden urbaanin eroosion havainnointiin ja galleriakulttuurin pohtimiseen. Autiotalo näyttäytyi tutkimuksessa myös mielen maisemana, jossa on mahdollista tunnistaa oma muukalaisuutensa ja sitä kautta päästä kohtaamisetäisyydelle toisten kanssa.

Autiotalat eivät tutkimuksen edetessä näyttäytyneet vain seikkailumaastoina, jollaisilta ne tuntuivat ensimmäisellä käyntikerralla. Jokainen vierailu toi uuden kerroksen, tarinan tai näkökulman paikkakokemukseen. Hermeneuttinen kehä jatkui ja laajeni, ja laajensi samalla ymmärrystäni

paikasta. Autiotaloista tuli tutumpia, vaikka ei missään vaiheessa tutun turvallisia. Ne eivät ole yksittäisen vierailijan hallittavissa.

Syventyessäni autiotalojen paikkakokemukseen, syvensin samalla suhdetta itseeni. Dialogissa autiotalon kanssa hahmottui roolini taiteilija-tutkija-opettajana. Ilman tutkivaa otetta kokemus olisi jäänyt pin-tapuoliseksi. Nyt kuitenkin oivalsin kokemuksen kerroksellisuutta: Tein samanaikaisesti matkaa fyysisessä paikassa, tavoittelin hyväksyvää yhdessäoloa kolmannessa tilassa ja valmistauduin tutustumaan mielen autiotaloihin metaforien ja narratiivien tasolla.

Autiotalossa kokemukseni on jäljittelemätön, samoin kuin sen toisen, joka näki näyttelyni ja sen kolmannen, joka ei edes huomannut teoksiani kaiken roinan keskeltä. Mitä sitten? Kolme erilaista kokemusta – ei muuta. Hannula kuitenkin esittää että kuviossa on paljon muutakin. Maailmassa oleminen kun on ”näiden kokemusten välistä vuorovetoa, väistelyä ja vääntöä.”¹ Jos hyvin käy, kokemus välittyy: Se avaa suljettuja ovia, valaisee pölyisiä huoneita, lukitsee portin, ehkä löytää käytävän tai polun kahden talon välille, ymmärtää unia. Ei haittaa, vaikka kertomuksen esittäjä vilahtaa ohi nopeastikin. Jos ja kun yhteys muodostuu, hetkellisestikin, se jättää jäljen. Siihen voi palata, sitä voi miettiä ja pohtia. ”Kuka, mitä missä ja miten niin”, kuten Hannula asian ilmaisee.²

Autiotalojen tilat tarjosivat mielikuvitukselle ihmisyyden eri puolia, niitä varjoisampiakin. Taiteen tekijänä ja varsinkin tutkivana taiteilijana on mentävä oman mukavuusvyöhykkeen, oman kuplan, reunamille ja kurkistettava ulkopuolelle. Silloin voi kohdata paitsi itseään, myös vierautta ja muukalaisuutta. Kohtaamisessa voi yrittää ilmentää rakkautta,

joka ei tarkoita tunnetta tai romantiikkaa, vaan kunnioittavaa ja kyselevää toisen, sinän, läsnäolon hyväksymistä. Se voi pyrkiä toteutumaan taiteellisenä tekona, jonka ensisijainen tavoite ei ole oman taiteilijuuden esiin tuomisessa tai itsen toteuttamisessa, vaan yrityksessä tarjota tilaisuutta toisen, sinän, rakkauden ja arvostamisen kokemukselle.

Opintojen alkuvaiheessa suunnittelin tekeväni lopputyöni kehitysyhteistyöprojektissa. Hyvän tekeminen voi mielestäni olla myös ”hyvällä” yllättämistä ja ihmetyksen herättämistä ja kohtaamiseen kasvamista. Kun Nikosian valokuvanäyttely oli valmis, huomasin sen olevan se, mitä lopputyöltäni toivoin: Se tapahtui spontaanisti ja inspiroituneena, se laajensi omaa ajattelua; siihen liittyi seikkailua ja matkustusta; se oli kohdistettu ja se osoitti arvostusta ihmisille, jotka sitä harvemmin saavat; ja se tapahtui spontaanisti ilman, että etukäteen olisin sitä osannut suunnitella. Vaikka projekti ei sellaisenaan sovi sanan ”kehitysyhteistyö” alle, on se kuitenkin pieni askel siihen suuntaan.

Miten jatkan tästä eteenpäin? Olen oppinut ymmärtämään paikkakokemuksen monitasoisuutta ja oletan että joku toinen paikka voi herättää minussa jälleen halun työskentelyyn. Ehkä osaisin silloin ottaa seuraavan askeleen ja kutsua muita ihmisiä aktiivisemmin taiteelliseen prosessiin. Ajatus yhteisöllisestä taiteesta sai vahvistusta tutkimuksen aikana. Toivon autiotaloissa tapahtuneella toiminnalla ja tutkivalla asenteella olevan vaikutusta toimintaani kotimaassa. Sepänmaan mukaan matkustajan esteettisen tarkastelun vireys on mahdollista säilyttää kotiin palattuakin. Matkustaja voi olla terävä huomioitsija ja kulttuurikriitikko³. Jatkoa ajatelleen näen tärkeäksi sen pohtimisen, kenellä on oikeudet kaupunkitilan

käyttöön. Paikkakokemuksen monitasoisuus esim. kaupunkisuunnittelua tukevana elementtinä tuntuisi mielekkäältä tutkimusalueelta.

8.2 Oppimisesta ja taidekasvatuksesta

Mitä taideperustainen tutkimus tämän lopputyön perusteella voisi tarjota taidekasvattajalle? Toivon, että se, miten näkemykseni ja käsitykseni laajeni, välittyy teokseni ja tutkimukseni kautta katsojalle. Kuvat, kertomukset ja jaetut kokemukset muokkaavat tapojamme hahmottaa todellisuutta. Oscar Wilden mukaan Lontoossa ei ollut sumuja ennen kuin Turner ne maalasi. Ja ainakin Turner opetti näkemään sumuiset näkymät uusien silmin.⁴ Ehkä jotain samansuuntaista tapahtuu, kun avataan paikkakokemuksen monikerroksellisuutta tai houkutellaan kurkistamaan autiotalojen ovista sisään ja näkemään ne taiteen paikkoina. Keskitalon mukaan taiteilijat laajentaessaan omaa aisteilla näkemisen tapaansa, esimerkiksi eräretkeilyn ja hitaan matkanteona avulla, välittävät toisille samaa teostensa kautta. Tätä kautta teoksiin sisältyy kasvatuksellinen merkitys.⁵

Taiteellisen prosessin kartoittamisen ja kontekstualisoimisen avulla voin omalta paikaltani jatkaa keskustelua, jota taideperustaisessa tutkimuksessa on käyty. Taidekasvattajan roolissa on mielekästä ja tärkeääkin osallistua tällaiseen keskusteluun. Luovan prosessin ja kokemuksen kautta syntynyt ymmärrys voi vaikuttaa oman taideopetuksen kehittämiseen. Kyseessä oli henkilökohtainen sivistysprojekti, jossa astuin sisään taideperustaiseen tutkimukseen, taiteen tekemiseen ja työpajan ulkopuolelle. Myös taiteen käsitteet ovat tulleet toisella tavalla tutuiksi lopputyön aikana. Houessou painottaa, miten taiteellisen prosessin sanallistamisen

3 Sepänmaa 1998, 18-19. Ks. myös Keskitalo 2006, 91

4 Haapala & Kaukio 2008, 7-8; Forss 2007, 106

5 Keskitalo 2003, 172

1 Hannula 2001b, 70

2 Emt. 71

taito on olennaista kuvataideopettajan työssä.⁶ Hänen mukaansa henkilökohtainen kokemus taiteen tekemisestä on taiteen ymmärtämisen kannalta keskeistä kuvataideopettajalle. Tekijä ymmärtää kuvataiteellista prosessia sisältä käsin ja siten moniulotteisemmin. Kun kuvataideopettaja harjaantuu taiteelliseen ja kuvalliseen ajatteluun, hän voi ohjata toisia luontevasti.⁷

Lopputyötä tehdessäni koin astuneeni siihen maailmaan, josta käsin tulen opettamaan ja johon kutsun muitakin mukaan. Oppimiskäsitykseni mukaan todellista oppimista tapahtuu kokemuksen myötä. Hyvän opettajan tulisi tulla mestariksi opettamisessa mutta myös opetettavassa asiassa. Astuminen ulos luokkahuoneesta tai oman elämän lukituista autiotaloista, tekee taiteellisesta työskentelystä yllätyksellistä ja siksi myös haastavaa. Oman kuplan reunoilla on kuitenkin mahdollisuus ja tilaa luovuudelle. Siellä voi vaikuttaa ympäristöönsä, ottaa kantaa, tehdä näkyväksi, kohdata ja puuttua asioiden kulkuun, oppia itsestään ja oppia toisista.

8.3 Eettisiä näkökulmia

Haluni yllättää hyvällä autiotalojen maailmassa pakotti eettiseen pohdintaan. Kyse on maailmasuhteesta. Varto antaa kriittissävyisen varoituksen erilaisia maailmasuhteita kuvatessaan. Hänen mukaansa maailmasuhde voi olla joko kokonainen tai ohentunut. Ohentuneeseen maailmasuhteeseen kiinnittynyt taiteilija on saattanut omia eettisen ajatuksen toimimisesta yhteisen ”hyvän ” puolesta. Hän tietää, miten asioiden pitäisi olla. Todellisen luomisen sijaan hän kuitenkin vain reagoi näihin hänelle valmiiksi annettuihin asioihin ja koristelee niitä ornamentein.⁸

Huolestuneena pohdin nyt, valtasinko sittenkin ehkä kodittomalta kodin. Uskaltaako hän enää mennä sinne missä ramppaa toisia. Tietääkö hän, että en kertonut paikasta... en monelle. 7.6.2009

Kokonainen maailmasuhde saa Varton mukaan aikaan luovuutta, joka ei lähde pääistyneestä ja ohentuneesta maailmasuhteesta, vaan yhteisen todellisuuden asettamisesta yhä uudelleen siinä paikassa, missä maailma on tulossa. Ihminen ei ole maailman tarkkailija vaan sen osa. Kokonainen maailmasuhde onkin Varton mukaan kehollinen, ei pelkkää mieltä, ajatusta tai henkeä.⁹ On melko haastavaa arvioida objektiivisesti omaa maailmasuhdetta ja autiotalosuhdetta valokuvanäyttelyssä ja tutkimuksessa. Kokonaisvaltainen paikan kokeminen, joka ei sulje pois mitään osaa itsestä, voisi kuitenkin olla viittaus kokonaiseen maailmasuhteeseen. Näen maailmasuhteen merkityksen myös toiminnan motiiveissa. Pyrkimykseni hyvään ei ollut tarkoitushakuisesti ennakkokäsityksiä alleviivaavaa, pikemminkin paikasta ja kohtaamisista nousevaa, enemmän kysyvää, kuin vastauksia antavaa. Kuitenkin yhä tunnistan itsessäni oikeassa olemisen tarpeen ja halun. Saan itseni kiinni ajatuksesta, että tiedän, mikä toiselle olisi parasta. Silti, siitä huolimatta, että en hyväksy prostituutiota tai huumeidenkäyttöä, en kokenut toimivani tuomarina autiotalojen ihmisille. Ehkä, ja toivottavasti, muukalainen minussa voi ymmärtää ja hyväksyä myös muukalaisuutta toisissa.

Vai tapahtuiko sittenkään mitään. Tulinko ulos kuplastani. Vaikutin-ko mihinkään. Vai edelleenkö pidän kiinni kuplani reunoista ja suljen toiseutta ulkopuolelle... ja esineellistän ihmisiä oman tarkoitukseksi mukaisuuteen. Näenkö sinä-ihmisiä vai vain statisteja elämäni näyttämöllä. Itseasiassa. Koko kysymyksen ydin on edelleen: Osaanko

rakastaa? Rakastanko? Ehkä vastauksen aavistus löytyy kysymyksestä. Etsikää, niin te löydätte. 10.9.2010

Airaksinen kirjoittaa ”eettisestä projektista”. Sen tunnistaa mielenkiintoisuudesta, ymmärrettävyydestä, kommunikoitavuudesta, vaikeuksien voittamisesta ja rajoitusten ylittamisestä. Se ei kuitenkaan missään määrin tarkoita oman elämän rakentamista kauniiksi ja viettelväksi. Airaksinen toteaa, että reuna-alueiden (tässä tutkimuksessa autiotalojen) aiheutamista paineista voi vapautua joko pakenemalla tai muuttamalla ympäristöä. Jälkimmäinen on eettisesti parempi vaihtoehto.¹⁰ Taiteellinen työskentelyni lähti liikkeelle eettisenä projektina. Mielessäni häilyi toinen, ”Sinä”. Vasta esitellessäni ja pohtiessani autiotalojen valokuvanäyttelyä autiotalojen ulkopuolella, alkoi oma roolini idean kehittelijänä ja toteuttajana korostua. Siirryin itseni tarkkailijan rooliin. Näen taiteellisen tekemisen motiivien pohtimisen tärkeänä. Teenkö jotain siksi, että saan opintosuorituksen, alleviivatakseni taiteilijuuttani tai jotain muuta. Motivaation tarkistaminen on paikallaan aina, kun lähestyy toista ihmistä. Liitän sen siihen, mistä Varto puhuu ”kauneuden taitona”. Se on elämän periaate, joka vaikuttaa ihmisen haluun pyrkiä yleispätevyyteen kaikissa ratkaisuisaan ja etsiä sellaista mittaa, joka ei riipu tyylistä, ajasta tai tapauksesta vaan yleisesti oikeasta.¹¹ Sava kirjoittaa, että on mahdollista – ainakin saduissa - välittää toisesta vastapalvelua odottamatta. ”Tunne toisen olemassaolosta ja välittämisestä alkaa kannattaa ja antaa elämälle mielen ja tarkoituksen.”¹²

8.4 Kohti kaikenmoista kaupunkikokemusta

Mikä on autiotalo? Se on fyysinen rakennus Nikosiassa, taideteos sähköisenä materiaalina ja toisaalta eroosion kuluttamana maakerroksena. Se on ystäväni seinällä oleva kuva autiotalosta. Se on kolmas tila ja sen

mahdollisuus minun ja toisen välillä. Se on uneksittu tila mielessäni. Kun olen autiotalossa, olen monessa paikassa tai tilassa. Paralleereissa tiloissa. Ja mikä kummallisinta, suurin osa noista paikoista ja tiloissa tapahtuu minussa, minun sisälläni. Havaitsen ne aisteillani, mutta ne elävät ja muokkaantuvat minussa – kokemuksessani, muistoissani, mielikuvissani. Kantolan mukaan viime aikoina on huomattu, että tilan konkreettiset, symboliset ja sosiaaliset tasot liittyvät yhteen. Tämä on tuonut maantieteen tutkijat ja taiteen tutkijat samojen asioiden ääreen.¹³ Esimerkiksi Lehtovuori näkee kaupungin kollektiivisena, ajassa muuttuvana, teoksena, jota ei voi vangita kartalle, koska se pitää elää¹⁴.

Edensorin ja Pinderin mukaan raunioituneet rakennukset tarjoavat mahdollisuuden tulkita ja elää kaupunkia tavalla, joka on vapaa niistä arkipäiväisistä rajoituksista, jotka täyttävät kaupungin merkityksillä ja määrittelevät, mitä pitäisi tehdä ja missä. Rauniot, esim. tutkimuskatkaile ja taiteellinen toiminta niissä, tarjoavat siis mahdollisuuden haastaa ja purkaa vallan jättämiä jälkiä kaupungissa.¹⁵ Ennaltamäärätyt liikkumisen ja käyttäytymisen mallit kaupungissa johtavat järjestelmälliseen sosiaaliseen eristyneisyyteen. Jos vertaan Vanhaa Nikosiaa nykyiseen kotiympäristööni, Vanhaan Porvooseen, ero on suuri järjestäytyneisyyden ja kulkureittien mahdollisuuksien suhteen. Vanhassa Porvoossa ei oli juuri pihoja ja taloja, joihin voisi vapaasti vaellella. Tiet ja polut ovat turistien tallaamia ja sisäpihat ja talot asukkaiden yksityisaluetta. Sama on todennäköisesti edessä myös Vanhassa Nikosiassa. Talojen entisöinti ja Kyproksen puoleisen kaupungin uudelleenorganisointi on käynnissä. Katoaako silloin vapaa tila ja paikan uudelleenmäärittelyn mahdollisuus? Tuleeko Vanhasta Nikosiasta yksi postikorttikaupunki muiden joukkoon, sellainen, jota katsotaan vain ennakoitavissa olevista näkökulmista ja josta turisti hakee tiettyä nostalgista, matkaoppaiden tarjoamaa, tunnelmaa, ja jossa rajat yksityisen ja julkisen välillä on tiukasta määritelty. Nikosi-

10 Airaksinen 1995, 126-129
11 Varto 2001, 32
12 Sava 2003, 204
13 Kantonen 2005, 134
14 Lehtovuori 2002, 39
15 Edensor 2005, 4; Pinder 2005, 385

17 Edensor 2005, 17
18 Varto 2001, 86

an vanhan kaupungin kokema miehitystä seurannut muutos, jossa kaupungin arkkitehtuurinen järjestys muuttui ja kaupunki jakautui kahteen keskustaan, saattoi olla tapahtuma, josta seurasi väistämättä kaupungin uudelleenkirjoittamista ja käyttöoikeuksien määrittelyä. Koska Nikosian vanha kapunki ei tarjonnut valmiita ja lukkoon lyötyjä ”oikeita” kulureittejä, *derivé* tapahtui lähes itsestään. Haistoinko kaupungin ilmapiirissä ja autiotaloissa uudelleenmäärittelyn mahdollisuuden? Siksikö päädyin autiotaloihin?

Edensor ei kuitenkaan väitä, että järjestys olisi tarpeetonta kaupungissa. Hänen mukaansa byrokraattiset hallinnolliset ja taloudelliset käytännöt, jotka muokkaavat kaupunkoja valvonnan, kuluttamisen ja asumisen yhden käyttötarkoituksen alueiksi, ovat vain tulleet liian hallitseviksi.¹⁶ Yhdessä paikassa ostetaan, toisessa leikitään, kolmannessa asutaan ja neljännessä tehdään töitä. Jotkut alueet, kuten autiotalot, on tuomittu olemaan sopimattomia mihinkään edellä mainituista. Edensorin mukaan ne useimmiten aidataan niin, että ihmiset, jotka löytäisivät niille käyttötarkoitusta, eivät edes pääse alueelle. Varto arvelee, että se, miten kaupungit rakennetaan, saattaa synnyttää meissä ”tarpeita, ongelmia, tietynlaista silmää, fyysistä hyvin- tai pahoinvointia, jotka kaikki muuttuvat omaksi elämäksemme”¹⁷. Jos ympäristöllä kerran on niin suuri vaikutus meihin, on kokonaisvaltaisen paikkakokemuksen ymmärtämisellä merkitystä.

8.5 Epilogi

*Tämä oli minun kokemukseni autiotalosta.
Georgelle (niinkuin George Bush) oli omansa,
prostituoidulla myös.
Ja sillä miehellä.
Samoin parilla, joka jätti jälkensä valokuvaani.
Ja sillä, joka siirsi juomatölkin kaksi porrasta alemmas.*

*Ja puulla, joka kasvattaa runkonsa talovanhuksen läpi
ja tavoittaa aurinkoa.*

- Olisimmepä me muutkin sellaisia.

Lähteet

AALTONEN, MARKO 2006. Kokemuksista syntyvä tieto kuvataiteilijan työssä. Syn-nyt/Origins 4,/2006 1-8.

AALTONEN, MARKO 2008. Filosofiaa amerikkalaisen unelman varjossa. Teoksessa Tuija Hautala-Hirvioja, Mira Kallio ja Anniina Koivurova (toim.) Avauksia taidemasvatuksen tutkimukseen. Työpaperit. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu F36, 40-43.

AIRAKSINEN, TIMO 1995. Etiikan rajoilla. Elämä teoksena. Teoksessa Arto Haapala, Martti Honkanen & Veikko Rantala (toim.) Ympäristö, arkkitehtuuri, esteetiikka. Helsinki: Yliopistopaino, 118-131.

ANTTILA, PIRKKO 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. 2. painos. Artefakta 16. Hamina: Akatiimi Oy.

ARJAS, INARI 1996. Fluksuksesta luksukseen? Ei maisemallisista esteettisistä arvoista luonnonympäristössä. Teoksessa Pauline von Bonsdorff (toim.) Ympäristöestetiikan polkuja Jyväskylä: Gummerus, 30-40.

BACHELARD, GASTON 1957/2003. Tilan poetiikka. Alkup. *La peétique de l'espace* 1957. Suom. Tarja Roinila. 3. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

DEBORD, GUY 1967/2005. Speaktaakelin yhteiskunta. Alkup. *La Société du spectacle* 1973. Suom. Tommi Uschanov. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Summa.

EATON, MARCIA MUELDER 2003. Fakta ja fiktio luonnon esteettisessä ymmärtämisessä. Suom. Tommi Nuopponen & Marke Ahonen. Teoksessa Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo Liisa & Virpi Kaukio (toim.) Metsään mieleni. Helsinki: Maahenki Oy, 91-103.

EDENSOR, TIM 2005. Industrial ruins: Spaces, Aesthetics and Materiality. Oxford: Berg.

EDENSOR, TIM 2008. Walking Through Ruins. Teoksessa Tim Ingold & Jo Lee Vergunst (toim.) Ways of Walking. Ethnography and Practice on Foot. London

– Aldershot: Ashgate, 123-141.

FAGERSTRÖM, KAI & RASA, RISTO & WILLAMO, HEIKKI 2010. Viimeiset vieraat. Elämää autiotaloissa. Helsinki: Maahenki.

FORSS, ANNE-MARI 2007. Paikan estetiikka. Eletyn ja koetun ympäristön fenomenologiaa. Helsinki: Yliopistopaino.

GRANÖ, PÄIVI 2003. Taide tutkijan ymmärryksen avaajana. Teoksessa Juha Varto, Marjatta Saarnivaara & Heikki Tervahattu (toim.) Kohtaamisia taiteen ja tutkimisen maastoissa. Artefakta 13. Hamina: Akatiimi Oy, 132-137.

HAAPALA, ARTO 1995. Arjen arkisuus ja esteettisyys. Teoksessa Arto Haapala, Martti Honkanen & Veikko Rantala (toim.) Ympäristö, arkkitehtuuri, estetiikka. Helsinki: Yliopistopaino, 96-107.

HAAPALA, ARTO & PULLIAINEN, UKRI 1998. Taide ja kauneus. Johdatus estetiikkaan. Helsinki: Kirjapaja.

HAAPALA ARTO & LEHTINEN MARKKU 2000. Johdanto teokseen Arto Haapala, Arto & Markku Lehtinen (toim.) Elämys, taide, totuus. Kirjoituksia fenomenologisesta estetiikasta. Helsinki: Yliopistopaino ix-lxii.

HAAPALA, ARTO & KAUKIO, VIRPI 2008. Ihminen ympäristössään - Olipa keran... Teoksessa Arto Haapala & Virpi Kaukio (toim.) Ympäristö täynnä tarinoita. Kirjoituksia ympäristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä. Kuopio: UNIPress, 7-10.

HAGMAN, GEORGE 2005. Aesthetic Experience. Beauty, Creativity, and the Search for the Ideal. Contemorary Psychoanalytic Studies. New York: Rodopi.

HAMM, KALLE 2003. Tutkimus taiteellisessa työskentelyssäni. Teoksessa Juha Varto, Marjatta Saarnivaara & Heikki Tervahattu (toim.) Kohtaamisia taiteen ja tutkimisen maastoissa. Artefakta 13. Hamina: Akatiimi Oy, 94-97.

HANNULA, MIKA 2001A. Kolmas tila - mahdollisuuksien karuselli. Kiasma-lehti 12/01, 10-13, 28.

HANNULA, MIKA 2001B. Kolmas tila. Väärinymmärtäminen eettisenä lähtökoh- tana. Helsinki: Kuvataideakatemia.

HANNULA, MIKA 2003. Kaikki tai ei mitään. Kriittinen teoria, nykytaide ja visu- aalinen kulttuuri. Helsinki: Kuvataideakatemia.

HANNULA, MIKA 2004. Nykytaiteen harharetket. Kommunikaatioprosessi valkoi- sen kuution ulkopuolella. Helsinki: Kuvataideakatemia.

HOUESSOU, JAANA 2010. Teoksen synty. Kuvataiteellista prosessia sanallistamassa. Aalto yliopisto. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 108.

HUOVI, HANNELE 1991. Satu on matka. Seminaariesitelmä. Teoksessa Välivaara, Christine 1996. Sadut ja draamapedagogiikka monikulttuurisessa varhaiskasva- tuksessa. Jyväskylän kaupunki. Sosiaali- ja terveystalvelukeskuksen julkaisuja. Johdanto. Aineisto löytyy myös tiivistettynä artikkelissa Huovi, Hannele 1990 Ihmisenkokoinen saari. Teoksessa Ismo Loivamaa, Marjo Partti ja Ritva-Liisa Pilhjerta: Lapsuuden rajamaat WSOY Porvoo, 54-64.

JOHANSSON, HANNA 2005. Maataidetta jäljittämässä. Luonnon ja läsnäolon kir- joituksia suomalaisessa nykytaiteessa 1970-1995. Like: Helsinki.

KALLIO, MIRA 2008. Taideperustaisen tutkimusparadigman muodostuminen. Synnyt 2/2008, 106-115.

KALLIO, MIRA 2010. Taideperustainen tutkimusparadigma taidekasvatuksen so- siokulttuurisia ulottuvuuksia rakentamassa. Synnyt 4/2010, 15-25.

KANTONEN, LEA & KANTONEN, PEKKA 1999. The Tent. A book of travels. Taide- teollisen korkeakoulun julkaisu. A 25. Helsinki.

KANTONEN, LEA 2005. Telttä. Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa. Taideteolli-

sen korkeakoulun julkaisu A 54. Helsinki: Like.

KARJALAINEN, PAULI TAPANI 2004. Ympäristö ulkoa ja sisältä. Geografiasta geo- biografiaan. Teoksessa Raine Mäntysalo (toim.) Paikan heijastuksia. Ihmisen ym- päristösuhteen tutkimus ja representaation käsite. Jyväskylä: Atena Kustannus, 49-68.

KARJALAINEN, PAULI TAPANI 2007. Paikoista maisemiin. Ympäristön eletty mieli. Teoksessa Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo & Virpi Kaukio (toim.) Maiseman kanssa kasvokkain. Helsinki: Maahenki, 50-57.

KARJALAINEN, PAULI TAPANI 2008. Paikka aika ja elämän kuva. Teoksessa Arto Haapala & Virpi Kaukio (toim.) Ympäristö täynnä tarinoita. Kirjoituksia ympä- ristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä. Kuopio: Unipress, 13-31.

KAUKIO, VIRPI 2008. Kävelyllä kuvitteellisessä ympäristössä. Teoksessa Arto Haa- pala & Virpi Kaukio (toim.) Ympäristö täynnä tarinoita. Kirjoituksia ympäristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä. Kuopio: UNIPress, 107-123.

KESKITALO, ANNE KATARINA 2003. Travel as an Artistic Process in Environmental Art. Teoksessa Soile Veijola (toim.) Landscapes of Presence. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B 47. 169-176.

KESKITALO, ANNE KATARINA 2006. Tien päällä ja leirissä: Matkanteon kokemuk- sesta taideteokseksi. Acta Universitatis Lapponiensis 108. Rovaniemi: Lapin yli- opistokustannus.

KINNUNEN, AARNE 1969. Esteettisestä elämyksestä. Porvoo: WSOY.

KIVI, JUSSI 2004. Kaunotaiteellinen eräretkeilyopas. Helsinki: Kustannus Oy Taide.

KRISTEVA, JULIA 1992. Muukalaisia itsellemme. Alkuteos 1988 Etrangers à nous- mêmes, suom. Malinen, Päivi. Helsinki: Gaudeamus.

KWON, MIWON 2000. One Place After Another. teoksessa Erika Sudenburg (toim.)

Space, Site Intervention. Situating Installation Art. Minneapolis: The University of Minnesota Press, 38-63.

KWON, MIWON 2002. One Place After Another. Site Specific Art and Locational Identity. Cambridge: The MIT Press.

LAAKSO, HARRI 2007. Eriaikaisuuden samanaikaisuudesta. Teoksessa Mika Elo (toim.) Toisaalta tässä. Valokuva teoksena ja tutkimuksena. Jyväskylä: Gummerus, 78-109.

LAINÉ, TIMO 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltonen & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 28-45.

LEFEBVRE, HENRI 1974/1991, The Production of Space. Alkup. *Production de l'espace*. Ranskasta englanniksi kääntänyt Donald Nicholson-Smith 1991. Oxford: Blackwell Publishing.

LEHTOVUORI, PANU 2002. Paikka on merkityksenannon hetki. Kaupunkisuunnittelun kokemuksellisen lähestymistavan historiaa. Teoksessa Anna-Maija Ylimaula (toim.) Urbaanit elämysten paikat. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu, 33-90.

LUCIE-SMITH, EDWARD 2004. Eco-Art, Then and Now. Johanto teokseen John K. Grande (toim.) Art Nature Dialogues, interviews with environmental artists. Albany: State University of New York, xi-xiv.

MOILANEN, PENTTI & RÄIHÄ, PEKKA 2007. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltonen & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 46-69.

MÄKELÄ, MAARIT 2003. Saveen piirtyviä muistoja. Subjektiivisen luomisprosessin ja sukupuolen representaatioita. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 43.

NAUKKARINEN, OSSI 2007. Art of the Environment. Helsinki: Publication series of the University of Art and Design B86.

NISKANEN, MIRKKA-MAARIA 1996. Mielen ympäristö. Teoksessa Pauline von

Bonsdorff (toim.) Ympäristöestetiikan polkuja. Vol. 2. Jyväskylä: Kansainvälinen soveltavan estetiikan laitos. 42-48.

PALLASMAA, JUHANI 1993. Maailmassaolon taide. Kirjoituksia arkkitehtuurista ja kuvataiteista. Kuvataideakatemia. Helsinki: Painatuskeskus.

PALLASMAA, JUHANI 1995. Ihmisen paikka - aika, muisti ja hiljaisuus arkkitehtuurikokemuksessa. Teoksessa Arto Haapala, Martti Honkanen, & Veikko Rantala, Veikko (toim.) Ympäristö, arkkitehtuuri, estetiikka. Helsinki: Yliopistopaino, 178-194.

PERTTILÄ, SAMI & KERO, ESA 2008. Autiotalo. Helsinki: Multikustannus.

PINDER, DAVID 2005. Arts of Urban Exploration. Cultural Geographies 12(4), 383-411.

PLANT, SADIE 2011. Kansainväliset Situationistit: spehtaakkelimainen kieltäminen. Alkup. *The situationist International: A Case of Spectacular Neglect*. Radical Philosophy #55, summer 1990. Suom. Timo Ahonen. Teoksessa Timo Ahonen, Markus Termonen, Tuomas Tirkkonen & Ulla Vehaluoto (toim.) Väärin ajateltua. Anarkistisia puheenvuoroja herruudettomasta yhteiskunnasta. 2. korjattu painos. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja 57. Jyväskylä: Kampus Kustannus, 297-312.

PULLINEN, JOUKO 2003. Mestarin käden jäljillä. Kuvallinen dialogi filosofisen hermeneutiikan näkökulmasta. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 40.

RÄSÄNEN, MARJO 2003. Kirjeitä sinisestä hatusta. Teoksessa Juha Varto, Marjatta Saarnivaara & Heikki Tervahattu (toim.) Kohtaamisia taiteen ja tutkimuksen maastoissa. Artefakta 13. Hamina: Akatiimi Oy.

SAVA, INKERI 2003. Rakkaus ja toivo taiteen yhteiskunnallisena viestinä. Teoksessa Juha Varto, Marjatta Saarnivaara & Heikki Tervahattu (toim.) Kohtaamisia taiteen ja tutkimisen maastoissa. Artefakta 13. Hamina: Akatiimi Oy, 196-211.

SAVOLAINEN, MIINA 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.

SEDERHOLM, HELENA 2007. Yhteisötaiteen juurilla. Teoksessa Kati Kivimäki & Hannele Kolsio (toim.) Yhteyksiä - Asiaa yhteisötaiteesta. Lönnströmin taidemuseon julkaisuja 24. Rauma: Raumars ry, 37-55.

SEPPÄNEN, JANNE 2003. Yhteisölliset valokuvat. Sosiologia 40, 40-55.

SEPÄNMAA, YRJÖ 1991. Kauneuden käsite ja ympäristö kokonaistaideteoksena. Espoo: Valtion tekninen tutkimuskeskus. Yhdyskunta- ja rakennussuunnittelun laboratorio. Tiedotteita 1294.

SEPÄNMAA, YRJÖ 1998. Matkan estetiikka. Matka koettuna ja kokemus teoksena. Teoksessa Marja-Leena Hakkarainen & Tero Koistinen (toim.) Matkakirja. Artikkeleita kirjallisista matkoista mieleen ja maisemaan. Joensuun yliopisto. Humanistisen tiedekunnan kirjallisuuden ja kulttuurin tutkimuksia no 9.

SOJA, EDWARD W. 1996. Thirdspace. Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places. 4. painos. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

SUDENBURG, ERIKA 2000. Introduction: On installation and Site Specificity. Teoksessa Erika Sudeburg, Erika (toim.) Space, Site, Intervention - Situating Installation Art. Minneapolis: Univeristy of Minnesota Press, 1-22.

TONTTI, JARKKO 2005. Olemisen haaste - 1900-luvun hermeneutiikan päälinjau. Teoksessa Jarkko Tontti, Jarkko (toim.) Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta. Tampere: Vastapaino, 50-81.

UIMONEN, LAURA 2006. Kaupunki liikkumisen kertomuksena. Teoksessa Arto Haapala & Ossi Naukkarinen (toim.) Mobiiliestetiikka. Kirjoituksia liikkeen ja liikkumisen kulttuurista. Lahti: Kansainvälinen soveltavan estetiikan instituutin raportteja n:o 3, 122-136.

VARTO, JUHA 2001. Kauneuden taito. Estetiikkaa taidekasvattajille. 4. painos. Tampere: Yliopistopaino.

VARTO, JUHA 2003. Tästä jonnekin muualle. 3. Painos. Tampere: Tampere University Press.

VARTO, JUHA 2007. Dialogi. Teoksessa Marjatta Bardly, Mirkka Haapalainen, Mer-

ja Isotalo & Pekka Korhonen (toim.) Taide keskellä elämää. Nykyaiteen museo Kiasman julkaisuja 106/2007. Helsinki: Like/Kiasma, 62-65.

YOUNG, WILLIAM PAUL 2010. Autiotalo. Alkuteos The Shack 2007. Windblown Media. Inc. Suom. Merja Pitkänen. Hämeenlinna: Päivä Oy.

INTERNETLÄHTEET:

AHONEN, ANNAMARI 2006. Finlaysonin värjäämö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Taiteen koulutusohjelma. Tutkielma. <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/8972/TMP.objres.931.pdf?sequence=2> (16.6.2011)

CASPER, JIM 2007. Undercover, On the Wall, In your Face, For Peace! JR:n audiohaastattelu. Lens Culture. Photography and shared territories. <http://www.lensculture.com/jr.html> (16.6.2011)

DEBORD, GUY-ERNEST 1958. Theory of the Dérive. Julkaistu teoksessa Internationale Situationniste #2 1958. Alkuperäisestä teoksesta englanniksi kääntänyt Ken Knabb. Nothingness. <http://library.nothingness.org/articles/all/all/display/314> (16.6.2011)

DEMETRIOUM, CHRISTODOULOS 2004. Nicosia Urban Area. Teoksessa Geneviève Dubois-Taine (ed.) European Cities From Helsinki to Nicosia, Insights on outskirts. Eleven case Studies & Synthesis. EU Cost 10 Action, 237-266. <http://www.qub.ac.uk/ep/research/costc10/findoc/cs11-nic.pdf> (16.6.2011)

EVRIPIDOU, STEFANOS 2011. Three men remanded in prostitution ring. Cyprus Mail 18.3.2011. <http://www.cyprus-mail.com/cyprus/three-men-remanded-prostitution-ring/20110318> (29.3.2011)

GARRETT, BRADLEY L. 2010. Urban Explorers: Quests for Myth, Mystery and Meaning. Geography Compass 4/10, 1448-1461. <http://www.scribd.com/doc/38748411/Urban-Explorers-Quests-for-Myth-Mystery-and-Meaning> (20.4.2011)

GOTHAMIST 2004. Christina Ray & Dave Mandl, Psy.Geo.Conflux. Haastattelu.

10.5.2004. http://gothamist.com/2004/05/10/christina_ray_dave_mandl_psygeoconflux.php (16.6.2011)

HANRA, HANNA 2010. Art's great squatting revolution. The Sunday Times. 16.1.2010. http://entertainment.timesonline.co.uk/tol/arts_and_entertainment/visual_arts/article6988391.ece (16.6.11)

HEIKKILÄ, MARTTA 2009. Joutomaan laidalla paratiisi – Miia Kallio ja Otto Santala tekevät taidetta paikkoihin. Mustekala. Urbaani numero 4/09, Volume 35. <http://www.mustekala.info/node/1274> (16.6.2011)

HOLTON, CHARLOTTE 2008. Literary Spotlight: William P. Young. Writers News Weekly. Volume 9. Issue 25. 9.3.2008. http://www.writersnewsweekly.com/literary_spotlight_young.html (16.6.2011)

JR 2006. Kotisivut. <http://www.jr-art.net/> (16.6.2011)

KANTONEN, LEA JA KANTONEN, PEKKA 1999-2004. Lempipaikka http://www.kantonenart.com/kantoset_web/kantonenfi/keskusteleminen/tyopajat/lempipaikka/index.html (29.3.2012)

LEPPÄNEN, MARKO 2010. Eestiläisvälähdyksiä. Kotisivut: Esoteerinen maantiede ja periferiaterapia 11.5.2010. <http://esoteerinenmaantiede.blogspot.com/search/label/tutkimusretki> (16.6.2011)

MARGAINE, SYLVAIN 1998-2011. Forbidden Places. <http://www.forbidden-places.net/> (16.6.11)

MEURONEN, ANNIINA 2010. Hiljaista elämää vanhoissa autiotaloissa. Uutisvuoksi. 22.6.2010. <http://www.uutisvuoksi.fi/Kulttuuri/2010/06/22/Hiljaista+el%C3%A4m%C3%A4%C3%A4+vanhassa+autiotalossa/201059230847/19> (16.6.2011)

MIKOLA, ELINA 2009. Vallatut talot ja vaihtoehtoiset tilat osana 2000-luvun vastakulttuurista aktivismia. Kaupunkitutkimuksen päivät 2009 – Urbaani kansalaisuus. Kansalaisaktivismi globaalissa kaupunkitilassa -työryhmä. 7.5.2009. <http://www.kaupunkitutkimuksenpaivat.net/2009/s6t6.shtml> (16.6.2011)

THE NICOSIA MASTER PLAN 1978-A. A bi-communal Initiative to change the

image of the city. Nicosia Master Plan and Department of Town Planning and Housing. <http://www.thepep.org/en/workplan/urban/documents/petridouNicosiamasterplan.pdf> (16.6.2011)

THE NICOSIA MASTER PLAN 1978-B. A bi-communal urban revelopment and regeneration project. European Urban Knowledge Network. http://www.eukn.org/Cyprus/cy_en/E_library/Urban_Environment/Land_Use/Urbanisation/The_Nicosia_Master_Plan_A_bi_communal_urban_development_and_regeneration_project (16.6.2011)

PASHARDES, PANOS 2003. Porverty and Social Exclusion in Cyprus. Economic Policy Papers. University of Cyprus. Economic Research Centre. Economic Policy Papers No. 07-03. <http://www.ucy.ac.cy/data/ecorece/DOP07.pdf> (16.6.2011)

PEKELSMA, SIMONE 2009. Urban design should contribute to collective processes of deciding about urban space. European Urban Knowledge Network. http://www.eukn.org/Interviews/2009/Urban_design_should_contribute_to_collective_processes_of_deciding_about_urban_space (16.6.2011)

PULLINEN, JOUKO 2010. Johdattelua taidekasvatuksen poluille. 4.5.2010. Jouko Pullisen kotisivut. <http://pullinen.wordpress.com/2010/05/04/johdattelua-taidekasvatuksen-poluille/> (16.6.2011)

ROMANTIC GEOGRAPHIC SOCIETY 2009. Kotisivut 22.7.2009. <http://romanticgeographicsociety.blogspot.com/2009/07/muutamia-romantic-geographic-societyn.htm> ja 10.8.2010 <http://romanticgeographicsociety.blogspot.com/> (16.6.2011)

URBAN EXPLORERS NETWORK 1997-2011. Kotisivut. Portland. <http://urbanexplorers.net/> (16.6.2011)

VIRNES, ANTTI 2007. Kohti arjen vallankumousta. Lyhyt johdatus situationistiseen ajatteluun. Paatos 1/2007 <http://www.uta.fi/jarjestot/aatos/paatos/arkisto/107/paatos10708.html> (16.6.2011)

WILLIAMS, GILDA 2010. It Was What It Was: Modern Ruins. Art Monthly 336: May 2010, 1-4. Goldsmiths Research Online. http://eprints.gold.ac.uk/3219/2/ART_Williams_2010c.pdf (16.6.2011)

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

FREDRIKSSON, KIRSI 2006. Jälkiä ja heijastuksia. Pohdintoja paikan merkityksestä - kuvallinen ja kirjallinen representaatio. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu. Taidekasvatuksen osasto. Maisterin tutkielma.

MEGALEMOS, MATTHIAS 2010. Nauhoitettu haastattelu 22.3.2010. Haastattelija Elina Mäntylä. Nikosia.

PAIKALLINEN TALONOMISTAJA 2010. Nauhoitettu haastattelu 21.3.2010. Haastattelija Elina Mäntylä. Nikosia

KUVALÄHTEET

Muiden kuin lopputyön tekijän ottamien kuvien ja teosten kuvaajat, tekijät ja lähteet.

s. 14, Kantonen, Lea ja Kantonen, Pekka 1999-2004. Lempipaikka. Kuvalähde Pekka Kantonen.

s. 17, 3 kuvaa. Anne Tunér 2009.

s. 20, Sustris, Lambert n.1552/53. Landscape with antique ruins and bathing women. Öljy kankaalle. 101 x 150 cm. Kunsthistorisches Museum, Gemaeldegalerie, Viini. Itävalta. Valokuva L. M. Clancy 7.3.2010. <http://studentreader.com/lambert-sustris/> (5.4.2011)

s. 20, Hubert Robert 1976. Grand Gallery of the Louvre in Ruins. Öljy kankaalle. 115 x 145 cm. Louvre, Pariisi, Ranska. Valokuva Proyecto don Nadie. http://www.flickr.com/photos/don_nadie/3289397908/sizes/l/in/photostream/ (5.4.2011)

s. 21, Fagerström, Kai 2010. Viimeiset vieraat -kirjan kansikuva. Kuvalähde Kai Fagerström.

s. 21, Perttilä, Sami 2008. Halla 1. Kuvalähde Sami Perttilä.

s. 21, JR katutaiteilija 2010. Teos ‘The Wrinkles of a City’ -näyttelystä. Shanghai

Biennale, Shanghai Art Museum. Kiina. Kuvalähde <http://pitythecool.com/2010/china/ted-prize-winner-in-shanghai-street-artist-jr/> (5.4.2011)

s. 24-26, Nikosian kartta. Värien muokkaus Elina Mäntylä. Kuvalähde <http://www.orangesmile.com/travelguide/nicosia/high-resolution-maps.htm> (5.4.2011)

s.. 38, 2. ja 3. kuva. Anne Tunér 2009.

s.. 39, 1. kuva. Anne Tunér 2009.

s. 71, Escher, M. C. 1947. Other World. Puukaiverrus. 31.8 x 26.1cm Kuvalähde: <http://www.wikipaintings.org/en/m-c-escher/other-world> (5.4.2011)